

Kungl. Utrikesdepartementet.

Avd:

Grupp:

Mål:

47

Tamvethus, Artur

✓Gottlieb
✓Bornschein
Raul Wilborg
✓Claus Dietrich
✓Friedrich Klausch *Klausen bei Berlin*
Italiener
Franz
Fritz Gebhardner (Gebhardt)
v.Walgenberg (Waldenberg)
Ernst Wallenstein
✓Joachim ("Peter") v.Zamory
✓Christofolletti
✓Marinus van Veingaard (Wijngaart)
Tatiana Hamilton
✓Krasnov, Nikolaj
Holger Bergström
Lange (bch holl.UM)
Andersen
Gunter Piorg (Björk?)
Molotov
Vorosjilov
Rodenko
Pyork (Björk?)
Roedl
Langer
Supprian
Rantzau
Rensinghoff
Gerstenberg
v.Stetten-Erp
Solomachin
Höfli (Höchli)
Gerhard August
Pouskaref Konstantin
✓Bringentoff ~~fabrik~~
Wrangel
Polevoi Alexander
✓Pannwitz
A.Bein
Weinmann (Weinberg)
Walter Brunner
Ferdinanda Flossmann
Wilfred Günther

*Schachbrüt.
Friedenstaube*

*Anders
Tamvelius*

HEMLI

enligt 3 § sekretess

den 13/10-55

Kungl. Utrikesdepartementet
Politiska avdelningenDenna handling är tillgänglig utomlands utan
särskilt tillstånd av Utrikesdepartemen-
tet enl. kungl. d. 16 dec. 1949 Nr 626.P.M.

Vid besök hos mig idag berättade Gottlieb, att han i Vorkuta under flera månader 1954 dagligen träffat Bornschein. Bornschein är inte en särskilt vederhäftig person. Han hade ju varit journalist och kom vid mycket unga år i rysk fångenskap, varför han aldrig haft ett arbete som lärt honom att vara noggrann med olika uppgifter. Under tiden december 1954 till troligen mars 1955 hade Bornschein vistats i Inta, varpå Gottlieb åter i våras träffade samman med honom under några dagar. Därpå hade Bornschein förts över till ett annat straffläger. Det måste alltså ha varit under tiden december 1954 till mars 1955 som Bornschein träffade Tamvelius. I Inta finns inga isolerade fångar utan endast tämligen ointressanta fall, såsom kanslisters och skrivflickors från olika beskickningar, under det att högre tjänstemän icke brukade förvaras i Inta. Gottlieb ansåg det absolut säkert att Wallenberg sitter i en isolator, troligen i Wladimir, ett stort fängelse, där det torde finnas ett par tusen fångar. Taischet är ett stort lägerområde med ett flertal arbetsläger. Huruvida där finns en isolator, kunde Gottlieb icke säga. Norr om Vorkuta finns emellertid ett läger, där fångarna hålls i strängaste isolering och varifrån sällan någon återvänder. Gottlieb hade, när han läst tidningarna, undrat om Tamvelius verkligen är Bornscheins källa. Gottlieb kan inte med säkerhet erinra sig att han samtalat med Bornschein om Wallenberg. Eftersom hans minne för vissa perioder är starkt försvagat, men på grund av det intresse Gottlieb hade av fallet Wallenberg, hade han talat om Wallenberg med många fångar och han ansåg det för sin del alldeles övervägande sannolikt att han talat om Wallenberg med Bornschein, som han fört många och långa samtal med. Kunde det inte möjligen vara så, att Bornschein

1459

blandat ihop vad han av Gottlieb hört om en svensk med vad han hört från den föregivne svensken Tamvelius?

Gottlieb hade den uppfattningen att det var olyckligt, att somliga fångar sökte ge sig ut för att vara svenskar, danskar etc. Gottlieb hade intrycket att ryssarna förde en särskilt återhållsam politik och ansträngde sig att isolera bl.a. svenskar, danskar, belgare och holländare. Folk av sådana nationaliteter brukar icke få korrespondera med hemlandet.

Gottlieb ville tillstå, att han vid kommissarie Daniels-sons förhör med honom hade underlåtit att nämna en sak, som kan vara av intresse. Han hade i genomgångslägre Potma i Ryssland träffat en österrikare i 45-års åldern, troligen officer, som kände till fallet Wallenberg. Senare hade Gottlieb emellertid icke kunnat erinra sig vem av österrikarna det var som sagt detta och inte heller närmare vad han hade sagt om Wallenberg. I Potma fanns omkring 180 österrikare, varav ett 30-tal kvinnor. Gottlieb hade för sig, att officeren i fråga kom från ett fängelse, vilket kan ge någon ledning vid identifikationen. Gottlieb tror sig i Borås ha en lista över de 180 180-fångarna. Han lovade att återkomma för det fall att han skulle erinra sig någonting som kunde bidra till identifikation av hans sagesman. För närvarande kunde han icke erinra sig hur han såg ut, inte ens om det var en stor eller liten karl.

Stockholm den 12 oktober 1955.

(Arne S. Lundberg)

Avskrift av ch.tel. från UD till general-
konsulatet i Berlin, nr 55 12.10.55.

Vårt chiffer 54. Bornschein uppger sig ha uppgifterna från estländaren Tamvelius. En österrikare, som i några månader varit Bornscheins lägerkamrat, säger sig ha informerat Bornschein om Wallenberg innan Bornschein träffade Tamvelius. Sök utan ledfrågor utröna, huruvida Bornschein verkligen har sina uppgifter från Tamvelius. Det kan vara så, att ursprunget till Bornscheins utsagor är rykten från Lefortovskaja från tidigare år.

1453

Avskrift av ch.tel. från UD till Beskickningen i Bonn, nr 52, 12.10.55.

I anslutning till vårt 51. Bornscheins uppger sig ha uppgifterna från estländaren Tamvelius. En österrikare, som i några månader varit Bornscheins lägerkamrat, säger sig ha informerat Bornschein om Wallenberg innan Bornschein träffade Tamvelius. Sök utan ledfrågor utröna, huruvida Bornschein verkligen har sina uppgifter från Tamvelius. Det kan vara så, att ursprunget till Bornscheins utsagor är rykten från Lefortovskaja från tidigare år.

P.M.

Över samtal med Heinz Bornschein 12 oktober 1955.

Heinz Bornschein, journalist, tidigare i Berlin i en social demokratisk tidning, född 1930, blivande adress: Steglitz, Lepsiusstrasse 33, Berlin West. Bornscheins namn har erhållits genom meddelande i särskild ordning till Bonn.

Från Vorkuta fördes B. i december 1954 till Inta där han kvarstannade till februari 1955. Därefter transporterades han till ett läger 80 km norr Gorkij vid namn "Suco Besvodnoje" (eller liknande). Den 1 april 1955 fördes B. till Pohnmar varifrån hemtransporten sedermera ägde rum.

I Inta hade B. sammanträffat med "svensken" arkitekten Arthur Tamvelius, Observatoriegatan 10, Stockholm. Tamvelius hade för B. omtalat att han tidigare vistats i arbetslägret Taichet. Så sent som 1953 hade Tamvelius där sammanträffat med svensken Raul Wilborg vilken varit ledare för det svenska röda korset i Prag. B. korrigerade därefter omedelbart namnet till Wallenberg och tillade att han var släkt med "Sveriges rikaste bankir". Wallenberg var svårt sjuk i tbc.

Följande två ännu icke återvända tyskar skola känna Tamvelius:

flygofficeren Claus Dietrich och

Friedrich Klausch.

(Jag avvaktar dessas eventuella återkomst).

Sedan jag hört Bornscheins berättelse om Italiener, Tamvelius och Wilborg respektive Wallenberg avvaktade jag om Suchdienst verkligen - såsom överenskommits - genast

skulle underrätta mig om att det förelåge uppgifter om tre svenskar. - Detta skedde ganska snart men det visade sig härvid att Bornschein endast omnämnt Tamvelius och Wilborg. Namnet Wallenberg förekom icke och så icke heller Italiener. - Av intresse är härvid att B. lämnat dess uppgifter innan AP-korrespondenten stött på honom. Det tager dessutom en ganska lång tid innan de uppgifter som fångarna lämnar om medfångar bliva bearbetade. Undantag göres just i vårt fall men av någon anledning hade uppgifterna passerat kontrollanten. Det bör även tilläggas att trots det att organisationen av mottagning, utrustning, förhör etc. synes vara väl planerad så brister den på rent mänskliga faktorer. För en återvänd fånge som just efter 10 år träffat sin moder är det tämligen egalt om han kommer för sent till badet eller Suchdienst "förhör" etc. Vidare synes den "förhörande" personalen icke alltid vara så rutinerad. Jag tror emellertid att man nu kan räkna med att en uppgift om en svensk icke kommer att löpa den normala "papperskvarnsvägen", utan att jag får den omedelbart.

För Suchdienst hade Bornschein om Tamvelius uppgivit följande:

Arthur Tamvelius

född omkring 1900

Arkitekt

Bosatt: Stockholm, Observatoriegatan 10.

Makan bosatt där och heter Ti. Tamvelius.

Tamvelius hade postförbindelse med sin fru till 1943. Tamvelius förvärvade 1942 mot sin vilja sovjettryckt medborgarskap. Har sedan dess oavbrutet vistats i fängelser och läger. Tamvelius vistades tills februari i år "nachweislich" i Inta 5110/31. Tamvelius flyttade "beruflich" 1930 som "Vertreter" för en byggnadsfirma till Estland.

För Suchdienst hade B. om Wilborg uppgivit följande - dock utan att omnämna att källan var Tamvelius:

Wilborg, Raul

Ledare för den svenska studentorganisationen.

President för svenska röda korset i Prag

Sågs 1953 levande i Taichet 5110/37.

Bornschein gav ett redigt intryck ehuru han var ganska "omtumlad" av alla nya intryck. Det är därför ganska naturligt att han icke kunnat hålla i sär vad han hört av Tamvelius och vad han hört av olika korrespondenter. Att B. sagt Wilborg i stället för Wallenberg behöver ju icke betyda så mycket. (Jämför att Gottlieb kallade den person som tydligen var Italiener för Berliner). Samma bedömning torde man kunna göra med B:s förväxling av Prag och Budapest.

Bornschein har avrest till den uppgivna adressen i Berlin.

P.S.

En ledande fråga till B. om Tamvelius uppgifter om Wallenberg rörande dennes yrkesutbildning (arkitekt) ledde till intet.

Friedland, den 13 oktober 1955.

/Gunnar Lorentzon/

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

P 2 2²
Tamm

Från Berlin

Avsant den /TELEX¹⁹ kl.

Inkom den 13/10 1955 kl. 1140

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr

4

Urgent

46.

Edert chiffer 54 och 55. Publiciteten i frågan har redan nu lett till antal telefonpåringningar fr särskilt svenska pressen här och hemma. Kan presu-
meras dessa starkt ökas. Därest Bornschein, som lev. anländer hit idag lämnar oss uppgifter utöver vad han sagt pressen, komma vi att besvara pressförfråg-
ningar med hänvisning till pressbyrån, UD. Telegra-
fera om Ni d'accord. Självfallet kunna vi ej hindra vederbörande att lämna pressen alla upplysningar ha
önskar delge den. Vem är österrikaren?

Tamm

KOPIA

KOPIA

Samuel

Avskrift av ch.tel. från UD till general-
konsulatet i Berlin, nr 56, 13/10-55.

Håll oss kontinuerligt underrättade om något inträffar
beträffande Bornschein, adress Steglitz, Lepsiusstrasse 3.
Framhåll för honom, att han genom sin berättelse berövat
Tamvelius varje utsikt att återfå friheten. Sök utröna,
hur det är möjligt, att Tamvelius, som rött sig relativt
fritt, kunnat komma i kontakt med isolatorfången Wallen-
berg. Philipp uppger, att Franz, som Ljunglin besökt,
känner Bornschein.

Från **Berlin**

Avsant den **telex** 19 kl.

Inkom den **14 / 10 1955** kl. 2055.

Utskrivet i **4** ex. Detta är ex. nr **4**

Tamvelius *Antet.*
P. L. Eer

47.

Edra chiffer 54, 55 och 56.

Bornschein besökt Generalkonsulatet idag klockan 17.15. Han vidhöll bestämt att han ej erhållit sina uppgifter om Wallenberg annat än genom Tamvelius. Denne hade under 3 å 4 månader 1953 vistats i ett läger i Tajsjedområdet för ca. 200 specialfångar, däribland Wallenberg och inom vilket båda kunnat röra sig fritt.

Edert chiffer 57. Bornschein erinrade sig blott tre österrikare nämligen Gottlieb, teologen Fritz Gebhardner baron von Walgenberg. Skriftlig rapport kommer att översändas första lägenhet. Vi ämnar jämväl söka kontakta en medfänge till Bornschein från Inta f.d. flygofficeren Klaus Dietrich, som även varit Tamvelius och väntas till Berlin inom kort.

Tamm.

KOPIA

Avskrift av ch.tel. fr. UD till Berlin nr 59, 17/10.55

Primo. Meddela Bornscheim följande sedan tysthetslöfte utverkats. Hans uppgift att Tamvelius träffat Wallenberg i Tajsjet är osannolik på grund av andra fakta. Tamvelius var, innan han kom till Tajsjet, av minst två fångar väl informerad om W. och hade fått uppmaning hälsa till Stockholm. Kan det inte vara så, att Tamvelius berättat utförligt om W. utan att ha träffat honom i Tajsjet. Om B. misstagit sig är det fullt förklarligt. Han måste ingående övertänka alla detaljer, varpå han stöder sig i denna punkt. Möjligen bör B. lämnas tid att övertänka saken. Av yttersta vikt, om B. vill hjälpa W., att han icke säger mer än han säkert vet.

Secundo. Ingen rapport med dagens kurir.

Avskrift.Strängt förtroligt.P.M.

ang. samtal med tyske journalisten Heinz Bornschein.

Bornschein, som anlönt till Berlin den 13 oktober på kvällen, infann sig på generalkonsulatet kl. 17.20 följande dag för att genom mig framföra en hälsning till respektive familjer i Sverige från sin medfånge i lägret i Inta Arthur Tamvelius samt via denne från Raoul Willborg (Wallenberg). Bornschein hade lovat Tamvelius att efter sin återkomst ur fångenskapen vidtaga de åtgärder som stode i hans makt för att underlätta bådas frigivning. Tamvelius hade enligt Bornscheins eget uttryck "mich gebeten seine eigenen und Wallenbergs Interessen wahrzunehmen". Jag sade Bornschein, att jag redan tagit del av hans uttalanden till pressen men att jag vore tacksam, om han muntligen ville berätta allt vad han överhuvudtaget visste om den person, som han vid ankomsten till Friedland betecknat som Willborg.

Ifråga om sin bekantskap och samvaro med Tamvelius berättade Bornschein inledningsvis följande. Han hade lärt känna de ne i lägret Inta, där de båda voro tillsammans från början av december 1954 till den 26 februari 1955, då Bornschein lämnade lägret. Båda kunde röra sig fritt inom detsamma, vartill kom att Tamvelius i egenskap av arkitekt även hade vissa möjligheter att röra sig utanför själva lägerområdet. Förberedelser för förflyttning av samtliga utlännningar påbörjades redan i december 1954 och fullbordades i februari 1955. Tamvelius var dock ej uppsatt på evakueringslistorna. Han hade år 1942 tvingats att antaga sovjetiskt medborgarskap.

Bornschein sade sig komma ihåg, att Tamvelius vid upprepade tillfällen talat med honom om W., varvid han i regel omnämnt honom såsom min vän Raoul. Jag insköt härvid, att Bornschein ju i sitt uttalande inför pressen vid sin ankomst till Friedland sagt, att han av Tamvelius fått i uppdrag att framföra en hälsning från en person vid namn Willborg. Bornschein

genmälde härtill, att han tidigare d.v.s. före ankomsten till Friedland varit praktiskt taget säker på att namnet var Willborg men att det vore möjligt att han kunnat höra fel. Förutom att Tamvelius talat om denne såsom Raoul hade han även sagt, att Bornschein ej behövde belasta sitt minne med dennes efternamn, då det vore alldeles tillräckligt, om han i Stockholm efterfrågade den största banken därstädes. Enligt vad han erinrade sig skulle Tamvelius ha sagt att W. vore son till den förnämste bankiren i Stockholm. Då jag upplyste honom, att Wallenbergs far dött, då Raoul var ett litet barn samt att den förstnämnde ej varit bankir, sade Bornschein, att han sannolikt missuppfatta denna uppgift. Kanske hade det varit så, att Tamvelius åsyftat en nära släkting i stället för fadern. Beträffande Wallenbergs upplevelser efter krigsslutet hade Tamvelius berättat Bornschein följande. Wallenberg hade strax före ryssarnas ankomst till Budapest lyckats taga sig ut ur staden och begivit sig till Prag där han häktats av ryssarna. Från Prag fördes han till Moskva, där han inspärrades i ensamcell under en längre tid, troligen omkring 1 1/2 år. Han hade suttit i olika fängelser i Moskva. Under denna tid hade han ådragit sig en dubbelsidig lungtuberkulos. Då hans hälsotillstånd försämrats, fördes han, sannolikt 1948 - Bornschein kunde ej med bestämdhet erinra sig året - till läger 5110-37 (enligt ryska Röda Korsets uppgifter) Taische i östra Kazhakstan. I detta distrikt funnes 60 à 70 läger. Wallenberg hade placerats i ett läger för specialfångar, inkluderande särskilt viktiga personer bl.a. experter inom rustnings- och andra nyckelindustrier. Medan de flesta andra lägren i området i genomsnitt räknade 2.000 - 4.000 fångar, inhyste speciallägret, där Wallenberg befann sig, endast 200 à 300 fångar. I motsats till föreskrifterna beträffande de andra lägren, där lägerledningarna hade viss bestämmanderätt över fångarnas transport till andra ställen, kunde invånarna i speciallägret endast förflyttas efter särskild order från Moskva. W. kunde röra sig fritt inom det läger, där han befann sig, på samma sätt som sina medfångar. Tamvelius hade varit tillsammans med Wallenberg under cirka 4 månader år 1953. Bornschein kunde icke erinra sig närmare vilka månader det rörde sig om. Enligt Tamvelius hade Wallenbergs hälsa något förbättrats i Taisched-lägret. Han vore emellertid långt ifrån återställd. Wallenberg hade bl.a. berät-

tat för Tamvelius, att han tidigare spelat en betydande roll inom svenska röda korset samt i studentorganisationer. Wallenberg hade även meddelat Tamvelius, att han dömts för spioneri och kontraband till 25 års straffarbete. På min förfrågan, huruvida Wallenberg kände till, att man intresserade sig för hans öde från svensk sida, sade han, att han fått den uppfattningen av Tamvelius, att Wallenberg verkligen kände till, att man i Sverige bemödade sig om hans frigivning. På vilket sätt W. erfarit detta visste han ej. Måhända hade denne haft möjlighet att erhålla informationer genom illegala utländska radiomotagare, som existerat i vissa läger. Bornschein uppgav vidare, att han av Tamvelius fått intrycket, att Wallenberg trots allt dock hyste vissa om än svaga förhoppningar om att en gång få återvända hem, Tamvelius hade tydligen för egen del ej stora förväntningar i detta hänseende, då han betraktades som sovjetisk medborgare. Tamvelius själv vore fysiskt helt frisk, men de många åren i fångenskap hade gjort honom till en gammal man i förtid. Under samtalets gång förhörde jag mig i olika sammanhang, huruvida Bornschein kunnat få sina upplysningar om Wallenberg från något annat håll än från Tamvelius. Han förklarade emellertid med största emfasis, att så ej vore fallet samt att Tamvelius varit den ende, från vilken han hört något om Wallenberg före sin ankomst till Friedland.

På förfrågan, vilka österrikare som Bornschein erinrade sig ha sammanträffat med i sin fångenskap nämnde han i första hand diplomaten Roland Gottlieb och en teolog, dr. Fritz Gebhart, vilka båda repatrierats, ävensom en baron von Waldenberg, som han ej var säker på om han vore österrikare eller polack. Den sistnämnde torde ha överlämnats till polska myndigheter för något år sedan och ej frigivits.

Bornschein framhöll, att Tamvelius även till en annan medfånge lämnat uppdrag att framföra hälsning från honom själv och Wallenberg i den uträkningen, att åtminstone någon av de två kunde tänkas komma tillbaka ur fångenskapen inom rimlig tid. Medfångens namn var Klaus Dietrich, f.d. flygofficer. Såvitt generalkonsulatet har sig bekant, har denne ännu ej återvänt från Sovjetunionen. Jag har redan vidtagit vissa preliminära åtgärder för att snarast möjligt kunna kontakta honom, därest han anländer till Berlin.

Bornschein synes ej hysa den uppfattningen, att den omfattande publicitet som han åstadkommit genom sina avslöjanden

till pressen vore ägnad att skada hans uppdragsgivare snarare tvärtom. Före ankomsten till Friedland hade han föreställt sig att genom en parallell framstöt i form av tillkännagivande genom pressen och hänvändelse till de svenska myndigheterna kunna skapa ett brett underlag för en aktion till Wallenbergs favör. Bornschein hade ej haft en aning om att denne var så populär och allmänt känd. Jag vill här nämna, att Bornschein vid de två besök som han hittills avlagt på generalkonsulatet, det första på kvällen den 14 oktober och det andra nästföljande dag för att kollationera hans föregående dag lämnade uppgifter åtföljts av fotografer från respektive A.P. och Åhlén & Åkerlund, vilka insisterade på att fotografera mig tillsammans med Bornschein. Jag vägrade kategoriskt att medverka till en dylik publicitet till vederbörandes uppenbarliga besvikelse.

Bornschein gjorde på det hela taget ett vederhäftigt intryck. Jag erhöll den uppfattningen, att han korrekt sökte återgiva vad han visste. Jag vill även understryka den omständigheten, att han på vissa punkter, där hans minne ej klart fungerade eller där han saknade kännedom om relevanta förhållanden, uppriktigt vidgick detta och ej syntes vilja göra sig mera intressant än han verkligen var genom att lämna fiktiva data och informationer.

Berlin den 17 oktober 1955.

Undert. Hugo Tamm

Från **Berlin**

Avsant den **TELEX** 19 kl.

Inkom den **18 10** 19 **55** kl. **1945**

Utskrivet i **4** ex. Detta är ex. nr **3**

49.

Primo. Framfört meddelandet Edert chiffer 59 till Bornschein, som visserligen ej erinrade sig exakta ordalydelsen men med 100%-ig säkerhet ihågkom Tammveilius uppgivit, att han under c:a 4 månaders tid varit tillsammans med Wallenberg i Taisched.

Secundo. Vår rapport avgår med kurir imorgon, av tekniska skäl icke möjligt översända den med föregående lägenhet.

Tamm

KOPIA KOPIA

Tam velius

Utdrag.

Bil.handbrev Kumlin-Lundberg
den 21.10.55

Strängt förtroligt.

1 bil.

P.M.

över samtal med Ernst Wallenstein den 16 oktober 1955.

Vid diskussion om Tamvelius, vars förnamn Wallenstein (konstigt nog) icke omedelbart erinrade sig, meddelade Wallenstein, att han vistats tillsammans med Tamvelius i Inta, läge 2, från september 1949 till juni 1951, då Wallenstein fördes till Abez. Wallenstein berättade, att han varit mycket god vän med Tamvelius och att denne vid Wallensteins avresa skänkt honom ett schackbräde, vilket han fortfarande hade kvar. Tamvelius hade berättat, att han vore arkitekt och bodde i Estland, samt där hade en byggnadsfirma. I Inta hade Tamvelius varit sysselsatt med att "bygga baracker". Han hade även sysslat med "die innere Ausstattung von Baracken".

Jag antydde att Bornschein lämnat ett vittnesmål om Tamvelius och att denne någon gång 1953 skulle ha träffat Wallenberg i Taichet. Sedan Wallenstein funderat en stund, sade han att detta vore "fullständigt uteslutet". Wallenstein hade nämligen i Sucho Besvoda sammanträffat med en tysk vid namn Joachim von Zamory (bland vänner i förnamn kallad Peter). Denne hade för Wallenstein berättat, att han så sent som i januari 1955 sammanträffat med Tamvelius i lägret Kaschim, cirka 80 km nordöst om Inta. Wallenstein kunde erinra sig, att Zamory berättat, att Tamvelius därefter återförts till Inta. Wallenstein höll det för fullständigt uteslutet, att Zamory inte för honom skulle ha berättat om att Tamvelius skulle ha vistats i Taichet efter juni 1951, då Wallenstein skildes från Tamvelius. Zamory och Wallenstein hade mycket talat om Tamvelius och jag har för närvarande i min hand en skriftlig hälsning från Wallenstein till Zamory, vilken tyder

på, att de båda varit mycket nära vänner. Zamory väntas tillbaka med en sjuktransport, vilken torde komma bland de allra sista transporterna från Ryssland. (Det har kommit till min kännedom, att Wallenstein omnämnt Zamorys namn för en journalist, men det torde icke vara bekant för denne, att Zamory återväntas först med lasarettståget).

Wallenstein var mycket överraskad över Bornscheins vittnesmål och sade sig dels icke ha en aning om vem Bornschein vore, dels att han hölle det för uteslutet, att Tamvelius, "såsom en medelålders seriös herre", skulle inlåtit sig på några ingående diskussioner med en så ung man som Bornschein.

Friedland den 16 oktober 1955.

(Gunnar Lorentzon)

Avskrift av telegram till beskickningen i
Köln, nr 67, den 25 oktober 1955.

Lorentzon et consortes böra genom kontrollfrågor till
urval Heimkehrer från Inta söka kartlägga Artur Tamvelius
vistelse i detta läger.

kab.sekr.:s anteckning:

Danielsson tror ej på Bornschein.
Avsikten kontrollera om T. kan
ha varit i Taisjet under av B. upp-
given tid.

Chiffertelegram (BUD)
Köln
Från
Avsant den **TELEX** 19 kl.
Inkom den 21/11 19 55 kl. 1900
Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

P 2 2¹
Pol. I

51.

Lorentzon meddelar att den 18 dennes anlände till Berlin en grupp om 22 fransmän, engelsmän, belgare, holländare och italienare, som torde vara identisk med i Edert 78 omnämnd grupp. Lorentzon, som erhållit del av upplysningar lämnade av de 22, meddelar följande av intresse:

Primo. Italienaren Gualtiero Chrisofoletti har upplyst, att Tamvelius fanns i lägret Inta 388/14 så sent som för någon månad sedan. Tamvelius erhöll inga paket, hade ingen förbindelse med yttervärlden, fick inte längre skriva. Chrisofoletti vistas för närvarande hos Röda Korset, Helfferichstrasse 74, Berlin-Dahlem.

Secundo. Även holländaren Marinus van Veingaard har lämnat uppgift om Tamvelius. Veingaards adress i Holland är Herlsheide, Herlin / ... som ligger vid Heicorsveg bei Amelungen.

Tertio. Chrisofoletti vidare uppgett, att i lägret Woikoivo nr. 5110/48 finns en man med förnamnet Nicolai född 1918, som sagt sig ha en syster vid namn Tatiana Hamilton, bosatt i Strängnäs. Lorentzon föreslår att Tamm anmodas kontakta Chrisofoletti.

Kumlin

KOPIA

Utdrag av chiffertel. från UD till gk
Berlin nr 73, den 22.11.55.

Vårt 72. I gruppen frigivna utlänningar ingick bland annat italienaren Gualtiero Christofolletti som nu vistas hos Röda Korset Helferichstrasse 74, Berlin, Dalhem. Angeläget ni kontaktar denne som uppgivit sig ha träffat Tamvelius så sent som för en månad sedan. Ni bör framför allt söka erfara om Tamvelius vistats i Taisjet och vad han eventuellt haft att berätta därifrån. Jämför Bornscheins uppgifter härom Edert 47. - - -

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Berlin

Avsant den TELEX 19 kl.

Inkom den 22/11 19 55 kl. 1910

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

P 2 En I

hr Kledm.

63.

PM Heimkehrer-gruppen, Edert chiffer 72, avsänd med dagens kurir. Italienaren, Edert chiffer 73, har till härvarande italienska generalkonsulat med bestämdhet uppgivit, att han aldrig hört talas om svensk-i-Sovjet. Vi komma dock att om möjligt redan i morgon beredas tillfälle att själva utfråga honom.

Tamm.

KOPIA KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Berlin

Avsant den ~~TELEX~~ 19 kl.

Inkom den 23 11 19 55 kl. 1705

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

P 2 E I

h. Helmer

64.

Vårt chiffer 63. Cristofoletti, som blott vistats i specialfängelser Werkne Uralsk och Alexandrovsk, sagt mig att han varken träffat eller hört talas om någon svensk fånge. Under tiden 31 oktober till 16 november i år var Cristofoletti i Bykovo-lägrät tillsammans med grevinnan Hamiltons släkting Krasnov, varom han i dagarna direkt under rättat henne. de Geer i Röda Korset tillskrivit mig i ärendet.

Tamm

KOPIA KOPIA

Från Köln

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 23 / 11 19 55 kl. 1315

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

aut.

53.

Edert enclair 140.

Secundo. Även holländaren Marinus van Veingaard har lämnat uppgifter om Tamvelius. Veingaards adress i Holland är Herlsheide, Herlén-L, som ligger vid Heicorjsveg bei Amelongen.

↑
Kumlin

Amerongen

KOPIA KOPIA

Bil. t.hbr Tamm-Unger den 22.11.55

Utdrag.

Förtrolig

P.M.

angående en till Berlin den 18 november 1955 anländ
Heimkehrergrupp.

Holländarna. Enligt den holländska militärmissionen hade
de holländska Heimkehrers redan fortsatt resan hem. Byrå-
chefen Lange i holländska utrikesministeriet hade person-
ligen kommit till Berlin för att taga emot dem och ledsaga
dem hem. Han hade själv frågat ut dem och därvid bl.a. er-
farit, att en av dem i lägerområdet Inta träffat tre svens-
kar, Felix André (ibland kallande sig Italiener), Holger
Bergström och Tamvelius. De hade befunnit sig i Inta ännu
så sent som vid mitten av oktober i år. Byråchefen Lange
torde kunna till vår beskickning i Haag lämna vidare upp-
gifter

Berlin den 22 november 1955.

Avskrift av strängt förtroligt och
personligt handbrev från utrikesrådet
Unger till envoyén Dahlman, Haag, dag-
tecknat Stockholm den 23 november 1955.

Som Du säkert sett av notiser i pressen, ankom i slutet på förra veckan en grupp utländska fångar från Sovjetunionen till Berlin. Enligt meddelande, som vi erhållit från Tyskland, ingick i denna grupp även en holländare vid namn Marinus van Veingaard. Hans adress har uppgivits som Herlsheide, Herlin/... vid Heicorsveg bei Amelungen (Amelungen är måhända en förtyskning av Amerongen)

Det skulle vara av intresse för oss om beskickningen kunde höra Veingaard på en del punkter sammanhängande med Wallenbergutredningen.

Det primära intresset gäller naturligtvis frågan om Veingaard under sin vistelse i olika läger träffat eller hört talas om någon svensk. Härutöver är det emellertid av betydelse för oss att få kontroll på en del uppgifter, som lämnats av andra Rysslandsfångar.

Veingaard har i Tyskland uppgivit, att han i Vorkutaområdet träffat den för någon månad sedan i den svenska pressen mycket omskrivne Arthur Tamvelius. Det vore värdefullt, om man via Veingaard skulle kunna få uppgifter rörande Tamvelii vistelseort under de senaste åren, främst 1953. För Din personliga information kan jag nämna, att enligt en upplysning, som hittills ej kunnat kontrolleras, Tamvelius under sagda år skulle ha befunnit sig i ett lägerområde, som vanligtvis efter huvudorten kallas Taisjet (andra stavningar förekomma). Taisjet ligger vid transsibiriska banan, ungefär halvvägs mellan Krasnogorsk och Irkutsk.

Avskrift av ch.tel. till generalkonsulatet
i Berlin, nr 75, den 24.11.55.

Vårt 73, Edert 64.

Har Christofolletti tillfrågats om Tamvelius.
Obs. denne icke svensk.

Avskrift av ch.tel. till beskickningen i
Köln, nr 82, den 24.11.55.

Tamm talar cit Christofolletti, som blott vistats i specialfängelser Werchni Uralsk och Alexandrovsk, sagt mig att han varken träffat eller hört talas om någon svensk fånge. Under tiden 31 oktober till 16 november i år var Christofolletti i Bykowo-lägre sluteit. Vi erinrar samtidigt härmed Tamm om att Tamvelius ej svensk.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD.)

Från Berlin

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 24 / 11 19 55 kl. 1550

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

Tamvelius

P2 Ee I

KAP9J

Autht.

65.

Vårt chiffer 64.

Crisofoletti i dag återkommit och sagt sig efter konsultationer med hemvändande kamrater ha erinrat sig hört talas om att en enligt egen uppgift svensk vid namn Andersen omkring 33 år till yrket eventuellt flygare, befunnit sig 1953 i fängelset Werkne Uralsk. För ordningens skull må nämnas att Crisofoletti aldrig hört talas om Tamvelius.

Tamm.

KOPIA KOPIA

Tamoulinus dubel
Haag den 28 november 1955.

efterforskningar av
svenskar i USSR.

Strängt förtroligt

Personligt

HP 39

Broder,

Till svar på Ditt brev av den 23 november ber jag att få meddela följande.

1. Redan innan jag fick Ditt brev hade jag, med anledning av tidningsnotiser om de fyra holländare, som den 21 november återkom från rysk fångenskap, varit i kontakt med byråchefen Lange vid utrikesministeriets rättsavdelning. Lange är chef för Bureau Nederlanders in Buitenland och har ända sedan sommaren 1945 haft hand om alla frågor rörande i Sovjetunionen och öststaterna försvunna personer. Sedan omkring två år står jag i kontinuerlig förbindelse med honom. Han är väl medveten om vårt speciella intresse vid förhören med hemvända Rysslands-fångar och har alltid frågat eller låtit fråga dem om de under fångenskapen råkat eller hört talas om svenskar.
2. Genom Langes förmedling ordnades så att jag igår fick ett sammanträffande med den i Ditt brev omnämnde Marius A. van de Wijngaart. Det ägde rum på rådhuset i Heerlen, huvudorten i koldistriktet i södra Limburg, helt nära tyska gränsen vid Aachen. Wijngaart, som är gruvarbetare till yrket, bor efter återkomsten hos en dotter och måg i grannorten Heerlerheide; då Lange av säkerhetstjänsten erfarit att mågen är organiserad kommunist, ansågs det bättre att sammanträffandet ägde rum hos borgmästaren i kommunen, som Wijngaart uppgavs besöka för att diskutera sina försörjningsfrågor. Lange

Utrikesrådet U n g e r
S t o c k h o l m.

- var närvarande vid mitt samtal med v.d. Wijngaart.
3. v.d. Wijngaart är nyss fyllda 50 år. Han hade 1943 av tyskarna tagits ut till tvångsarbete i Tyskland och skickats till Baltikum, där han arbetat först i Reval och sedan i Riga. När tyskarna evakuerade Riga blev han kvar där, höll sig en tid på fri fot men häktades på våren 1945, anklagades för spioneri - standardbeskyllningen mot utlänningar, som påträffades på sovjetiskt territorium - och fördes till tvångsarbetslägret Norilsk vid Norra Ishavet i nordvästra Sibirien. Mot slutet av 1945 kom Wijngaart till ett annat läger i samma del av Sibirien, Marinsk, och därpå i slutet av 1948 till Vorkuta. I Sibirien och även senare i Vorkuta hade han slitit fruktansvärt ont; allra största delen av medfångarna i Norilsk och Marinsk hade dött av hunger, utmattning och sjukdomar och Wijngaart själv lider alltjämt av tuberkulos.
 4. I januari 1955 fördes Wijngaart till arbetslägret Inta i norra Ryssland, omkring 240 km söder om Vorkuta. Han anlände dit den 9 januari och fördes den 22 oktober från Inta till genomgångslägret för repatriander i Biko-vo utanför Moskva och därifrån till Berlin, där han den 20 november överlämnades till representanter för holländska myndigheter.
 5. v.d. Wijngaart bar tydliga spår av över tio års vistelse i de ryska slavlägren. Han hade ohyggliga saker att berätta om särskilt de första årens lidanden, som han beskrev konkret och påtagligt. Hans framställningssätt var klart och okonstlat, episoder och personer framstod med det upplevdas prägel, mannen verkade tillförlitlig genom sin totala brist på spekulation och teoretiska utläggningar. Han var givetvis fylld av hat och bitterhet och nu även deprimerad av att vid hemkomsten mötas av den misstro för att frivilligt ha gått i tysk tjänst, som ofta - och ibland givetvis med rätta - kommer de återvända Rysslands-fångarna till del.
 6. I lägret i Marinsk hade Wijngaart - alltså sommaren eller hösten 1945 - träffat en man, som sade sig vara

svensk och heta Gunter Plorg (kanske Björk - ehuru Wijngaart bestämt förklarade att namnet började med P). Denne hade sagt sig vara född i Stockholm, hade tjänstgjort i Wehrmacht, vid N.S.K.K. (Nationalsozialistisches Kraftwagen Korps) blivit tillgångatagen vid Dniepropetrovsk 1944 och dömts till 25 år som krigsförbrytare - deltagare i tyskarnas anfällskrig mot Sovjetunionen. Att Wijngaart ännu efter tio år kom ihåg Plorg förklarade han med att de 1 4 1/2 månad bott i samma barack och ofta samtalat. När Wijngaart i slutet av 1945 förts till Marinsk var Plorg (Björk) kvar i lägret och Wijngaart hade aldrig mera hört talas om honom. Då knappast mer än 4 å 5 procent av det första årets fångar i Marinsk överlevde torde enligt Wijngaarts mening inte stora utsikter finnas för att Plorg (Björk) ännu vore i livet.

7. Under de följande åren hade Wijngaart aldrig träffat eller hört talas om någon svensk förrän han kort efter sin ankomst till Inta den 9 januari i år hade lärt känna den svenske arkitekten Arthur Tamvelius. De hade bott i samma barack men då fångarna alltid var synnerligen försiktiga med att anförtro sig till varandra - av fruktan för angivare - hade det dröjt mer än en månad innan Tamvelius talat om för Wijngaart att han vore svensk och börjat berätta om sig själv.

Tamvelius, som nu vore omkring 45 år, hade kommit från Sverige till Estland några år före kriget och där arbetat som arkitekt. Efter den ryska ockupationen av Estland hade han, helt frivilligt, antagit ett arkitektuppdrag i Sovjetunionen och sedan fortsatt att arbeta där under kriget. Mot slutet av kriget, eller möjligen först efter krigsslutet - Wijngaart visste ej säkert - hade Tamvelius häktats och dömts till 20 års tvångsarbete för spioneri. Av de ryska myndigheterna hade han förklarats vara statslös (vilket enligt Lange är det vanliga när det gäller andra utlänningar än tyskar, österrikare, finnar, ungrare och rumäner, alltså personer från länder, som ej var i krig med Sovjetunionen).

Tamvelius hade för Wijngaart berättat att han gift sig i Estland och hade ett barn, så vitt Wijngaart kunde komma ihåg, en dotter som nu borde vara 16 å 17 år. Tamvelius hade

visat ett fotografi av hustrun och barnet, taget någon gång 1940 eller 1941 och avskickat med ett brev till Tamvelius från hustrun, innan tyskarna ryckte in i Estland. Tamvelius visste att hustrun och dottern kommit över till Sverige - hur han fått veta detta visste Wijngaart ej - och hade hos Wijngaart inpräntat deras adress: Fru Ti Tamvelius, Observatoriegatan 10, Stockholm.

8. + Tamvelius beskrevs av Wijngaart som lång (omkring 180 cm) och ljushårig. Han var vid god hälsa, stark och uthållig. Han röker inte. Wijngaart talade om honom som "en storartad kamrat", vänlig och hjälpsam; "fastän en bildad man och herrekarl var han god vän med alla, även med oss enkla arbetare".

Tamvelius hade befunnit sig i Inta sedan 1948 och under denna tid vistats i samtliga de tre läger, som ingick i lägerområdet. Han sysselsattes numera som arkitekt. Under den tid Wijngaart tillbragt i Inta hade Tamvelius varje morgon förts under eskort till staden Inta, i likhet med andra fångar, som arbetade utanför lägerområdet, och efter slutat arbetstid tillbaka till lägret igen. För närvarande vore Tamvelius sysselsatt med byggandet av en barnklinik i staden. Han förtjänade mellan 250 och 300 rubel i månaden och lede numera ingen direkt nöd.

9. Om Tamvelius' försök att komma i kontakt med anhöriga i Sverige och med svenska ambassaden i Moskva berättade Wijngaart följande:

Tamvelius hade sedan han i år 1955 upphört att vara "Osso" (vilket enligt Wijngaart är beteckningen på fångar som ej har lov att skriva från lägret) gjort upprepade försök att få fram meddelanden till familjen i Sverige och till svenska ambassaden i Moskva (Wijngaart talade ömsom om "konsulatet", ömsom om "legationen"). I april i år hade han under sitt arbete på byggnadskontoret i Inta kommit i kontakt med en (fri) rysk ingenjör, som befunnits vara ickekommunist. Mot en ersättning av 1000 rubel, som Tamvelius lyckats skrapa ihop, hade ryssen åtagit sig att föra fram ett skriftligt meddelande till svenske ambassa-

dören ("ministern") i Moskva. I augusti hade mannen återkommit till Inta och berättat för Tamvelius att han hade lyckats utföra uppdraget och i en park eller på en teater eller på någon badplats (Wijngaart var osäker på vad som sagts om lokaliteten) överlämnat meddelandet.

Kort efteråt - alltså i mitten på augusti - hade Tamvelius plötsligt förts bort från lägret vid Inta. Han hade förts från det ena lägret till det andra, sammanlagt sju läger, men efter blott tre veckor kom han tillbaka till sitt gamla läger i Inta igen, till samma barack och till samma arbete på byggnadskontoret i staden. "Han måste ha befunnits outhärlig", var Wijngaarts reflexion. Något livstecken från ambassaden i Moskva eller från Sverige hade inte nått Tamvelius, när Wijngaart den 22 oktober lämnade Inta.

Tamvelius hade skrivit flera brev till Molotov, Vorosjilov, Rodenko (överprokuratorn) och andra uppsatta ryssar och begärt revision av sin dom. Något svar avhörde aldrig.

Tamvelius hade aldrig fått något Röda Korspaket, medan på senare tid inte bara tyskar och österrikare utan även andra utlänningar i lägret - Wijngaart nämnde fransmän, belgare, spanjorer och engelsmän - fått sådana. Själv hade Wijngaart i början av oktober fått paket förmedlat genom Tyska Röda Korset. Hans egna brev till anhöriga i Holland och till holländska ambassaden i Moskva hade aldrig kommit fram (vilket Lange bekräftade).

10. Wijngaart slutade med en enträgen vädjan till mig att be svenska myndigheter göra allt som står i deras förmåga för att befria Tamvelius, till vilken Wijngaart tydligen fattat djup tillgivenhet. Han talar jämt om Sverige och är en stor patriot, förklarade Wijngaart. Någon som helst tvekan om att Tamvelius vore svensk hyste Wijngaart uppenbarligen icke.

11. Tamveliuspostadress är (med reservation för transkriptionen från ryska):

Komi ASSR

Gorod Inta

Postojasik 388-14.

12. I samma läger vid Inta hade Wijngaart även träffat en annan svensk vid namn Holger Bergström. Denne är nu omkring 35 år, vill växten nästan lika lång som Tamvelius (alltså inemot 180 cm), mycket blond, "en riktig viking" ansåg Wijngaart. Bergström hade sagt att han kom från en ort i Stockholmstrakten, "vid kusten"; ortsnamnet hade Wijngaart hört men kunde ej komma ihåg det. Bergströms mor hade varit i livet 1946, fadern var då död.

Bergström hade aldrig stuckit under stol med att han tjänstgjort i tyska S.S., där han avancerat till officer. Han hade deltagit i fälttåget i Ryssland men efter krigsslutet varit tillbaka i Tyskland, i östzonen, där han bott med tysk hustru och ett barn. Wijngaart hade emellertid inte hört honom tala mycket om familjen och trodde att äktenskapet var upplöst. Var i Tyskland Bergströms hade vistats efter kriget hade Wijngaart glömt. Sannolikt hade Bergström redan före kriget kommit till Tyskland. Måste ha vistats där relativt länge eftersom han hunnit avancera till officer. Talade flytande tyska.

13. Redan 1946 hade Bergström häktats av ryssarna i östzonen, anklagats för spioneri och dömts "enligt paragraf 58 punkt 6" till 25 års tvångsarbete. Av ryssarna hade han förklarats för statslös. Bergström torde ha vistats i Inta ända sedan 1947 ansåg Wijngaart, som träffat honom kort efter sin ankomst till lägret där i januari 1955.

Han hade en tid arbetat som montör under Tamvelius. Bergström hörde emellertid till dem, som vägrade att arbeta. Han gjorde sitt yttersta för att sabotera de sysslor och uppdrag, som ålades honom, ansåg att fångarna skulle så långt det vore möjligt vägra att arbeta för ryssarna. Han var envis och stursk, skickades ideligen i arresten, släpptes ut, när han lovat arbeta, upprepade sin arbetsvägran och åkte in igen.

Vid ungefär samma tidpunkt som Tamvelius i augusti skickades bort från lägret överfördes även Bergström till ett annat läger, dock inom Inta-området, och sattes till

en syssla vid hissarna i ett kolgruveschakt. Enligt vad Wijngaart trodde sig veta var Bergström alltjämt i sådant arbete, när Wijngaart den 22 oktober lämnade Inta.

14. Bergströms adress är:

Komi A.S.S.R.

Gorod Inta

Postojasik 388-13.

15. Under den första tiden i Inta hade Wijngaart något träffat ännu en person vid namn Pyork (Björk? Wijngaart påstod sig komma ihåg att svensken i Norilsk hetat Pyorg medan här ifrågavarande person stavade namnet med k på slutet). Denne hade sagt sig vara av svensk härkomst men tysk medborgare. Han hade den 18 februari skickats till lägret vid Potma, närmare Moskva, och kan nu antas vara hemskickad till Tyskland.

16. I genomgångslägret i Bikovo hade Wijngaart träffat en svensk, omkring 30 å 32 år gammal, mörkblond, av medellängd, "en bildad man, säkert student". Till denne svensk, som avgick från Bikovo för repatriering den 13 november, hade Wijngaart lämnat en liten papperslapp med Tamvelius' och Bergströms namn och lägerpostadress. Wijngaart hade ej vågat fråga svensken om hans namn - inför den förestående hemresan var alla ytterligt försiktiga i samtal med obekanta och ingen frågade någon annan om namn och personliga förhållanden; lägret var genomsållat av ryska agenter och angivare. Svensken hade stoppat den hoprullade lappen i anus och sagt sig skola försöka få den med sig i säkerhet.

17. Några andra svenskar eller personer, som utgivits för att vara svenskar än de här nämnda, hade Wijngaart aldrig träffat eller hört talas om. Varken Tamvelius eller Bergström hade någonsin talat om någon annan svensk. Jag nämnde namnet Wallenberg: Wijngaart sökte i sitt minne men sade sig aldrig ha hört detta namn förut.

Då jag ånyo frågade Wijngaart om han med säkerhet kom ihåg att Tamvelius varit i Inta sedan 1948, sade han sig vara tämligen säker därpå. I varje fall måste Tamvelius ha varit i lägret utan avbrott sedan minst fem år, ansåg Wijngaart. Vi sov sida vid sida i baracken, talade öppet

och förtroligt om våra förhållanden, förklarade Wijn-
gaart. "Jag skulle komma ihåg om han berättat om vis-
telser i andra läger, likaså skulle jag nu minnas om
han hade talat om andra svenskar".

+ + +

Till ett samtal idag med en annan av de nyss hem-
komna holländarna återkommer jag i särskilt brev.

Din tillgivne

u/Sven Dahlman

Strängt förtroligt.

P.M.

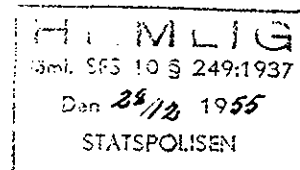
2. Vidare lämnades följande uppgifter:

Med en Heimkehrer-transport till Berlin-Ost ankom den 18 november 1955 bl.a. en italiensk medborgare, Gualtiero Crhistofolletti, född den 2 februari 1924 i Meran, tillfällig bostad: Berlin-Dahlem, Helfferichstr. 79 och en holländsk (?) medborgare Marinus van de Weingaard, född den 15 augusti 1906. Dessa har lämnat följande uppgifter.

a) I Inta 388/14 ska en svensk vid namn Artur Tamvelius född 1912, arkitekt, gift med Ty Tamvelius, Stockholm, Observatoriegatan 10, befinna sig. Han har ingen förbindelse med de anhöriga.

Köln den 5 december 1955.

1455

P.M.

angående förnyat samtal med tyske medborgaren Ernst Ludwig Wallenstein, hållet den 8 december 1955 i bostaden, c/o Boelke, Danneckerstrasse 22, Frankfurt/Main.

Wallenstein besöktes vid detta tillfälle av den anledningen, att det var önskvärt att av honom om möjligt erhålla mera preciserade uppgifter bl.a. rörande placering av medfångar i granncellerna i Lefortowskaja och under vilka tidsperioder förbindelser med dem kunnat hållas.

Till en början förklarade Wallenstein, att han inte till fullo insåg betydelsen av det tysthetslöfte, som han tidigare givit den svenske Röda Kors-representanten herr Lorentzon beträffande iakttagelserna rörande Wallenberg. Wallenstein förklarade, att han hade goda förbindelser med såväl press som radio och att han för sin del hävdade, att uppgifter i dessa organ angående vad som är känt om Wallenbergs fångenskap skulle vara ett effektivt medel för att få Wallenberg frigiven. Senare under samtalet fick jag emellertid Wallenstein att förstå, att det för närvarande är av stor betydelse, att inget offentliggjordes i saken, utan att lämpliga åtgärder borde överlåtas åt svenska myndigheter. Han upprepade därefter sitt löfte att hålla tyst om vad han visste i ärendet.

Rörande vistelsen i Lefortowskaja-fängelset lämnade Wallenstein följande redogörelse.

Beträffande cellnumreringen och uppehållstiderna i de olika cellerna förklarade Wallenstein, att han ej var hundra procentigt säker därpå.

Han kom till fängelset den 17 september 1944 och insattes i en hörncell troligen med nummer 143 i II. Stock. I denna cell satt han ungefär en månad tillsammans med Roedl och Franz Langer. Därefter kom Wallenstein i samma våningsplan in i den tredje cellen från trappan räknat i den långa cellrad, som har nummer bl.a. på 140-talet. Där blev han cellkamrat med Suppriar. Troligen i slutet av december 1944 överfördes Wallenstein till den intilliggande cellen, nämligen den 4:e i ordningen från trappan räknat. I denna cell uppehöll sig därefter Wallenstein tillsammans med Rantzau och Rensinghoff. De överfördes i början av 1948 till en annan cell (troligen nummer 141). Kort därefter togs Rantzau ut därifrån, medan Wallenstein och Rensinghoff blev kvar i densamma. I slutet av april 1948 kom general Gerstenberg in i cellen. Troligen den 16 maj 1948 riktades formella anklagelser mot Wallenstein och den 6 juni 1948 togs han ur cellen och fördes till förhørsavdelningen, där han blev meddelad domen om 25 års tvångsarbete. Efter detta blev Wallenstein förd till en ensamcell i III. Stock. Den 16 juni 1948 fördes Wallenstein därifrån med en fångtransport över Gorgi till Kirow, dit han anlände sannolikt 22 dagar senare. I Kirow fick Wallenstein tillbringa tre veckor i ett fördelningsläger. I mitten av september 1948 ankom Wallenstein till Inta och insattes där i 5:e lägret, som omfattade fördelnings och sjuk-

läger. Wallenstein kom där också att få uppehålla sig i 2:a lägret, där han träffade Tamvelius. Först vid detta tillfälle fick Tamvelius veta något om Wallenbergs fångenskap, vilket Wallenstein berättade om.

I juni 1951 fördes Wallenstein till ett invalidläger i Abez, där han tillhört lägerpunkterna 5, 1 och 4 i nämnd ordning. Till lägerpunkten 4 sammandrogs i slutet av februari 1955 ett flertal tyska fångar. Bl.a. kom cirka 300 tyska fångar dit från Workuta. Den 5 mars 1955 överfördes Wallenstein till Suchobeswodnoje. I oktober 1955 återfördes han därefter till Västtyskland.

Då Wallenstein tillfrågades angående tidpunkten för knackförbindelsernas början med den cell, där Wallenberg och Roëdl var insatta, förklarade han, att såvitt han kunde erinra sig skulle detta ha varit någon gång kring årsskiftet 1945-1946. Knackningarna hade skett enligt det s.k. idiotsystemet. Härigenom fick Wallenstein reda på att Wallenberg varit försedd med diplomatpass och att han för svenska regeringens räkning haft till uppgift att bistå judar i Budapest. Sedan svenska beskickningspersonalen lämnat staden, hade Wallenberg stannat kvar och fortsatt med sitt uppdrag. Sedan hade Wallenberg blivit tillfångatagen och misstänkt för spionage, enär han uppehållit sig i av ryssarna ockuperat område. Wallenberg hade bett bl.a. Wallenstein att i händelse av frigivning underrätta Wallenbergs anhöriga under adress Wallenberg, Stockholm.

Som ytterligare kontroll för denna knackförbindelses början förklarade Wallenstein, att han vid denna tidpunkt satt tillsammans med Rensinghoff och Rantzau.

Av Wallenberg och Roedl var den sistnämnde den ivrigaste knackaren. Denne hade ju för övrigt mer gemensamt med sina landsmän.

Wallenstein kunde inte erinra sig tidpunkten för knackförbindelsernas upphörande med den cell, där Wallenberg och Roedl var insatta. Wallenstein hade den uppfattningen, att Wallenberg och Roedl hela tiden satt i en cell i III. Stock.

Under det att reparationsarbeten utfördes i cellerna i II. Stock flyttades Wallenstein, Rensinghoff och Rantzau till en cell i den sydvästra flygeln under en kort tidsperiod.

I cell 151(?) satt såvitt Wallenstein kunde minnas ryska fångar. De satt sannolikt kvar där till dess att Wallenstein år 1948 flyttades från våningsplanet.

Wallenstein har aldrig blivit hörd av fängelseledningen rörande erfarenheter beträffande Wallenberg.

Såvitt Wallenstein kunde erinra sig förekom inga formaliteter när fångarna flyttades från en cell till en annan. Han kunde inte komma ihåg, att det förekommit något anmärkningsvärt i samband med kvittering av personliga tillhörigheter.

Wallenstein kände till att von Stetten-Erp i Bukarest var ackrediterad som diplomat för handläggande av ärenden rörande arbetstjänsten.

Den 13 september 1944 tillfångatogs alla tyska beskickningstjänstemän och fördes med flyg över Fuczan och Krakow till Moskva. De flesta insattes den 17 september 1944 i Lefortowska-fängelset.

Stockholm den 28 december 1955.

S. Lundström
(S. Lundström)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Tamvelius

Strängt förtroligt.

P.M.

Över samtal med Nikolaj Krasnov 28.12.1955.

Krasnov besökte departementet tillsammans med grevinnan Tatjana Hamilton och hade ett samtal med sekreterare Hedin och mig.

Krasnov meddelade, att han under fångenskapen endast sammanträffat med en svensk arkitekten Artur Tamvelius, Observatoriegatan 10, Stockholm, vilken i maj i år vistades i lägret Inta (388/14). Tamvelius hade bett K., att denne efter sin frigivning skulle underrätta de svenska myndigheterna.

Under transporten från Bikovo (Villa Paulus) till Berlin hade K. haft sällskap med tre fransmän, en schweizare och en brasilianare under eskort av en överste Solomachin. Schweizaren hette Hügél eller liknande, vilket K. sedermera korrigerade till Höffli eller Höchli. En österrikare vid namn Gerhard August, Rathausgasse 5, Ternitz, Niederösterreich, torde kunna ge närmare upplysningar om schweizaren. Vidare ansåg K. det troligt, att en viss Chrisofolletti, Via Trieste 132, Rom, kunde sitta inne med vissa intressanta upplysningar. Detsamma vore fallet med finnen Pouskaref Konstantin, Sjömansvägen 21, A 24 Helsingfors. Den senare hade tidigare brevväxlat med grevinnan Hamilton angående Krasnov.

Om den ryske översten Salomachin berättade K., att denne under tågresan berättat, att ytterligare en svensk komme att frigivas, nämligen en viss B-någonting eller T-någonting (Bringentoff). Hedin och jag reagerade icke härpå.

Krasnov verkade något nervös men föreföll i övrigt att vara i utmärkt kondition. Grevinnan Hamilton meddelade, att de svenska läkarna ansåg K. vara något av ett medicinskt under efter så lång fångenskap.

Krasnov meddelade vidare, att en viss Wrangel av belgisk nationalitet varit tillsammans med K. i Omsk (125) under 1954. Wrangel,

som vore släkt med den svenska ätten Wrangel, hade bett K. underrätta belgiska och svenska myndigheter.

Om sin egen fångenskap berättade K. följande. Han hade tillhört Brandenburg-divisionen och tillfångatogs 1945 i Österrike. Därifrån fördes han till Baden och därifrån med flyg till Moskva, där han vistats i Lubljanka, Lefortovskaja, Butirka och Krinij Press - dock endast under kortare tid. I Lefortovskaja hade K. suttit i cell 377 i fjärde våningen. Från Moskva hade K. förts till Krasnogorsk, Dudinka (Narilsk), Taishet (Ozerlag nr 7, läger Ol och O53 åren 1950-53), Omsk (1953-54) och Karaganda (1954 till frigivningen via BikoVo och Potmar).

Därefter avslutades samtalet.

Efter cirka en timmes tid återkom K. tillsammans med grevinnan Hamilton. Han sade sig då ha erinrat sig, att han i Omsk (125) sammanträffat med en rysk fånge Polevoi Alexander. Denne hade för K. berättat, att han i Kamischlag i närheten av Kemerova 1953 sammanträffat med en svensk i 40-årsåldern. Svensken, som icke ville arbeta, vore mycket förmögen och hade suttit mycket i fängelse.

Jag tackade för upplysningen och sade, att den vore intressant, ehuru den i vissa avseenden icke stämde med vad vi tidigare kände till.

Samtalet fördes på tyska, vilket K. talar bra. Med grevinnan Hamilton underhöll han sig på franska. I jämförelse med andra fångar jag trättat, som arbetat i kolgruvor och med skogsarbete, gjorde K. ett synnerligen välvärdat intryck. Hans händer buro icke spår av grovarbete.

Stockholm den 28 december 1955.

Gunnar Lorentzon

Lacmophilus

Tamvelius hade under 10 år icke fått några brev och skrivit både till sin fru och till ryska inrikesministeriet utan svar. Han är ej frigiven utan antagligen dömd till 10 år. Hans adress var i maj 1955:
Kommi S.S.R. Inta (P/f) (postfach) 388-14.
Hans hälsa hade då varit varken bättre eller sämre än de flesta andras, tydligen ganska god. Han hade använts för grovarbete.

1946-12-13 NYHET

13 JAN 1956

Attentatet
Klaus

Ny fångtransport åter från Sovjet Wallenbergsspår

Från DN:s Tysklandskorrespondent Bo Järborg
FRIEDLAND, torsdag
Den första större transporten av tyskar från ryska läger detta år kom på torsdagen till Friedland. Den innehöll 285 f. d. fångar, de allra flesta s. k. civilinternerade, några total krigsfångar och 14 sjuka, som genast måste läggas in. Bland krigsfångarna befann sig ännu ett ögonvittne till Hitlers sista dag, och bland de frivolna politiska fångarna tre som hade meddelanden med sig från arkitekt Artur Tamvelius och meddelanden också om Raoul Wallenberg.

Men dessa sista meddelanden var De tre som har något att förtälja underättelser de fått i andra hand är Klaus Dietrich, Friedrich Klaus och Tamvelius och de var danna och Heinz Pannwitz. Av dessa är och oklara av många års avlägrin- det Klaus som har bäst reda på gar. Reducerade till hårda, nakna sig och bäst konhälg.
Klaus berättar att han från 1949 fäktar sig om Wallenberg in- genting mer än man visste fort. till den 15 februari 1954 satt i In- Och den rapport som för några må- lägret i Sibirien. Där träffade han nader rapporten av Berlinjournas- arkitekt Tamvelius. De var myc- liston. Heinz Bornscheier reduceras ket tillsammans och Tamvelius be- betydligt sedan man fått med de rättade hela sin historia. Han berättar tre hankönn i dag.
Forts. sidan tre, spår fyra.

dödsdom hängande om halsen. Det fanns flera sådana i dagens kontingent.

Det är alltid en särskilt livlig och god stämning bland dessa politiska interner. De välkomnades störmående av sina tidigare hankönn kamrater i förmiddags på Friedlands båsiga och blöta uppställningsplats — ett mottagande som närmast liknade en svensk studentexamen om man bortser från blommorna och de allvarliga upplevelserna bakom det hela.

Enkel ceremoni

Annars var mottagningseremonin enkel. Mäster i Bonn utan portfölj Hermann Schäfer höll ett kort tal, en kyrkoman utgöt en smula salvelse, man sjöng "Nu tackar Gud allt folk", och därmed var det slut. Ingen national- sång, knappast några blommor och mycket få åskådare. De henvändande är liksom inte längre aktuella.

Sedan Adenauer var i Moskva i september förra året och köpte fångarna lösa har det nu kommit i runt tal 8.100 — de civilinternerade oräkade. Bonnregeringen antar och hoppas att det ytterligare skall komma cirka 1.500. Ty Bulgarien lovade frisläppa 9.828 fångar. Hur ryssarna räknar är ovisst. De henvändande civilinternerna omtalar att de byråkratiskt sett hela tiden varit bokförda som krigsfångar där borta i Sovjet. I listorna tilldelades de t. o. m. militära titlar och grader, även de som aldrig i sitt liv gjort militärtjänst. Så det är inte alldeles omöjligt att ryssarna räknar in civilinternerna i slutsumman — 9.828 — och i så fall får Bonn göra om sin sammansättning.

Enligt Klaus skulle "en trupp på 23 svenskar" under åren 1945-1946 ha befunnit sig i Moskva. På ståendet måste vara felaktigt; det är möjligt att det rör sig om halver som utgivit sig för svenskar i hopp om bättre behandling. UD känner många exempel på sådana felaktiga nationalitetsuppgifter.

tade också om ett möte som han hade haft i Moskva någon gång 1946-47. Han satt då i ett fängelse och där skall han, enligt vad Klausch erinrar sig, ha sammanträtt med en trupp på 23 svenskar. Bland dem befann sig en man vid namn "Auli eller Aul. Han skall ha varit en hög svensk Röda kors-man och av ryssarna anklagad för spioneri.

"Kanske...bestämt"

Klausch är inte alls säker på namnet. Jag skrev upp Wallenbergs förnamn i notisboken och frågade honom om det möjligen kunde ha varit detta. Jo, säger Klausch, kanske var det Raoul, ja bestämt var det det.

Om alla de 23 i den grupp som Tamvelius stigit ihop med verkliga svenskar? Ja, det kunde Klausch inte svara på, men han var villig ta på sin ed att han tilltills lålat om en högre svensk Röda kors-man, vars försvinnande väckt stort uppmärksamhet i Sverige och redan orsakat en officiell svensk protest.

Tidpunkten för Tamvelius sammanträffande med denne Röda kors-man kan inte ha varit senare än 1947. I början av det året inleddes Tamvelius långa resa till en rad av fångläger och slutligen hamnade han i Lita. Där satt han kvar ännu den 15 februari förra året då de tyska fångarna drogs bort och klistrades på den långa och ofta avbrutna resan som för 285 av dem slutade i Friedland i dag.

Dietrich och Pannwitz kan också bekräfta den redogörelse Klausch ger med den visadliga skillnaden att de förlorat alla som helst hällpunkter på vad den svenske Röda kors-mannen kan ha hetat. Pannwitz är inte ens säker på att han inte skulle i verkligheten var levande i stället för död.

Jag undrade, kanske att nu visste jag någonting: döden var de levandes lösliga påhitt att de döda inte finns längre, medan de i stället i verkligheten var levande och levde på ett sätt som inte var så enkelt som det såg ut.
Jag hade nämligen näst när döden om Dylan Thomas, jag tror att det var ett stort och vackert kapell som klingade, och ibland sjöng ett rekviem till hans minne. Korolen var modern och samtidigt liknande prastich. Dylan låg på poliet bredvid plikten där jag stod, granskade blick men genomgick av liv.
Dylan Thomas dog i New York. När jag hade skrivit ner dessa ord gick jag till släkt och drömda om Dylan Thomas. Jag var i ett stort och vackert kapell, som klingade, och ibland sjöng ett rekviem till hans minne. Korolen var modern och samtidigt liknande prastich. Dylan låg på poliet bredvid plikten där jag stod, granskade blick men genomgick av liv.
Dylan Thomas dog i New York. När jag hade skrivit ner dessa ord gick jag till släkt och drömda om Dylan Thomas. Jag var i ett stort och vackert kapell, som klingade, och ibland sjöng ett rekviem till hans minne. Korolen var modern och samtidigt liknande prastich. Dylan låg på poliet bredvid plikten där jag stod, granskade blick men genomgick av liv.
Dylan Thomas dog i New York. När jag hade skrivit ner dessa ord gick jag till släkt och drömda om Dylan Thomas. Jag var i ett stort och vackert kapell, som klingade, och ibland sjöng ett rekviem till hans minne. Korolen var modern och samtidigt liknande prastich. Dylan låg på poliet bredvid plikten där jag stod, granskade blick men genomgick av liv.

Utdrag.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med tyske medborgaren kontoristen
Alfred Bein, född den 13 februari 1921, adress Wiesbaden,
Herderstrasse 9, hållet i lägret i Friedland den 12
januari 1956. Samtalet med Bein fördes på svenska språket,
vilket denne lärt sig under tidigare vistelse i Sverige.

Harry (?) Tamvelius:

Genom andra fångar har Bein, som aldrig träffat Tamve-
lius fått reda på dennes existens i ryskt läger. Bein har
därefter varit i brevväxling med Tamvelius. Om denne vet
Bein följande.

Tamvelius är nu omkring 50 år gammal. Han lär ha varit
ingeniör vid AB L.M.Erikson och sänd till Estland före
andra världskrigets utbrott. Bein känner ej till de närmare
detaljerna angående hur Tamvelius fångenskap började. Han
torde ha befunnit sig internerad mer än 10 år i Sovjetunio-
nen. I mitten på december 1954 befann sig Tamvelius i den
öppna delen av 4:e lägret i Inta, medan Bein låg isolerad
på sjukavdelningen i samma läger.

Köln den 23 januari 1956.

/u/ S.Lundström

Utdrag.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med tyske medborgaren Friedrich Klausch, född den 3/3 1929, Mainz, Hopfengarten 13, hållet i lägret i Friedland den 12 och 13 januari 1956.

I strafflägret i Inta träffade Klausch troligen i maj 1949 samman med Artur Tamvelius, som uppgav sig vara svensk medborgare. Klausch och Tamvelius var därefter tillsammans till dess Klausch någon av dagarna 15 - 18 februari 1954 lämnade lägret.

Om sig själv hade Tamvelius berättat följande.

Tamvelius skulle tidigare ha varit bosatt i Stockholm. 1938 eller 1939 reste han för en svensk firmas räkning som ingenjör till Estland, möjligen för att låta utföra några monteringsarbeten. Då kriget mellan Tyskland och Ryssland bröt ut 1941 reste han till Leningrad för att där söka erhålla tillstånd för utresa till Sverige. Han lyckades emellertid inte ordna denna angelägenhet utan fick resa till Moskva i avsikt att där söka erhålla erforderliga papper. På grund av krigsutvecklingen gick det ej heller i Moskva att ordna formaliteterna. Tamvelius blev istället tvingad att resa till Ural, där han blev kvar till troligen i slutet av 1944. Då erhöll han tillstånd för utresa från Sovjetunionen och inresa till Sverige. Han skulle därför bege sig till Moskva. Därvid blev han emellertid häktad och insatt i ett undersökningsfängelse i Moskva. Klausch kunde inte helt erinra sig fängelsets namn, men han trodde att det hette Belfort eller något liknande. Tamvelius hade vidare berättat att han suttit kvar i detta fängelse till troligen i slutet av 1945 eller början av 1946. I Moskva hade Tamvelius dömts till 20 års tvångsarbete enligt § 58:6 för spionage

Detta hade meddelats honom genom "Fernurteil". Anledningen till domen skulle bl.a. ha varit att Tamvelius varit i tillfälle att studera den ryska industrien.

Möjligen i det nämnda fängelset skulle Tamvelius ha träffat en svensk medborgare, som arbetat för svenska röda korsets räkning i Tjeckoslovakien eller i Polen. Klausch kunde inte erinra sig svenskens namn, men han kom ihåg, att bokstäverna "au" ingick i dennes förnamn.

Tamvelius skulle därefter ha överförts till ett fängelse i Swerdlowsk, där han befann sig under en tid av mellan 3-6 månader. Klausch var numera inte säker på om Tamvelius träffat "au" i Moskva eller i Swerdlowsk. "au" skulle ha blivit häktad tillsammans med flera svenskar, som anklagats för delaktighet i samma "fall".

I fängelserna i Moskva och Swerdlowsk har Tamvelius uppgivit sig ha träffat 23-25 svenskar, flera med "bekanta namn". Tamvelius har också talat om de olika namnen för Klausch, men denne kan nu ej erinra sig ett enda av dessa.

Vid ett tillfälle 1950 eller 1951 visade Tamvelius för Klausch ett tidningsurklipp från en svensk tidning. Detta urklipp, som härrörde från år 1946, hade Tamvelius på illegala väg lyckats erhålla från Estland, varmed han hade viss förbindelse. Av urklippet framgick, att en demonstration ägt rum i Stockholm mot ett ryskt fraktskepp, och i samband därmed hade demonstranterna fordrat befrielse för "au".

Klausch hade inte hört talas om "au", förrän Tamvelius vid nämnda tillfälle visade tidningsurklippet.

"au" skulle vara en äldre herre. Klausch förmodade att dennes ålder skulle vara mellan 55 - 60 år.

På fråga om Klausch var övertygad om att Tamvelius personligen sammanträffat med "au", förklarade Klausch, att Tamvelius i varje fall uppgivit, att så varit fallet.

Beträffande de fängelser och läger, som Tamvelius befunnit sig i - förutom de tidigare nämnda - uppgav Klausch, att Tamvelius möjligen även varit internerad i Arkangelsk.

På särskild fråga om Tamvelius någonsin nämnt, att han befunnit sig i Tajschett, svarade Klausch, att han ej kunde erinra sig detta.

Om Tamvelius kände Klausch vidare till, att han berätt-

tat, att hans hustru och dotter skulle bo i Stockholm vid en gata vars namn Klausch nu ej var säker på. Möjligen hette gatan Astronomgatan eller något liknande. Enligt Tamvelius berättelser torde dottern numera vara mellan 17 - 20 år gammal. Tamvelius hade för Klausch visat fotografier av hustrun och dottern. En släkting till fru Tamvelius eller möjligen till Tamvelius själv skulle heta Weinmann eller Weinberg och vara svensk professor.

Tamvelius är allmänt känd i Inta. Där har han under fångenskapen varit verksam som arkitekt och byggt bl.a. en simhall och ett vattentorn samt andra större byggnader.

Tamvelius utgav sig själv för att vara svensk medborgare. På grund av att han under lång tid uppehållit sig i Baltikum och Ryssland betraktades han emellertid ur rysk synpunkt såsom statslös, vilket även antecknats i hans handlingar.

Vid något tillfälle under fångenskapen skulle Tamvelius ha skrivit till svenska beskickningen i Moskva med begäran om hjälp. Ett svarsbrev hade senare anlänt från beskickningen. Tamvelius fick emellertid ej ta del av innehålllet. Han skulle endast ha fått se det obrutna brevet kuvert. På grund av att Tamvelius vänt sig till svenska beskickning lär han ha blivit bestraffad genom att insättas i källarcell

Klausch beskrev Tamvelius vara omkring 50 år gammal, kraftig kroppsbyggnad, relativt lång, mörkblont numera gråna hår, blå ögon. Såvitt Klausch kunde bedöma talar Tamvelius perfekt svenska, estniska, ryska, tyska och engelska.

Genom ett brev som Klausch fått ta del av någon gång under månaderna september - november 1955 skulle både Bergström och Tamvelius då ännu vara kvar i Inta 388/ (i någon av lägerpunkterna, 10, 11, 12, 13, 14 eller 15).

Köln den 23 januari 1956.

/u/ S.Lundström

Utdrag.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med tyske medborgaren förre
kriminalrådet Heinz Pannwitz, född den 28
juli 1911, adress Ludwigsburg/Stuttgart, Kreuzacker
23, hållet i lägret i Friedland den 13 januari 1956.

Pannwitz uppgav, att han under sin fångenskap träffat
två män, som uppgivit sig vara svenska medborgare, nämligen
Artur Tamvelius och Holger Bergström.

I början av år 1952 placerades Pannwitz i Intas 3:e
läger, där han lärde känna Artur Tamvelius. Under sommaren
samma år kom de att allt mer vara tillsammans. Därefter
träffades de nästan dagligen till dess Pannwitz flyttades
från lägret.

Pannwitz beskrev Tamvelius vara född omkring 1907,
cirka 175 cm lång, undersätsig kroppsbyggnad och blont hår.
Han kunde tala svenska, estniska, ryska, finska och tyska.

Om sig själv hade Tamvelius berättat följande. Före
andra världskriget var han anställd vid ett svenskt bensin-
bolag. För detta företags räkning hade han utfört byggnads-
arbeten i Estland. Under kriget kom han till Ural där han
var verksam som byggnadstekniker vid en pansarvagnsfabrik.
Han blev därefter häktad och dömd till 15 års tvångsarbete.

I ett läger, som Pannwitz ej kände namnet på, skulle
Tamvelius ha träffat en "hög representant" för svenska röda
korset, vilken tillsammans med omkring 12 andra svenskar
skulle befinna sig i fångenskap. Pannwitz visste ej vid vil-
ken tidpunkt Tamvelius träffat dessa. Pannwitz kunde över
huvud taget ej lämna preciserade uppgifter om Tamvelius
placeringar i olika läger.

Tamvelius kom senare till Intas 2:a läger, varifrån
han överförts till 3:e lägret, där han blev kvar till den 22
november 1954. Då blev han omflyttad till Intas 4:e läger,
där han var kvar ännu vid P:s avresa den 18 februari 1955.

fil
Sven 23.1.56

I Inta har Tamvelius under fångenskapen varit verksam som arkitekt vid ett statligt byggnadskontor. Han har bl.a. uppfört en poliklinik och ett vattentorn förutom flera andra byggnader.

Tamvelius har beträffande sina familjeförhållanden berättat att hans hustru och dotter skulle vara bosatta i Stockholm.

Köln den 23 januari 1956.

/u/ S.Lundström

Utdrag.

Strängt förtrolig.

P.M.

Över samtal med Walter Brunner den 30 januari 1956.

Walter Brunner, järnvägstjänsteman, född 1922, adress Nussdorferstrasse 53/26, Wien IX.

Anvisning på Brunner har lämnats av säkerhetspolisen.

Brunner har vidare i Inta, läger 4, träffat en svensk, vars förnamn var Artur. Efternamnet hade fallit honom ur minnet. Denne Artur hade varit byggnadsingenjör vid en svensk firma i Estland men hade evakuerats till Sovjetunionen 1940. Efter krigsutbrottet mellan Sovjetunionen och Tyskland hade Artur varit i förbindelse med den svenska beskickningen, som då befann sig i Ufa. Strax därefter hade han häktats och hade tydligen suttit i Inta större delen av sin tid som fånge. Han arbetade där såsom arbetsledare och ingenjör och hade ett mycket gott anseende bland medfångarna. Enligt Brunner var han cirka 181 cm lång och hade ett alldagligt utseende, som var svårt att beskriva. Han torde vara över 40 år gammal.

Jag nämnde några vanliga svenska namn för att hjälpa Brunner på traven. Brunner kunde dock icke känna igen något av dessa men sade, att Arturs efternamn hade en typisk skandinavisk ändelse. Jag sporde honom då, om Artur hette Tamvelius och Brunner kände då genast igen detta namn.

Tamvelius hade aldrig för Brunner berättat om andra svenska fångar. Han hade emellertid sagt sig flera gånger ha försökt skicka brev till vänner utanför Sovjetunionen

1456

men hade aldrig fått svar, vilket han var bekymrad över. Brunner hade då föreslagit honom att på försök skriva till en österrikisk kvinnlig parlamentsledamot i Wien, fru Ferdinanda Flossmann, vilken Brunner visste icke hade någon som helst förbindelse med Sverige och vars namn därför hos ryska censuren knappast kunde väcka några misstankar.

Fru Flossmann, vilken representerar socialdemokratiska partiet och för övrigt deltog i den österrikiska parlamentsdelegationens studieresa till Sovjetunionen i höstas, har på förfrågan förklarat, att hon icke mottagit något brev från någon fånge i Sovjet. Hon lovade emellertid kontakta beskickningen, därest hon skulle få något sådant brev.

.....
Såväl Tamvelius som Bergström hörde till den lilla grupp utlänningar, som ryssarna behandlade såsom statslösa och som fingo stanna kvar i Inta, när övriga utländska fångar evakuerades därifrån.

Brunner sade sig efter sina erfarenheter i Sovjetunionen och samtal med ryssar ha kommit till den uppfattningen, att de sovjetryska myndigheterna i fredsoffensivens anda för närvarande äro besjälade av en uppriktig önskan att frigiva alla utländska fångar. Det var snarast pinsamt för Sovjetunionen att så få kunde sändas hem och man kunde räkna med, att de, som nu icke återkommo, hade avlidit under fångenskapen. Visserligen funnos givetvis fångar, som ryssarna ville gömma och rika möjligheter härtill funnos i de många fängelserna. Alla fångar, varom upplysningar lämnats respektive regeringar av redan hemkomna komme emellertid att få återvända. (Brunner torde icke känna till Wallenbergsaffären). Ett undantag utgjorde dock de s.k. statslösa, om vilka ingen främmande makt bekymrade sig. Då jag frågade Brunner, vad som skulle ske, om svenska regeringen begärde Tamvelius' och Bergströms utlämnande under åberopande av dessas svenska börsvarade han, att Sovjetunionen sannolikt omedelbart skulle tillmötesgå framställningen, (Brunner torde dock vara okunnig om skrifterna i den svenska pressen om Tamvelius).

Brunners åsikt om de statslösas möjligheter att bliva frigivna stämmer väl överens med vad Wilfred Günther på sin tid anförde på tal om just Bergström (jfr 409 B.11.7.55).

Wien den 31 januari 1956.

/u/ Erik Brannerhielm

Bornscheins

Tidningsartikel ur SE, 3-10 febr. 1956.
("Jag kan svära inför varje svensk")

Se Bornscheins dossier, nr 43

Tidningsartikel ur AFTONPOSTEN, februari 1956.

("Kronvittne" om Wallenberg i kontakt med svenska UD)

Se Bornscheins dossier, nr 43

Avskrift av chiffrertelegram från
beskickningen i Moskva, inkommet
UD den 12.4.56

Nr. 250.

Strängt förtroligt för kabinettssekreteraren. En den 10 april från fångläger i Javas frigiven tysk, som genom västtyska ambassaden fick förbindelse med Petri igår, dels medförde brev till beskickningen från Tamvelius, vari denne bad om bistånd för att bli frigiven, dels berättade följande. När Pravdanumret, innehållande den svensk-sovjetiska kommunikén, anslagits i lägret, hade Tamvelius sagt tysken, att han i lägret inte suttit tillsammans med Wallenberg. Denne hade därefter förts från Inta till Botyrkafängelset och Tamvelius hade hört sägas, att han sedermera avlidit. Tyvärr hade Tamvelius icke angivit och vår sagesman icke frågat om tidpunkten för Tamvelius sammanträffande med Wallenberg. Enligt sagesmannen, som själv gjorde gott intryck, vore Tamvelius en hederlig och pålitlig man, därtill i förhållandevis gott fysiskt skick. Sagesmannen ansåg uteslutet, att Tamvelius medvetet eller omedvetet farit med osanning. Sagesmannen har, med hänsyn till sin egen säkerhet, anhållit om absolut diskretion tills vidare om Tamvelius budskap. Jämför angående Tamvelius brev idag Petri-Almqvist.

Sohlman

1457

Moskva den 12 april 1956.

HP 80

4 bil.

Strängt förtroligt.

Broder,

En av de västtyska legationssekreterarna infann sig igår eftermiddag på beskickningen för att muntligen meddela att västtyske chargé d'affaires önskade tala med mig någon timma senare "rörande Raoul Wallenberg". Dennes namn har ju blivit allmänt bekant genom den svensk-sovjetiska gemensamma kommunikén.

./.

Minister Northe lämnade mig härjämte i fotokopia och avskrift närslutna brev till beskickningen från Arthur Tamvelius. Brevet hade samma dag till honom överlämnats av en just från lägret Javas i Mordovskaja ASSR, sydost om Moskva på andra sidan Volga, anländ person som frigivits dagen förut. Om denne person M., som väntade i bilen på beskickningens gård, ville ministern säga att han vore uppvuxen i Tyskland som son till en ryss och en tyska, betraktade sig som tysk och önskade resa till Västtyskland. Hans medborgarskapsförhållanden hölle på att utredas.

M. hämtades därefter in. För vad han hade att säga rörande Wallenberg har redogjorts i telegram i särskild ordning idag.

M. meddelade att Tamvelius lämnat honom ovannämnda brev. Båda hade befarat att brevet icke skulle kunna medföras och Tamvelius hade därför skrivit ett annat brev, som M. hade insytt i sin vadderade jacka. Han sprättade upp jackan i min närvaro och tog ut ett brev, textat på en linnelapp. Det bifogas i avskrift och fotokopia och utgör som synes en kortare version av pappersbrevet.

./.

Då jag tyckte mig minnas att en obetänksam journalist

Utrikesrådet Almqvist,
Stockholm.

1458

i någon av de stora Stockholmsstidningarna för några månader sedan skrivit att Tamvelius' dotter fått underrättelser från fadern genom brev som "smugglats ut" ur Sovjetunionen med någon hemvändande tysk krigsfånge, frågade jag M. huruvida någon förändring till det sämre under senare tid inträffat ifråga om behandlingen av Tamvelius. M. svarade att så icke var fallet. Tamvelius vore vid förhållandevis god hälsa.

M. berättade också att i samma läger fanns "en annan svensk" vid namn Italiener. Denne är ju också för departementet bekant.

Tamvelius' uppgift i brevet att han av de sovjetiska myndigheterna "gjorts till statslös" bör säkerligen, om den är riktig, öka hans möjligheter att slippa ut. Den styrkes av den omständigheten att han nu sitter i ett läger för utlänningar.

Enligt handbrev Kronvall-von Euler den 14 oktober 1954 hade departementet meddelat fru Tamvelius att någon svensk intervention till makens förmån i varje fall för det dåvarande icke kunde komma till stånd, bl.a. av det skälet att Tamvelius icke vore svensk medborgare.

Emellertid har ju beskickningen sedermera instruerats att intervensera till förmån för statslöse Egon Alexander Walther, vars anknytning till Sverige förefaller vara mindre stark än Tamvelius. Walthers moder är visserligen svenska men fadern har angivits vara ryss och han själv har aldrig bott i Sverige. Inga upplysningar föreligger för oss om hans kunskaper i svenska. Tamvelius däremot är ju Estlandssvensk, och hans hustru och dotter äro numera svenska medborgare.

Härutöver föreligger en annan omständighet. Tamvelius har ju vid upprepade tillfällen för medfångar omtalat att han träffat Raoul Wallenberg. Till dessa uppgifter lära våra specialister på denna fråga ha ställt sig skeptiska. Då det emellertid från olika håll - bl.a. professor Wieselgren, som var god vän med Tamvelius under förkrigstiden - omvittnats att denne är en bra karl och en pålitlig man, synes det mig finnas skäl för departementet att överväga huruvida en försiktig intervention för Tamvelius icke bör göras, återopande givetvis den svenska - förargligt nog enligt uppgift numera franskilda och på Kanarieöarna bosatta - hustruns samt dotterns intresse av familjens åter-

förening.

Kunna vi räkna med att departementet framför hälsningarna till de i Tamvelius' brev omnämnda professorerna Wieselgren och Karling m.fl.? Den största försiktighet bör iakttagas om brevets proveniens och datum, intill dess vi fått bekräftelse på att M. kunnat lämna Sovjetunionen.

Lennart Petri

P.S. 17.4. Utfrågningen av M. måste av hänsyn till dennes säkerhet göras ganska snabbt. Hans tyska medborgarskap har nu fastslagits men tillstånd att lämna Sovjetunionen har ännu icke beviljats. Vi ha fått löfte erhålla hans blivande adress i Västtyskland - därest han får resa dit.

Till Kungliga svenska Legationen
Konsulära Avdelningen
M o s k v a.

Betr: Medborgarskapsbeviset och hemföringen av
Arthur Tamvelius, född den 2.5.1907.

Högt ärade Konsul:

Jag har tacksamt emottagit Edert ärade brev i mars månad 1948 på min dåvarande adress i Inta, Komi ASSR, men, som Ni väl förstår, fanns det icke några möjligheter för mig då att på laglig väg sända Eder en skrivelse.

Samtliga mina försök, att uppnå förbindelse med Eder, var utan framgång, samtilligt som jag icke fick något svar på en skrivelse jag sände iväg till Eder.

Emellertid har jag fått erfara genom mina närmaste anhöriga i Stockholm, d.v.s. hustru, moder och dotter, att Ni har anhållit om min repatriering hem hos de svenska myndigheterna.

Jag skulle även rikta en anhållan till Eder att genom Eder rättsavdelning förfakta mina rättsliga anspråk betr. hemföringen av min person hos det Sovjetiska Inrikesdepartementet.

För informationens skull måste jag underrätta Eder om, att jag av de sovjetiska myndigheterna gjorts till "statslös".

Dessutom tillåter jag mig, att nämna några licentia destinationalis i Sverige, d.v.s. hrr Prof. Per Wieselgren och Prof. Karling i Lund, hr Dr B. Pöhl i Lund, samt kyrkoherden pastorn Ivar Pöhl i Stockholm.

I föreväg tacksam för Edra vänl. bemödanden och emotseende Edert högt värderade svar, har jag äran teckna,

med utmärkt högaktning

3.4.56

A. Tamvelius

Adress:

1459

Till Kungliga svenska Legationen
Konsulära Avdelningen
M o s k v a.

Betr: Repatrieringen av Arthur Tamvelius, född den 2.5.1907

Högt ärade Konsuln:

Jag ber att informera Eder om, att jag f.t. befinner mig i ett sovjetiskt samlingsläger för utlänningar.

De sovjetiska myndigheterna betraktar mig som "statslös".

Därför anhåller jag om Edert bistånd vid bevarandet av mina intressen hos det Sovjetiska Inrikesdepartementet, för att möjliggöra en repatriering av min person till mina närmaste anhöriga i Stockholm.

Jag tackar Eder i förväg för Edra vänl. bemödanden och har äran teckna,

med utmärkt högaktning

A. Tamvelius

2.4.56

P.S.: Samtliga mina försök, att uppnå ^{för} bindelse med Eder, var utan framgång, samtidigt som jag icke fick något svar på en skrivelse jag sände iväg till Eder.

A.T.

Adress:

1460

26.4.56

CHIFFER
PUD

sjöborgsutredningen

m. 219

P

2

Eu^I

Svensk

Moskva.

För Sohlman från Jarring. Benäget insänd snarast original till bilagorna till handbrev Petri/Almqvist 12 april angående Tamvelius.

Cabinet

Tamvelius

Moskva den 28 april 1956.

utresetillstånd för Tamvelius.

HP 39 J

2 bil.

Strängt förtroligt.

Broder,

I enlighet med i särskild ordning uttryckt önskemål
./. ber jag härjämte få i original översända de båda brev
från Tamvelius till beskickningen, vilka i avskrift och
fotokopia voro fogade vid Petris handbrev till Almqvist
den 12 april.

I avvaktan på instruktioner om ärendets vidare be-
drivande har beskickningen hittills icke besvarat Tam-
velius pappersbrev. Icke heller ha vi sagt härvarande
västtyskar att Tamvelius troligtvis är tysk medborgare
(jfr handbrev von Otter - Sohlman 16.4.55). Själv vill
han ju uppenbarligen betraktas som svensk.

Det av Tamvelius åberopade brevet från beskickningen
skall enligt våra diaries vara skrivet den 17 februari 1956.
Dossierna ifråga synes ha sänts till UD. Samtidigt här-
med be vi arkivet om kopia av handlingen.

Petris sagesman M. har ännu icke fått lämna Sovjet-
unionen. Ryssarna lära betrakta honom såsom statslös men
hävda samtidigt att han såsom ett slags "folkryss" hör
hemma i Sovjetunionen. Han vistas nu i frihet på sär-

Ambassadören Jarring

Utrikesdepartementet.

1461

skilt anvisad plats i det inre av landet.

... Två av honom skrivna brev till västtyska
ambassaden ha "kommit bort" på vägen medan ett tredje,
innehållande rättelser till de båda andra, framlämnats
av postverket.

Rolf Sohlman

5.5.56

CHIFFER
PUD

sjöborgsutredningen

Nr. 228

P

2

Eu^I

Svensk Moskva

Kan utrönas hur lång tid en normal tågresor tar från
Inta till Moskva. *Omåget kila.*
Cabinet

Strängt förtroligt.

Obs. Denna promemoria är skriven innan Volkov för den svenska pressen omtalade, att man från rysk sida begärt ytterligare material.

P.M.

Om man skulle göra ett försök att bedöma bakgrunden till den ryska framställningen om kompletterande material i Wallenberg-affären, bl.a. om detaljerade upplysningar beträffande Wallenbergs signalement, så skulle denna i bästa fall gå ut på följande. Efter det den svensk-ryska kommunikén med "gratis efterlysningen" anslagits i ryska fångelser och läger, har kanske ett flertal Wallenbergare anmält sig. Materialet för identifiering skulle således användas för att välja ut den riktige Wallenberg. Denna synpunkt synes måhända en aning konstruerad, i synnerhet som tre fotografier av Wallenberg överlämnades till herr Abramov i det sovjetryska utrikeskommissariatet den 27 januari 1946 av envoyén Söderblom (handbrev Söderblom-Grafström 29.1.46). Det är kanske inte ägnat att förvåna, om dessa fotografier kommit bort ur utrikeskommissariatets arkiv, och det är icke heller alltför långsökt om dessa fotografier i samband med NKVD:s eventuella "undansmuggning" av Wallenberg förkommit. I vart fall torde nya fotografier översändas, varvid det bör framhållas, att fotografier överlämnats redan vid det tidigare tillfället. Det är väl knappast troligt att sovjetryska vederbörande skulle begära fotografier och signalement, om deras efterforskningar hittills lett till att Wallenberg vore död. För att icke invagga oss i några falska förhoppningar om att positiva spår föreläge, har man inbakat framställningen om fotografier och signalement i en anhållan om ytterligare material. För en skeptiker håller icke detta resonemang, utan denne torde se ryssarnas framställ-

ning såsom ett försök att få utrönt vilken tidpunkt som är den absolut sista då vi har spår efter Wallenberg.

Att ryssarna begär upplysningar om Scheuer verkar något av avledningsmanöver. Scheuer är omnämnd av Richter och Kitschmann, och han satt tillsammans med dessa i Ljubljanskaja-fängelset i cell 123 i stort sett under februari 1945, och berör detta spår alltså Wallenbergs allra första tid i Moskva. Vad är då skälet till att ryssarna önskar få ytterligare upplysningar om Scheuer? För det första borde ryssarna förstå, att vi icke har hört Scheuer, för i så fall hade ju hans vittnesmål varit mycket centralt. Varför begär inte ryssarna att få reda på motsvarande uppgifter om Roedel - Roedels uppgifter ligger ju senare i tiden och borde därför vara intressantare för ryssarna. Kan det ligga så till att ryssarna vet att Roedel är död, vilket vi ju själva nästan är säkra på, men att de icke känner till Scheuer öden och nu vill ha tag på denne. Om ryssarna har goda avsikter söker de Scheuer för att få bekräftat Richters utsaga, men det kan likaväl vara så att de söker honom för att få vederlagt densamma. I båda fallen löper Scheuer risken att råka illa ut.

Resonemanget är dock av rent teoretisk natur, då vi trots stora ansträngningar icke kunnat spåra Scheuer i Österrike, och han därför sannolikt är kvar i rysk fångenskap eller är död.

Det förefaller väl emellertid knappast troligt, att ryssarna skulle göra en framställning om ytterligare material utan att ha annat än uppskov som motiv. Vad än deras avsikt är, torde följande handlingsprogram kunna föreslås.

1. Vi förklarar, att Scheuer icke kunnat spåras.

2. Såsom komplement till tidigare överlämnat material överlämnas förhørsprotokollet om Hofstetter. Detta protokoll är av vikt vad rör sambandet Hille-Pelkonen-Langfelder-Wallenberg-Loyda.

Det bör för ryssarna framhållas att vi har ytterligare material, men att detta icke fyller de krav som vi själva uppställt, d.v.s. att utsagorna skola härröra från två av varandra oberoende personer (se Memorandum 29.9.54).

3. Fotografier av Wallenberg överlämnas jämte följande signalement gällande år 1945:

Av Wallenbergs den 30. juni 1944 utfärdade diplomatpass med nummer 243, som var avfattat på svenska, franska och tyska språke framgår:

att Wallenbergs fullständiga namn är Raoul Gustaf Wallenberg;

att Wallenberg är född i Stockholm den 4 augusti 1912;

att Wallenbergs signalement är

kroppslängd 176 cm

hårfärg brun

ögon mörkbruna

ansikte ovalt

samt att han är slätrakad och utan övriga särskilda kännetecken.

Vidare kan meddelas, att Wallenbergs fader, vilken avled tre månader före sonens födelse, var löjtnant vid flottan. Wallenbergs moder är född Maj Wising och är dotter till framlidne professorn i medicin Per Johan Wising. 1916 gifte hon sig med dåvarande byråchefen, nuvarande pensionerade överdirektören Fredrik von Dardel. Raoul Wallenbergs farfader var envoyén G.O. Wallenberg.

4. Huvudpunkten i vårt svar om ytterligare material kan vara, att vi meddelar ryssarna att Artur Tamvelius har kännedom om Wallenberg efter den tidpunkt som framgår av vårt tidigare överlämnade material. Härtill är att säga följande.

Det är sannolikt att Tamvelius träffat Wallenberg efter 1947.

Publiciteten kring Tamvelius - Bornscheins m.fl. - har gjort, att Tamvelius' namn är förknippat med Wallenbergs. Det vore att underskatta ryssarna, om man utginge ifrån att de icke skulle känna till detta förhållande. Tamvelius' vistelse såsom fånge i Sovjetunionen kan knappast försvåras av en svensk framställning till Tamvelius' förmån. Denna framställning skulle få formen av ett svar på ryssarnas begäran om ytterligare material. Vi skulle begära att få höra Tamvelius på beskickningen i Moskva och gärna i närvaro av rysk personal. Då framställningen göres, eller rättare sagt då svaret lämnas, bör med skärpa framhållas att vi verkligen vet vad Tamvelius vet. Detta senare för att i görligaste mån söka förhindra att ryssarna försöker indoktrinera eller

på annat sätt påverka Tamvelius.

Vi bör i detta sammanhang även erbjuda Tamvelius att få komma till Sverige, en procedur som ju redan inletts via Röda korset. Av alla uttalanden att döma tycks Tamvelius vara en duktig och skötsam person, som säkert skall kunna göra rätt för sig i Sverige.

Fru Tamvelius har hemställt, att hennes mans namn icke måtte bli kombinerat med Wallenbergs. Det torde emellertid kunna gå att övertyga fru Tamvelius om att vi på sätt som ovan skisserats ha vissa utsikter att kunna hjälpa hennes man till frihet.

Stockholm den 7 maj 1956.

Tamvelius

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

Enligt den svenska källan hade Tamvelius varit i
Königsberg under sin fängenskap i Ryssland. Detta
skedde under tiden som Wallenberg var i fängenskap
i Ryssland. Detta hade skett vid en relativt sen tidpunkt
och de nya upplysningar vi fått täckte i stora drag vad
Bornschein på sin tid meddelat.

P.M.

angående samtal med fru Tamvelius hos envoyén Lundberg,
LKAB, den 9 maj 1956.

Inledningsvis meddelade envoyén Lundberg utan att
ingå på hur vi sutto inno med upplysningarna, att vi kände
till att Artur Tamvelius träffat Wallenberg i fångenskaper
i Ryssland. Detta hade skett vid en relativt sen tidpunkt
och de nya upplysningar vi fått täckte i stora drag vad
Bornschein på sin tid meddelat.

Därefter orienterade Lundberg fru Tamvelius om hur
vi för närvarande ser på Wallenberg-ärendet. Denna orien-
tering gick ut på att vi har den inställningen, att rys-
sarna för närvarande gör allt för att söka lösa Wallen-
berg-affären. Det vore icke helt otänkbart att ryssarna,
därest de icke skulle kunna återfinna Wallenberg, skulle
göra allt för att på något sätt kompensera detta. Den
positiva andan skulle måhända kunna utnyttjas i fallet
Tamvelius.

Herr Lundberg framhöll, att de båda krigsfångekort
som fru Tamvelius fått sannolikt finge tolkas som en posi-
tiv reaktion på det Svenska röda korsets framställningar
om att frigiva Tamvelius. Lundberg betonade vidare, att
om man skulle kombinera Tamvelius' namn med Wallenbergs
man måhända skulle riskera Tamvelius' återsändande genom
röda korsets försorg. En viss sannolikhet talade emel-
lertid för att en officiell svensk démarche för Tamvelius
skulle påskynda ryssarnas åtgöranden. Risker att kombi-
nera Tamvelius' namn med Wallenbergs finge icke överskat-

tas, då publiciteten i ärendet redan varit omfattande.

En "fräck" begäran till ryssarna att låta Tamvelius få utresa i samband med att man begärde att Tamvelius skulle höras i Wallenberg-frågan skulle ha vissa chanser att lyckas. Fru Tamvelius, som tydligen noga hade övervägt denna frågeställning, svarade, att hon vore övertygad om att hennes man, som är mycket handlingskraftig, och som hon de facto icke räknade sig som skild från, säkert skulle vara av den meningen att här borde man handla kraftfullt. Hon var därför av den uppfattningen, att en démarche, där hennes mans namn kombinerades med Wallenbergs icke skulle försämrå mannens ställning i det ryska lägret. Han arbetade ju som arkitekt, och det vore osannolikt att hans ställning skulle bli förändrad. Med anledning härav och med den ytterligare motiveringen, att hennes man personligen säkert icke skulle ha något emot att en démarche för Tamvelius gjordes i samband med Wallenberg-ärendet, förklarade fru Tamvelius slutligen, att hon inte hade något emot att utrikesdepartementet procederade på detta sätt.

Stockholm den 9 maj 1956.

Strängt förtroligt.

no BYE

Meddelande försvunnen
Sedan tillstånd erhållits av fru Tamvelius att
göra en svensk démarche till förmån för hennes man i
kombination med Wallenberg-ärendet, kan det svenska
svaret på den ryska framställningen om ytterligare
material formuleras på följande sätt.

skickas

no 18

flera

skickas

- Vi skall nu gå vidare med den svenska delen av ärendet och för
meddelande om detta

P.M.

Meddelande försvunnen

Sedan tillstånd erhållits av fru Tamvelius att
göra en svensk démarche till förmån för hennes man i
kombination med Wallenberg-ärendet, kan det svenska
svaret på den ryska framställningen om ytterligare
material formuleras på följande sätt.

1. Vi förklarar, att Scheuer av oss icke kunnat
spåras.

2. Som komplement till tidigare överlämnat material
överlämnas förhörsprotokollet om Hofstetter.

3. Vi meddelar att arkitekten Artur Tamvelius, som
vistas i Mordovskaja ASSR, pos.Javas, postfack № 385/7-
skrivit till sin i Sverige bosatta svenska hustru, till
sin ävenledes svenska moder och dotter, och hemställt
att dessa skola vända sig till de svenska myndigheterna
för att få Tamvelius utlämnad till Sverige. Tamvelius
har förklarat, att han av ryska vederbörande anses vara
statslös, och vi förklara oss nu beredda att i Sverige
mottaga Tamvelius med hänsyn till att hans moder, hustru
och dotter äro svenska medborgare. Vi förklarar även,
att vi känna till att Tamvelius sitter inne med viktiga
upplysningar i Wallenberg-ärendet, och hemställer att han
får komma till Moskva och där höras av svensk beskick-
ningspersonal, gärna i närvaro av ryska vederbörande.

4. Bifogade tre fotografier av Wallenberg överlämnas.

5. Av Wallenbergs den 30 juni 1944 utfärdade diplomat-
pass med nummer 248, som var avfattat på svenska, franska
och tyska språken, framgår, att Wallenbergs fullständiga
namn är Raoul Gustaf Wallenberg, att Wallenberg är född

9a kända
Krigsbyrå

1 Stockholm den 4 augusti 1912. att Wallenbergs signalement

är:	kroppslängd	176 cm
	hårfärg	mörkbrun, begynnande skallighet. I slakten ligger tendens till tidig vithårighet
	ögon	mörkbruna
	ansikte	ovalt

samt att han brukade vara slätrakad och i övrigt är utan särskilda kännetecken.

Stockholm den 9 maj 1956.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Moskva

Avsant den 11/5 1956 kl. 1305

Inkom den 11/5 1956 kl. 1500

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

P 2 Eu^I
Paulsen

288.

Edert chiffer 228. Moskva-Kozjva med Sibirien-
expressen å sträckan Moskva Kirov torde taga 64
timmar; uppehållet Kirov ej inberäknat. Kozjva-
Verzj Inta torde taga 8 å 10 timmar.

Sohlman.

KOPIA KOPIA

P.M.

1. Det är okänt för svenska utrikesdepartementet, var Scheuer befinner sig.
2. En utsaga av schweiziske medborgaren Hans Hofstetter överlämnas.
3. Det är bekant för det svenska utrikesdepartementet, att arkitekten Artur Tamvelius vistas i Mordovskaja ASSR, pos. Javas, postfack ~~385~~ 385/7-1. Tamvelius har nyligen skrivit två krigsfångkort till sin i Sverige bosatta svenska hustru, till sin ävenledes svenska moder och dotter och hemställt, att dessa skola vända sig till de svenska myndigheterna för att få Tamvelius utlämnad till Sverige. En sådan hemställan har gjorts. Tamvelius har för sina anhöriga förklarat, att han av ryska vederbörande anses vara statslös. På svensk sida är man beredd att av humanitära skäl mottaga Tamvelius i Sverige, i synnerhet som Tamvelius' moder, hustru och dotter äro svenska medborgare, och hemställes härmed att Tamvelius måtte beviljas tillstånd att resa till Sverige.

Genom från Sovjetunionen återvända krigsfångar är det känt för utrikesdepartementet, att Tamvelius sitter inne med viktiga upplysningar i Wallenberg-ärendet.

Det skulle vara av stort värde, därest Tamvelius kunde få höras av personal från den svenska utrikesförvaltningen i Moskva. Detta skulle kunna ske i närvaro av ryska vederbörande.

4. Av Wallenbergs den 30 juni 1944 utfärdade diplomatpass med nummer 248, som var avfattat på svenska, franska och tyska språken, framgår, att Wallenbergs fullständiga namn är Raoul Gustaf Wallenberg, att Wallenberg är född i Stockholm den 4 augusti 1912,

att Wallenbergs signalement är:

kroppslängd 176 cm

hårfärg mörkbrun, (begynnande
skallighet. I slakten
ligger tendens till ti-
dig vithårighet)

ögon mörkbruna

ansikte ovalt

samt att han brukade vara slätrakad och i övrigt är
utan särskilda kännetecken.

Tre fotografier av Wallenberg bifogas.

Stockholm den 11 maj 1956.

12 maj 1956

CHIEFER. Bud.

M. 231

P

2

Eu/I

Svensk Moskva

Idag har Excellensen till Rodionov såsom svar på den ryska framställningen om ytterligare material i Wallenberg-ärendet

Primo Överlämnat en utsaga av schweiziske medborgaren Hofstetter

Secundo Vidare meddelades, " att det är bekant för det svenska utrikesdepartementet, att arkitekten Artur Tamvelius vistas i Mordovskaja ASSR, pos. Javas, postfack ~~XX~~ 385/7-1. Tamvelius har nyligen skrivit två krigsfångeskort till sin i Sverige bosatta svenska hustru, till sin ävenledes svenska moder och dotter och hemställt, att dessa skola vända sig till de svenska myndigheterna för att få Tamvelius utlämnad till Sverige. En sådan hemställan har gjorts. Tamvelius har för sina anhöriga förklarat, att han av ryska vederbörande anses vara statslös. På svensk sida är man beredd att av humanitära skäl mottaga Tamvelius i Sverige, i synnerhet som Tamvelius' moder, hustru och dotter äro svenska medborgare och hemställas härmed att Tamvelius måtte beviljas tillstånd att resa till Sverige. "

" Genom från Sovjetunionen återvända krigsfångar är det känt för utrikesdepartementet, att Tamvelius sitter inne med viktiga upplysningar i Wallenberg-ärendet. "

" Det skulle vara av stort värde, därest Tamvelius kunde få höras av personal från den svenska utrikesförvaltningen i Moskva. Detta skulle kunna ske i närvaro av ryska vederbörande. "

Tertio Wallenbergs utförliga signalement och tre
fotografier överlämnades.

Quarto En preciserad/^{fråga} om Österrikaren Scheuer
besvarades med att vi icke känna till var Scheuer
befinner sig.

Cabinet

YCK

Strängt förtroligt.

Det är en känd sak att den sovjetiska säkerhets-
tjänsten har varit mycket aktiv i sin verksamhet att
utreda och avslöja eventuella spioner som kan ha
kontakt med utlandet.

Det är också känt att den sovjetiska säkerhets-
tjänsten har varit mycket aktiv i sin verksamhet att
utreda och avslöja eventuella spioner som kan ha
kontakt med utlandet. P.M.

Det är också känt att den sovjetiska säkerhets-
tjänsten har varit mycket aktiv i sin verksamhet att
utreda och avslöja eventuella spioner som kan ha
kontakt med utlandet.

Om, i samband med samtal med herrarna v. Dardel och Philipp.
Det är också känt att den sovjetiska säkerhets-
tjänsten har varit mycket aktiv i sin verksamhet att
utreda och avslöja eventuella spioner som kan ha
kontakt med utlandet. Den överdirektören von Dardel hade begärt att idag
få besöka chefen för politiska avdelningen tillsammans
med författaren Rudolf Philipp. Syftet med besöket
var tydligen att under hot om publicering av det ut-
redningsmaterial, som finnes i familjens hand, förmå
myndigheterna att ställa ett ultimatum till sovjetiska
vederbörande. Under samtalet berördes följande frågor
av särskilt intresse:

1. Tamvelius.

a) Philipp sökte erfara genom vilken beskickning
i Moskva budskapen från Tamvelius framförts till
svenska ambassaden samt budbärarens nationalitet.

Av kända skäl lämnades icke denna uppgift.

b) Philipp efterlyste resultat av kriminaltekniska
anstaltens analys av skriften i Tamvelii brev jäm-
förd med tidigare skriftprov från honom.

c) Philipp hävdade, att Tamvelii brev vore en ty-
pisk början till en klumpig provokation från MVD's
sida. Som exempel på tidigare provokationer av
liknande slag i Wallenberg-affären drog Philipp upp
greve Tolstojs vittnesmål från Irland 1954, i vilket
på grund av klumpighet och slarv data för händelser-
na i Budapest blivit helt orimliga.

2. Överdirektör von Dardel erinrade om att från rege-
ringens och myndigheternas sida löfte lämnats (särskilt

nämndes ett föregivet uttalande av envoyén Lundberg till Philipp "i tre vittnens närvaro") om att en vitbok skulle publiceras av UD om inte ett tillfredsställande svar erhöles av ryssarna.

Familjen ansåge nu, att sovjetiska vederbörande borde ha tillräcklig tid på sig för genomgång av fängelseregister och annat material och önskade, att man från de svenska myndigheternas sida framställde krav om besked. Om besked ej inkommit inom 14 dagar, vore det familjens avsikt, att publicera det utredningsmaterial (sammandrag av vitboken), som den disponerade över. Philipp tillade för sin del att publiceringen skulle ske "med kommentarer".

Stockholm den 24 maj 1956.

(K. Hammarskjöld)

Tam-velius

Utdrag ur chiffertelegram till
besk:en i Wien den 25.5.56

Nr. 22

För Eder information information inför samtalet Riegler:
Vi hålla ej för otroligt de personer Schröder träffat heta
Bergström Tamvelius. Uppgiften om att den äldre svensken vore
diplomat kan antingen vara ett minnesfel då Tamvelius diplom-
arkitekt eller sammanblandning med svenskgifte österrikiske
diplomaten Gottlieb, vilken talar bra svenska.

Cabinet

25.5.56

CHIFFER
PUD

sjöborgsutredningen

N 293

P

2

Eu^I

Svensk

M o s k v a

Har överbringaren av Tamvelii brev Edert chiffer
250 numera kunnat lämna sin uppehållsort och avresa
till Västtyskland? Philipp sökt erfara vilken beskick-
ning som förmedlat breven och vem som överbringat dem.
Vi givetvis ej lämnat honom ^{dessa} några upplysningar.

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Moskva

Avsant den 28 / 5 19 56 kl. 0730

Inkom den 28 / 5 19 56 kl. 0905

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

320.

Vederbörande, Edert chiffer 243, alltjämt kvar i Sovjet.
Med hänsyn till hans säkerhet angeläget att inga uppgifter
lämnas till Philipp eller andra som kunna röja identiteten.

Sohlman

KOPIA KOPIA

(14/63)

ang. Tamvelius.

Tamvelius
Moskva den 28 maj 1956.

HP 39 J

Strängt förtroligt.

Broder,

I anslutning till just växlade meddelanden i särskild ordning rörande den person som till beskickningen framlämnat brev från Tamvelius ber jag få nämna följande.

AV sin västtyske kollega har Petri inhämtat att ryssarna numera - jfr mitt handbrev till Jarring den 28 april - ha sagt sig betrakta M. såsom sovjetmedborgare. Därmed hade, i allt fall för det närvarande, fruktade man å tyska ambassaden, utsikterna att få ut mannen avsevärt reducerats.

Under dessa omständigheter är det uppenbarligen för M. av allra största betydelse att absolut diskretion iakttages i fråga om de meddelanden han framförde från och om Tamvelius.

Rolf Sohlman

Utrikesrådet Åström
Utrikesdepartementet.

1464

30.5.56

CHIEFFER

sjöborgsutredningen

P

2

Eu^I

Svensk

Berlin

Edert 15. Primo. Tacksamma Ni efter ytterligare kontakt med Schröder insänder skriftlig rapport om hans utsagor. Ni bör särskilt söka fastställa hur Schröder ursprungligen kom att nämna att en av svenskarna hette Wahlström och var diplomat. Kan han ha avsett namnet Bergström? Fråga även Schröder om han hört namnen Tamvelius eller Gottlieb och om någon av svenskarna kunnat vara diplomarkitekt?

Secundo ~~För information~~. Expressen 24 maj haft telegram från Winter bl.a. om att Ni kontaktat Schröder. Winter nämner även att annan f.d. Rysslandsfånge Sergei Sadde i Berlin-Wannsee bekräftat Schröders uppgifter och därutöver preciserat att han 1952-53 varit arbetskamrat två fångna svenskar i Schacht 2 Vorkuta. Både Schröder och Sadde hade uttryckt förmodan att de båda svenskarna kunde varit enrollerade Waffen-SS. ~~Tela Edra intryck samtalalet Sadde, Tel~~

Edert första intryck

och insänd skriftlig rapport. ~~dennes utsagor~~

Cabinet

Avskrift.

Stockholm, 11th June, 1956.

Int.

Mr. N. Tchikalenko,
Chief, Department of Foreign Relations,
Alliance of Red Cross and Red Crescent
Societies of the U.S.S.R.,
Kouznetsky Most 18/7

MOSCOW

Dear Mr. Tchikalenko,

I wish to acknowledge with thanks receipt of your kind letter of May 29th, 1956, your ref. OC/948/z, concerning Arthur Tamvelius and his request for tracing of Krista Tamvelius.

I think there must be some mistake and I would like to make reference to my earlier letters concerning Arthur Tamvelius, which I sincerely hope have arrived safely at your headquarters. Attached please find copies of earlier communications concerning Arthur Tamvelius. Krista Tamvelius is not the sister of Arthur Tamvelius but the daughter. She is living in Stockholm with her mother, Mrs. Tatjana Tamvelius, and her grandmother. Their present address is Eriksbergsgatan 36, Stockholm Ö.

Anything you can do to facilitate the renewing of normal means of postal communication between the members of the Tamvelius family will be sincerely appreciated by these headquarters.

Yours very sincerely,

Jan de Geer
Chief, Foreign Relations Department

JdG/BWd

Avskrift.

Ryska Röda korset ber, om möjligt, meddela dem medborgare Krista Tamvelius vistelseort. Hon efterforskas av brodern Artur Tamvelius. Enligt erhållna meddelanden lär den efterlysta vara bosatt i Stockholm, Observatoriegatan nr. 10.

Tschikalenko

CE/948-3

29 июл 1956 г.

Шведскому Обществу Красного Креста

1. Стокгольм

Уважаемые господа,
Обращаюсь к Вам с просьбой, по возможности, выяснить и сообщить нам о местонахождении граждан Тамвелиус Христи, разсылаемый ее родственником Тамвелиус Артуром.

По имеющимся у нас сведениям, разсылаемая проживала по адресу: - г. Стокгольм, Обсерваториум Гатан № 10.

С уважением

Н. Чикаленко
Член Президиума Центрального
Комитета Начальник Управления

Avskrift.

Int.

Stockholm, 24th March, 1956

Mr. N. Tchikalenko
Chief, Department of Foreign Relations,
Alliance of Red Cross and Red Crescent
Societies in the U.S.S.R.
Kouznetsky Most 18/7

MOSCOW
U.S.S.R.

Dear Mr. Tchikalenko,

I wish to refer to my letter of January 31st, 1956, concerning the case of Mr. Arthur Tamvelius, born 2nd May, 1907. I am sorry to say that this letter has not yet been acknowledged. I hope it did arrive in your hands safely.

In the meantime Mrs. Tamvelius has been to see us and asked us to forward through our Soviet sister society the attached letter to her husband. I would be most grateful, if the message were delivered to Mr. Tamvelius, as there seems to be certain difficulties in regard of regular correspondence between husband and wife.

Yours sincerely,

Jan de Geer
Chief, Foreign Relations Department

JdG/BWd

Avskrift.

Stockholm den 17 mars 1956

Int.

Fru Tatjana Tamvelius
Eriksbergsgatan 36
STOCKHOLM Ö

Bästa Fru Tamvelius!

Vid Edert besök på överstyrelsen, då Ni med generalsekreterare Beer och undertecknad diskuterade Eder makes öde, överenskomms att vi skulle hos Ryska röda korset begära en bekräftelse på de uppgifter som tyska krigsfångar meddelat om Eder mans belägenhet. Så skedde också, men vi måste tyvärr konstatera, att något svar ännu icke anlänt från Sovjets Röda kors.

Vi föreslog då, att Ni skulle låta oss förmedla ett brev antingen från Eder själv eller Eder dotter till Eder man. Vi har också senare berört denna sak i telefon. Emellertid har vi ännu icke erhållit någon skrivelse, varför vi nu önskar påminna om denna. Det är självklart att vi kan fortsätta efterforskningarna och försöken att komma i kontakt med Eder man utan ett personligt brev från Eder, men det skulle i hög grad underlätta och motivera en fortsatt kontakt med Sovjets röda kors, om ett sådant brev kunde fogas till vår nästa skrivelse i ärendet.

Med utmärkt högaktning

Jan de Geer
Chef för internationella avdelningen

JdG/BWd

Avskrift.

Int.

Stockholm, 31st January, 1956.

Mr. N. Tchikalenko,
Chief, Department of Foreign Relations,
Alliance of Red Cross and Red Crescent
Societies of the U.S.S.R.

MOSCOW

Dear Mr. Tchikalenko,

I am submitting to your kind attention a case which has just been brought to the notice of the Swedish Red Cross and request your friendly cooperation.

We have received a visit from Mrs. Tatjana Tamvelius, Eriksbergsg. 36, Stockholm Ö, relating to the present location of her husband, Arthur Tamvelius, born 2. May 1907, by profession an architect and engineer. This inquiry in itself is not particularly remarkable, but the case presents several unusual circumstances, that being the reason why it has not been included in our general tracing list. Arthur Tamvelius is technically speaking a Swedish subject and towards the end of World War II the Swedish Foreign Office issued a formal Swedish passport which was remitted to Mr. Tamvelius through the Swedish diplomatic representatives in Moscow. We ignore, whether Mr. Tamvelius is still a holder of his Swedish passport.

From time to time Mrs. Tamvelius has been informed by returning German prisoners that her husband is detained on Soviet territory. Two reports on that effect reached her in December and it was stated that Mr. Tamvelius was a prisoner of the camp Inta in the Soviet Union and that he could receive letters from his family under the usual address P.O.Box 5110/31, Moscow. On rare occasions, Mrs. Tamvelius has indeed heard from her husband, although the interval between letters or correspondence cards

has been considerable. Mrs. Tamvelius is anxious to get in touch with her husband. She would like to know, whether his health condition is satisfactory and whether he is allowed to receive letters from his family. His family incidentally consists of his wife, a 16 years old daughter and an aged mother-in-law, all three Swedish nationals.

We would appreciate your kind assistance in looking into this matter and inform us whether letters to Mr. Tamvelius could be forwarded through Red Cross channels.

Yours sincerely,

Jan de Geer
Chief, Foreign Relations Department

JdG/BWd

Avskrift.

DEUTSCHES ROTES KREUZ
SUCHDIENST

Berlin-Dahlem, den 3.12.1955
Im Dol 2

SN-HKE/R/Lg.-Ausl.

An das
Schwedische Rote Kreuz, Stockholm
ü b e r

v.d.P./Go

Deutsches Rotes Kreuz
-Generalsekretariat-
Suchdienst-Leitstelle

B o n n / Rhein
Friedrich-Ebert-Allee 71

Betr.: Frau Ty T a m v e l i u s ,
Stockholm, Observaristr.lo.

Bezug: ---

Im März 1954 teilten wir dem Schwedischen Generalkonsulat in Berlin mit, dass der Ehemann der Obengenannten, Herr Arthur T. sich lt. Mitteilung des Heimkehrers Roland DARTIENNE, Berlin, im Lager I n t a , UdSSR, befand.

Nun meldet sich jetzt ein weiterer Heimkehrer, Marinus v.d.Weingaard, der mit dem 30. Transport zurückgekommen ist und teilt uns mit, dass sich Arthur TAMVELIUS noch immer im Lager Inta befindet und keine Verbindung mit seinen Angehörigen hat.

Wir erlauben uns daher die höfl. Bitte, Frau Tamvelius von dem Aufenthalt ihres Mannes im Lager

UdSSR, Moskau
Postfach 5110/31,

Kenntnis zu geben und danken Ihnen im voraus bestens für Ihre Bemühungen.

Mit vorzüglicher Hochachtung

/u/Zöfelt /u/ Oehlschläger

Durchschlag an das Schwedische Gen. Konsulat
in Berlin W 35, Rauchstr, 25,
unter Bezugnahme auf uns. Schrb. v. 30.3.1955.

Lorentzon/AVS

/Gunnar Lorentzon

Stockholm den 12 juni 1956.

1 bil.

kort från Tamvelius

P

2

Eu^I

Bästa Fru Tamvelius,

Härmed får jag översända brevkortet, som jag fick till låns för någon tid sedan. Jag får föreslå, att svarskortet av Eder begagnas till att sända hälsningar till Eder man i likhet med föregående gång.

/Gunnar Lorentzon/

Fru T. Tamvelius,
S t o c k h o l m .

Utdrag ur chifftertelegram från
Beskickningen i Moskva den 12.6.56

(Amb.Sohlman's samtal med Shepilov 12.6.56)

Nr. 351

RW-saken kände han hittills endast genom kommunikén men skulle
snarast sätta sig in i ärendet samt med sina medarbetare upptaga
"Edert förslag om Tamvelius". Tvenne gånger frågade Shepilov
om Tamvelius namn, vilket han uppenbarligen ej hört tidigare.

Sohlman

Från Berlin

Avsant den TELEX 19 kl.

Inkom den 14 6 1956 kl 1400

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

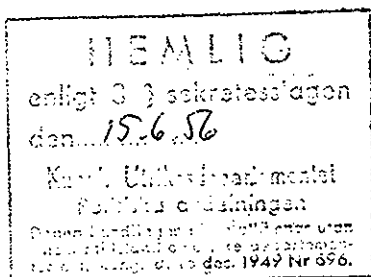
17.

En i Gågarna hemvänd tysk krigsfånge, Eugen Schaefer, som besökt generalkonsulatet uppgav, att han i läger i Dubrovlag i Mordviniska Republiken, där han vistats från den 3 februari till slutet av maj i år, träffat två svenskar, vilka synas vara identiska med Bergström och Tamvelius. Förstnämnde vars tillnamn han erinrade sig var omkring 183 cm, blond, atletisk, gråblå ögon, tillhört Waffen SS. Talade bruten svenska, 35 till 40 år. Föräldrarna emigrerat från Sverige omkring 1920 till Oberschlesien, fadern bergsingenjör. Den andre svensken, som han endast träffat flyktigt, trodde han vara arkitekt eller konstnär, storväxt, blond, talade flytande svenska. Schaeffer erinrade sig ej namnet men reagerade mycket positivt, då jag frågade, om det möjligen kunde varit Tamvelius. Båda behandlades av ryssarna som statslösa. Skriftlig rapport närmare detaljer och adressuppgifter insändes.

Tamm

KOPIA

Strängt förtroligt.

P.M.

Här nedan redogöres för Wallenbergs-ärendets utveckling efter den svensk-sovjetiska kommunikén i Moskva den 4 april.

1. Den 12 april 1956 ingick från beskickningen i Moskva till utrikesdepartementet ett telegram, i vilket meddelades, att en från fånglägret i Javas den 10 april frigiven tysk, som genom västtyska ambassaden fått förbindelse med ambassadrådet Petri, medfört ett brev till svenska beskickningen från en för utrikesdepartementet tidigare känd s.k. Estlands-svensk vid namn Tamvelius. Tamvelius bad i brevet om bistånd att bli frigiven; överbringaren av brevet berättade följande:

När Pravda-numret, som innehöll den svensk-sovjetiska kommunikén, anslagits i lägret, hade Tamvelius för tysken berättat att han i lägret inte suttit tillsammans med Wallenberg. Wallenberg hade från inte därefter förts till Butyrskaja-fängelset, och Tamvelius hade hört sägas, att Wallenberg sedermera avlidit. Tyvärr hade Tamvelius icke för vår sagesman angivit och vår sagesman icke heller frågat om tidpunkten när Tamvelius skulle ha sammanträffat med Wallenberg. Enligt sagesmannen, som personligen gjorde ett gott intryck, vore Tamvelius en hederlig och pålitlig man och befunne sig i förhållandevis god fysisk kondition.

1465

Sagesmannen höll det för uteslutet, att Tamvelius medvetet eller omedvetet skulle ha farit med osanning. Slutligen meddelades i telegrammet, att sagesmannen med hänsyn till sin personliga säkerhet anhållit om absolut diskretion om Tamvelii budskap.

Den 19 april ankom till utrikesdepartementet med kurir det ovan omnämnda brevet från Tamvelius till beskickningen i Moskva. I detta brev anhöll som nämnts Tamvelius om de svenska myndigheternas bistånd för sin repatriering till Sverige under motivering att hans hustru, moder och dotter voro bosatta i Stockholm. Tamvelius meddelade även, att han av de sovjetryska myndigheterna "gjorts till statslös".

2. Den 4 maj 1956 uppsökte Sovjetunionens sändebud utrikesministern och framförde i huvudsak muntligen följande.

De sovjetryska organ som fått till uppgift att undersöka och verifiera den dokumentation angående Wallenberg, som under statsminister Erlanders besök överlämnades, hade vänt sig till sovjetiska utrikesministeriet med en förfrågan, huruvida de svenska myndigheterna förfogade över kompletterande material. I synnerhet önskade de erhålla mer detaljerade upplysningar angående den person Scheuer, som skulle ha befunnit sig i samma cell som Wallenberg enligt Richters vittnesmål. I övrigt hade de kompetenta sovjetiska organen intresse av att erhålla mer detaljerade upplysningar beträffande Wallenbergs signalement, att erhålla fotografi av honom och att få del av allt annat material, varöver de svenska myndigheterna disponerade, och som kunde bidra till att skapa klarhet över Wallenbergs öde.

3. Den sovjetryska framställningen om ytterligare material i Wallenberg-ärendet offentliggjordes av den sovjetryske delegationsordföranden Volkov vid den ryska delegationens ankomst till Stockholm den 7 maj 1956.

4. Den 9 maj 1956 meddelade fru Tamvelius på förfrågan, att hon icke hade något emot att hennes makes namn sammankopplades med Wallenberg-ärendet i samband med att en démarche gjordes för hans utlämnande till Sverige.

5. Den 12 maj 1956 meddelade utrikesministern Sovjetunionens

sändebud följande såsom svar på den sovjetryska begäran under punkt 2. ovan, varvid en informell uppteckning ävenledes överlämnades. Uppteckningen hade följande innehåll:

- a) Det vore okänt för det svenska utrikesdepartementet var Scheuer befunne sig.
- b) En utsaga av den schweiziske medborgaren Hans Hofstetter överlämnades. (Från schweiziskt håll hade tillstånd erhållits att begagna Hofstetters utsaga, och denna har betydelse i vad rör sambandet Hille-Pelkonen-Langfelder-Wallenberg-Loyda.)
- c) Det vore bekant för det svenska utrikesdepartementet, att arkitekten Artur Tamvelius vistades i Mordovskaja ASSR, pos. Javas, postfack X X 385/7-1. Tamvelius hade nyligen skrivit två krigsfångkort till sin i Sverige bosatta svenska hustru, till sin ävenledes svenska moder och dotter och hemställt, att dessa skulle vända sig till de svenska myndigheterna för att få Tamvelius utlämnad till Sverige. En sådan hemställan hade gjorts. Tamvelius hade för sina anhöriga förklarat, att han av ryska vederbörande ansåges vara statslös. På svensk sida vore man beredd att av humanitära skäl mottaga Tamvelius i Sverige, i synnerhet som Tamvelii moder, hustru och dotter äro svenska medborgare, och hemställdes att Tamvelius måtte beviljas tillstånd att resa till Sverige.

Genom från Sovjetunionen återvända krigsfångar vore det känt för utrikesdepartementet, att Tamvelius sitter inne med viktiga upplysningar i Wallenberg-ärendet.

Det skulle vara av stort värde, därest Tamvelius kunde få höras av personal från den svenska utrikesförvaltningen i Moskva. Detta skulle kunna ske i närvaro av ryska vederbörande.

- d) Av Wallenbergs den 30 juni 1944 utfärdade diplomatpass med nummer 248, som var avfattat på svenska, franska och tyska språken, framginge, att Wallenbergs fullständiga namn är Raoul Gustaf Wallenberg, att Wallenberg är född i Stockholm den 4 augusti 1912, att Wallenbergs signalement är:

kroppslängd	176 cm
hårfärg	mörkbrun
ögon	mörkbruna
ansikte	ovalt

Vidare meddelades att Wallenberg brukade vara slätrakad och i övrigt är utan särskilda kännetecken. Wallenberg hade begynnande skallighet och i slakten finnes tendens till tidig vit-hårighet.

6. Den 2 juni 1956 hemställde ambassadör Sohlman telegrafiskt om besked om han vid sitt första besök hos den nye sovjetryska utrikesministern Sjepilov borde söka beröra något ärende. "Ehuru man vid första visit väl knappast förutsättes upptaga någon specialfråga". Därest icke andra instruktioner mottogs avsåg Sohlman uttala sig i svensk-sovjetiska kommunikéns anda. Den 4 juli telegraferade utrikesdepartementet till beskickningen i Moskva, att "vi ha icke något meddelande att framföra härifrån. Däremot finna vi det naturligt att Ni utöver allmänna uttalanden i den svensk-sovjetiska kommunikéns anda skulle förklara Eder önska att redan vid det första samtalet med den nye sovjetryske utrikesministern vilja erinra om Wallenberg-sakens läge".

7. Den 13 juni meddelade Sohlman, att han den 12 juni gjort sitt första besök hos Sjepilov. Härvid framhöll Sohlman, att han ansåg att de svensk-sovjetiska förbindelserna utvecklades enligt kommunikéns riktlinjer och anda, bl.a. på de intellektuella och ekonomiska områdena samt inom turistväsendet etc. Nya personliga kontakter mellan personer inom olika kretsar hade även knutits, nu senast genom de sovjetiska parlamentarikernas besök i Sverige. Han framhöll ävenledes, att han med tillfredsställelse erfarit, att Bulganin och Chrustjov antagit den svenska inbjudan. Sohlman berörde även statsrådet Erikssons väntade besök i Sovjetunionen. Sohlman sade sig av i kommunikén berörda särskilda frågor - med hänsyn till dess även däri betonade stora vikt för oss - önska beröra Wallenberg-frågan. Efter en redogörelse för läget och med särskilt betonande av utrikesministerns uttalanden till Rodionov (enligt punkt 5.) underströk Sohlman änyo sakens betydelse. Slutligen uttryckte Sohlman en förhoppning om Sjepilovs stöd för befastandet av relationerna mellan de båda länderna.

Sjepilov svarade, att han delade den av Sohlman uttalade meningen rörande utvecklingen av de svensk-sovjetiska förbindelserna. Inga hinder finnes för ytterligare utbyggande av dessa på olika områden. Mest ändamålsenligt vore att inrikta ansträngningarna i första hand på det ekonomiska samarbetet, vilket vore

basen för verkligt goda allmänna förbindelser. Sjepilov sade sig känna till Wallenberg-frågan endast genom kommunikén men skulle snarast sätta sig in i ärendet samt med sina medarbetare upptaga "Edert förslag om Tamvelius". Sjepilov frågade tvenne gånger om Tamvelii namn, vilket han uppenbarligen icke tidigare hört. Sjepilov meddelade, att Sohlman kunde komma till honom när han så önskade, varefter samtalet avslutades med vissa doyen-frågor.

Stockholm den 15 juni 1956.

Avskrift av handbrev från ambassadören
Sohlman till utrikesrådet Åström, dag-
tecknat Moskva den 4 juli 1956.

efterforskning av sv.medb. i DSRU.

Strängt förtroligt.

Åberopande Ditt handbrev den 30 maj jämte därvid
fogad utredning med kommentarer ber jag få meddela, att
Wachtmeister, som tidigare i UD sysslat med dessa frågor,
har granskat materialet och även haft kontakt med veder-
börande specialist på tyska ambassaden. Denne senare hade
i Bonn skött efterforskningsärenden sedan 1950 - bl.a. som
Wehners sekreterare - och visade sig vara väl förtrogen
med de svenska intressena på detta område. Han förklarade
emellertid, att med undantag för det kända fallet Tamvelius
ingen av de i vår utredning aktuella personerna - och ej
heller någon annan person med tänkbar svensk anknytning -
hittills vare sig direkt eller indirekt haft kontakt med
tyska beskickningen. Skulle så ske eller vittnesmål av nå-
gon svensk framkomma, komme vi att omedelbart underrättas.

För närvarande kan man, skulle jag tro, knappast komma
längre i utredningen utan att däri införa alltför många
spekulativa moment. Om och när vi lyckas etablera kontakt
med Tamvelius och/eller Walther torde dock möjlighet fin-
nas att komma ytterligare en bit på vägen. Problemet har
tydligen avsevärt komplicerats genom Linder-Eichenbaums
framfart med olika alias-namn och andra falska uppgifter.

Jag kan tillägga, att enligt vår tyske sagesman
samtliga läger i Sverdlovsk (jfr Triborn, Harald) och
ett flertal i Vorkuta upplösts. Utländska fångar från
dessa och många andra läger hade överförts till Potjma-
lägret, (jfr Helge (Holger) Bergström), 40 km sydost om
Moskva. Han beräknade att där funnes minst 100.000 fångar.

Lägret vore 50-60 km i genomskärning. De utländska fångarnas sista etapp på vägen till friheten vore Bykovo-lägret (jfr Poul Nielsen) strax utanför Moskva. Vår sagesman hade en god bild av fångklienteletts sammansättning i detta läger. Därest någon svensk skulle hamna där, trodde han sig ha goda utsikter få kännedom därom.

4227/Spec

Tamvelius

Från Moskva
Avsant den 11 / 7 19 56 kl. 0730
Inkom den 11 / 7 19 56 kl. 1245
Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

406.

För Kabinettssekreteraren strängt förtroligt.

Under återopande mitt samtal med Shepilov den 12 juni meddelade mig ambassadören Ilitchev muntligen den 10 juli att Tamvelius, vilken här betraktades som statslös, komme att erhålla utresevisum till Sverige så snart myndigheterna hunnit pröva hans sak. Jag erinrade om att hemställan gjorts av Excellensen och frågade när Tamvelius kunde förväntas till Sverige. Ilitchev svarade "senast om 2 å 3 månader". Jag erinrade om vårt förslag att Tamvelius skulle höras av oss här, även i närvaro av representanter sovjetiska myndigheterna. Ilitchev svarade att eftersom Tamvelius snart kommer till Sverige blir det ju i tillfälle att själva höra honom då. Sovjetmyndigheterna höra honom nu och verkställa av hans uttalanden föranledda undersökningar. Under erinran Ilitchev ej deltog samtalen vid statsministerns besök sade jag mig vilja rikta hans personliga uppmärksamhet å Wallenbergsakens betydelse för våra förbindelser. Sedan så skett sade Ilitchev att han förstått sammanhanget och tillade att undersökningar såsom utlovats bedrevs med all energi - bl.a. på basis av Excellensens överlämnat material- för att vinna klarhet. Han trodde att vi snart skulle få svar. På tal andra svenskar och f.d. svenskar som önska återvända till Sverige uttalade Ilitchev sig i positiv anda.

Sohlman.

Strängt förtroligt.

a Granberg, SUK

P.M.

angående statslöse f.d. s.k. Estlands-svensken
Arthur Tamvelius.

Tamvelius har sedan över 10 år vistats i sovjetryska
läger.

Den 13 april 1956 inkom till svenska beskickningen
i Moskva en anhållan från Tamvelius om att man från svensk
sida skulle bistå honom att få utresa ur Sovjetunionen
till Sverige. Han hänvisade härvid till att hans hustru,
moder och dotter äro svenska medborgare. Tamvelius med-
delade även att han "av de sovjetiska myndigheterna gjorts
till statslös". Tamvelius har även skrivit till sin hustru,
Fru Tatjana Tamvelius, Eriksbergsgatan 31, Stockholm,
och sin under samma adress bosatta moder och dotter och
hemställt, att dessa via svenska myndigheter skulle inter-
venera till hans förmån. Fru Tamvelius vände sig till
Svenska Röda Korset, vilket varit i kontakt med det ryska
röda korset för att få kontakt med Tamvelius.

Den 9 maj 1956 vände sig fru Tamvelius direkt till
Utrikesdepartementet med hemställan om att man från svensk
sida skulle intervenera i Moskva för att få utresetillstånd
för Tamvelius.

Den 11 maj 1956 framförde utrikesminister Undén till
Sovjetunionens ambassadör följande meddelande:

"Det är bekant för det svenska utrikesdepartementet,
att arkitekten Arthur Tamvelius vistas i Mordovskaja ASSR,
postfack № 385/7-1. Tamvelius har nyligen skrivit två

krigsfångkort till sin i Sverige bosatta svenska hustru, till sin ävenledes svenska moder och dotter och hemställt, att dessa skola vända sig till de svenska myndigheterna för att få Tamvelius utlämnad till Sverige. En sådan hemställan har gjorts. Tamvelius har för sina anhöriga förklarat, att han av ryska vederbörande anses vara statslös. På svensk sida är man beredd att av humanitära skäl mottaga Tamvelius i Sverige, i synnerhet som Tamvelius' moder, hustru och dotter äro svenska medborgare, och hemställes härmed att Tamvelius måtte beviljas tillstånd att resa till Sverige."

Den 11 juli 1956 underrättades den svenska beskickningen i Moskva under hand av ryska vederbörande om att Tamvelius komme att erhålla utresevisum till Sverige så snart myndigheterna hunnit pröva hans sak. Med hänsyn härtill och för att undvika dröjsmål för Tamvelii utresa vore det önskvärt om ett svenskt provisoriskt främlingspass kunde tillställas den svenska beskickningen i Moskva genom utrikesdepartementets försorg. Samtidigt torde bemyndigande lämnas för beskickningen att visera passet.

Tamvelius är född den 2 maj 1907. Övriga data rörande Tamvelius torde kunna införas i passet genom beskickningens i Moskva försorg.

Stockholm den 12 juli 1956.

Tamvelius

Avskrift.

STATENS UTLÄNNINGSKOMMISSION

Stockholm den 25 juli 1956.

ML

Till
Kungl. Utrikesdepartementet
Juridiska Byrån.

./. Statens utlänningskommission får härmed översända för
benägen vidare befordran till svenska beskickningen i
Moskva, protokoll angående beviljande av inresevisering till
Sverige för statslöse Arthur Tamvelius samt ett för denne ut-
färdat provisoriskt främlingspass.

På tjänstens vägnar:

/u/G. Rudebeck

Stockholm den 30 juli 1956.

Förtroligt.

2 bil.

Broder,

Åberopande meddelande i särskild ordning angående Tamvelii utresetillstånd ber jag härmed få översända ett provisoriskt främlingspass för Tamvelius jämte be- myndigande för beskickningen att visera passet för en inresa och vistelse i Sverige under tiden 25.7. - 24.10.56 Beskickningen torde ifylla resterande data i passet samt i detsamma insätta Tamvelii fotografi.

(Sverker Åström)

t.f. Chargé d'Affaires P e t r i ,
Moskva.

Kopia.

Kungl. Svenska Beskickningen

Tamvelius

HP 89 J

Moskva den 6 augusti 1956.

Förtroligt.

Broder,

Åberopande Ditt brev den 30 juli med passformulär för Tamvelius ber jag få meddela att jag till utrikesministeriets skandinaviska avdelning med begäran om vidarebefordran överlämnat ett öppet, till Tamvelius adresserat brev, vari han ombedes sända oss foto, uppgift om kroppslängd o.s.v. Jag sade ambassadören Afanasiev att Tamvelius, enligt utsago från till sina hemländer återvända kamrater i olika fångläger, skrivit åtskilliga brev till denna beskickning. Eftersom emellertid sedan 1947 intet enda kommit oss tillhanda, vore allmänna posten tydligen ingen lämplig befordringsväg för korrespondens med honom.

Lennart Petri.

Utrikesrådet Sverker Å s t r ö m,
Utrikesdepartementet.

Tamvelius

Avskrift.

Stockholm den 30 augusti, 1956.

Sekreterare Sven F. Hedin,
Kungl. Utrikesdepartementet,
STOCKHOLM 16

Bäste Broder,

För Din kännedom översänder jag bifogat fotokopia av en skrivelse från fru Hermine Seholz, Tyskland, betr. ARTHUR TAMVELIUS, som vi i dag erhållit. Fru Tamvelius har aldrig meddelat oss att hon erhållit någon skrivelse från ovannämnda person.

Vi har hittills, - i avvaktan på Dina kommentarer, - icke besvarat fru Seholz brev, om Du vill att vi skall göra detta så föreslår jag att vi blott helt kort och formellt tackar henne för hennes meddelande och underrättar henne att de "zuständigen Dienststellen in Schweden" känner till fallet och bearbetar detsamma.

Efter en kort och gynnerligen kall, regnig och blåsig semester i Halland är jag åter i tjänst på överstyrelsen och Du kanske vill taga telefonkontakt med mig vid tillfälle.

Med de bästa hälsningar,

Jan de Geer,
Chef för internationella avdelningen.

Avskrift

Frau Hermine Seholz

Ansbach/Mfr., den 24. August 1956.
Königsbergerstr. 5

An das
Schwedische Rote Kreuz
S t o c k h o l m

In dem Lager ^{n/2} 5110/33, in dem sich mein Neffe befindet, wird auch der Arthur T a m w e l i u s von den Russen gefangengehalten. Dieser schrieb mir, dass er von den Russen für staatenlos erklärt worden sei und bat mich, ihm ein Staatsangehörigkeitszeugnis zu besorgen. Er teilte mir ferner mit, dass er von seiner Frau, die in Stockholm, Observatoriumstr. 10 wohnhaft war, auf alle seine Karten keine Antwort erhalte. Da ich von ihm keine näheren Personalangaben besitze und auch nicht weiss, ob er deutscher oder schwedischer Staatsangehöriger ist und daher für ihn nichts tun kann, schrieb ich im Mai 1956 an seine Frau nach Stockholm, Observatoriumstr. 10 und bat sie, für ihren Mann doch alles weitere zu veranlassen und mir davon Nachricht zu geben. Dem Brief fügte ich auch die Schreiben des Arthur Tamweliuss bei. Leider hat mir die Frau nicht geantwortet und mein Brief an sie ist auch nicht zurückgekommen. Ich wäre daher sehr dankbar, wenn von dort aus nachgeforscht werden würde, warum Frau Tamweliuss sich nicht meldet, und wenn das Weitere veranlasst werden könnte, damit Arthur Tamweliuss die Möglichkeit gegeben wird, in die Heimat zurückzukehren. Ueber eine entsprechende Nachricht würde ich mich freuen.

Från Moskva

Avsant den 8/9 1956 kl. 2056

Inkom den 8/9 1956 kl. 2108

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr

Tamvelius
HP 395/Sper
P 2 En I

454.

PC

För kabinettsssekreteraren. I eftermiddag mottagit två rekommenderade brev av den 31 augusti och 2 september från Tamvelius, vårt chiffer 406.

Efter att ha utsläppts fånglägret befinner han sig staden Kalinin c:a 190 km härifrån. Uppger polisen vägrade honom uppsöka beskickningen vid genomresan Moskva. Säger sig vara fullständigt naken, medellös och vara utsatt press taga arbetsanställning, observera undertecknande arbetskontrakt kan förstöra utresa.

Secundo. Telegrafiskt erkänt mottagandet breven och utlovat pass, kläder.

Tertio. Därest icke senast måndag kl 14 svensk tid annat besked från er avser jag hos MID anmäla avsikt bila Kalinin onsdag d.v.s. första möjliga dag. Kan jag försträcka Tamvelius kontanter och lämna klädespersedlar ur beskickningens reservförråd?

Petri

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD,)

Tamvelius
XP 39 1/2
Spei.

Från Moskva

Avsant den 8 / 9 19 56 kl. 2057

Inkom den 8 / 9 19 56 kl. 2058

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

455.

h
Mottagit brev Felix Italiener som uppgivit samma adress
Tamvelius, vårt chiffer 455, samma nödställda läge och önskar
resa Sverige. Kan mot kvitto nödställdhetsförklaring humani-
tär hjälp, kläder eventuellt några kontakter lämnas även
honom? Ehuru han 1946 utvisad kan svensk inresevisering
ställas utsikt eventuellt främlingspass? Italiener säger sig
här betraktas såsom statslös. Angiver broderns adress dispo-
nent Henry André Italiener Ringvägen 30 Stockholm Täby.

Petri,

KOPIA KOPIA

Avskrift av chiffertelegram nr 374 till
beskickningen i Moskva den 9.9.56

nr. 374

Edert chiffer 455.

Primo Då Tamvelius icke svensk medborgare och vi sålunda icke kunna komma med bestämda krav, föreslå vi följande procedere. Uppsök helst redan i dag MID och åberopade tidigare löftet att T. "komme att erhålla utresevisum till Sverige så snart myndigheterna hunnit pröva hans sak." Edert chiffer 406. Meddela Ni erhållit två rekommenderade brev från T., som frigivits, vari han hemställer om hjälp för utresan och att Tamvelii svenska släktingar genom beskickningen är beredda sända pengar och kläder till honom. Hemställ om ryska myndigheters hjälp härtill och erbjud Eder därest man på rysk sida finner det mera praktiskt att sända beskickningsmedlemmar per bil till Kalinin för att dels överlämna pengar och kläder dels för att hjälpa T. med utreseformaliteter. Låt det framgå att Ni utgår från att utresevisering beviljats eller kommer att snarast beviljas T. Försök undvika principdiskussion om vår rätt taga personlig kontakt med statslösa personer Sovjetunionen.

Secundo. Telegrafer i dag 500 rubel till T. med uppgift att dessa komma från hans svenska släktingar för hans omedelbara behov.

Tertio. Telegrafer MID:s reaktion. Beroende utgången samtalet med MID bör Ni låta Wachtmeister och Jönnerby snarast företaga resan Kalinin. Beträffande frågan om de böra försöka medföra T. till Moskva för flygbefordran Stockholm vilja vi förbehålla oss giva besked sedan MID:s reaktion Edert samtal i dag intelegerats.

Quarto. Beträffande Italiener återkomma vi snarast.

Tamvelius
XP 39 5/Spec.
P 89 2/Regnl.

Från Moskva

Avsant den 10/9 19 56 kl. 0730

Inkom den 10/9 19 56 kl. 0940

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

Urgent.

456.

För Kabinettsssekreteraren.

Italiener, vårt chiffer 455 lyckades ikväll vid 10-tiden komma in på beskickningen. Han uppger sig ha tillstånd att vistas 48 timmar i Moskva. Efter samtalet på beskickningen återreser han på vår inrådan till Kalinin redan i natt. Han uppger namnen på en rad personer, som jämte Tamvelius skulle suttit tillsammans med Wallenberg, som han personligen aldrig träffat. Italiener säger att särskild kommission förklarat att han och Tamvelius oskyldigt dömda. Italiener inför sovjetmyndigheterna alltid liksom Tamvelius sagt sig vara svensk. Angäslaget få besked om inreseöjligheterna Italiener för planerad avresa Kalinin onsdag morgon. Övanstående chiffererat innan Edert chiffer 374 på förmattan mottagits.

Petri

KOPIA

Från Moskva
Avsant den 10 / 9 19 56 kl. 1300
Inkom den 10 / 9 19 56 kl. 1535.
Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

Urgent.

458.

För Kabinettssekreteraren.

Ne
Primo. Mottogs kl. 12 i dag i Ilitjovs frånvar semester av Afanasiev, Edert chiffer 374. Samtalet rörde sig om praktiska tillvägagångssättet Tamvelii utresa då enighet sakfrågan av mig presumerades utan invändningar från Afanasievs sida. Afanasiev sade sig veta att utresetillstånd ännu för några dagar sedan icke förelegat. Han skulle omedelbart undersöka och giva besked kanske i dag eller i mor-
gon med angivande bl.a. huruvida lämpligast Tamveli us reste Moskva eller stannade Kalinin tills vidare Afanasiev fann tydligen fullt naturligt passet måste överlämnas Tamvelius av medlem beskickningen då signalement etc. ju måste ifyllas och att vi sände honom kläder etc. med beskickningsmedlem. Afanasiev givetvis medveten vilken tidsutdräkt som förenad sändande kläder varje annat sätt.

K Secundo. Anmält Wachtmeister Jönnerby önska resa Kalinin onsdag. De överlämna därvid honom erforderliga kontanter.

Petri.

Moskva den 10 september 1956.

HP 39

2 bil.

Felix Italiener besöker beskickningen.

Strängt förtroligt.

Broder,

Lam Tm

M

Såsom i annan ordning inberättats dök Felix Italiener i går (söndag) kväll upp på beskickningen. Vis av tidigare misslyckade försök att på normal väg inträda i beskickningen gjorde han sig från Vorovskovo-sidan påmint via ett fönster till kansliet, där en av våra damer just då råkade uppehålla sig. Hon tillkallade per telefon telegrafisten Thulén, som infann sig och lotsade Italiener förbi vaken.

Italiener var eländigt klädd men föreföll i övrigt vara efter omständigheterna i god kondition. Enda påtagliga tecknet på utståndna umbäranden var att han saknade samtliga tänder. Han gjorde ett något nervöst intryck men var tämligen redig i sin framställning och rentav icke utan en viss galghumor, när han redogjorde för sina år i sovjetisk fångenskap. För en sydsvensk gjorde Italiener intryck att vara en ganska genuin stockholmare. Innan jag hunnit tillkallas från en teaterföreställning hade Wachtmeister med honom ett otvunget samtal, varav i huvudsak framgick följande.

Italiener och Tamvelius hade den 25 augusti frigivits från Potjma-lägrät. En kommission från Högsta sovjet i Moskva hade infunnit sig och förklarat för I. och T. att

Kabinettssekreteraren Belfrage
Utrikesdepartementet.

undersökningar visat, att de suttit oskyldigt fängslade. Många oförrätter hade enligt kommissionen begåtts av Beria, och nu vore man i färd med att ställa allt tillrätta. De kunde betrakta sig som fria och hänvisades att bosätta sig i staden Kalinin.

I Kalinin hade I. och T. fått tag i en bostad, för vilken de nu betalt en månads hyra. De levde i full frihet men vore i trängande behov av materiell hjälp.

I ett läger där I. och T. tidigare vistats, Vorkuta nr 6, hade funnits två andra svenskar: den oss bekante Kivarimees samt en "estlandssvensk" vid namn Viktor Tent (Tänt?). Den senares broder hade en konservfabrik i Halmstad. Viktor Tent hade också varit bosatt i Halmstad och 1950 rest till Estland, där han omedelbart häktats. Han hade dömts till 25 års straffarbete för spioneri. Italiener hade i Potjma-lägreträffat två danskar, Erik Lundkvist (jfr P.M. bilagd hbr Jarring - v. Euler 16.5.55) och Alfred Bein (bil. hbr Åström-Sohlman 30.5.56, p. 20) samt en norrman vid namn Isaksson.

På tal om Tamvelius nämnde I. att denne "ju varit flera år tillsammans med Wallenberg i Inta nr 4". Wallenberg, vars namn blivit bekant för alla interner i och med publiceringen av Erlander-Bulganin-kommunikén i april i år, hade då varit svårt sjuk i ett hjärtlidande. I. sade sig känna till många personer som varit tillsammans med W. i Inta nr 5. Ombedd att exemplifiera nämnde han "den kände ryske tenoren" Petchkovskij, som numera vistades i frihet i Moskva. Vidare nämnde han följande tyskar, som f.n. höllos fångna i lägreträ "Sucho bez Vodnaja" i Gorkskaja oblast: Heinz och Fritz Drescher, Heinrich Faust samt Georg Kohlschner. Då tillfälle om några dagar torde ges för samtal med Tamvelius själv ansattes Italiener icke med fler frågor rörande W.

Italiener underströk upprepade gånger i vädjande ton de stora förhoppningar han och Tamvelius fäste vid den direktkontakt med ambassaden som nu etablerats. Ryssarna sökte få dem att ta arbete i Kalinin, men de tänkte ej låta sig lockas av aldrig så feta anbud. Bådas enda önskan var att komma "hem till de sina". De satte nu sin tillit

till beskickningen och svenska regeringen.

Jag förklarade för Italiener att jag räknade med att besöka Kalinin den 12 och hoppades då ha fått större klarhet rörande beskickningens möjligheter att bistå honom och Tamvelius.

Sedan vi privat utrustat Italiener med litet pengar, en full uppsättning kläder och cigaretter körde Wachtmeister honom till stationen, där han tog tåget tillbaka till Kalini. En polisofficer hade tillkallats av vakten vid beskickningens port men gjorde inga svårigheter när Wachtmeister i min närvaro åkte ut i nattmörkret med Italiener vid sin sida, iklädd slips och sommarrock från N.K.

./.

Fotokopia bifogas av det brev från Italiener, dagtecknat Kalinin den 2 september, som kom oss tillhanda den 8 september ävensom av det sovjetiska dokument Italiener erhöll vid befrielsen den 25 augusti.

./.

Lennart Petri

P.S. 13.9. Vid Wachtmeisters samtal med Tamvelius, sedan ovanstående skrivits, framkom intet beträffande de av Italiener nämnda tyska och andra interner som skulle ha träffat Wallenberg. Italieners uttalande om Tamvelius samvaro med Wallenberg förefaller typiskt för de ostadiga andrahandsvittnesmål, som ofta avges av nyligen frigivna sovjetiska lägerfångar.

Avskrift av chiffterelegram till
beskickningen i Moskva den 11.9.56

Nr. 381

Edert 458. Primo. Ni bör givetvis icke utan medgivande av
ryska myndigheterna medföra Tamvelius till Moskva.
Secundo. Wachtmeister bör redan i Kalinin om tillfälle
erbjuder sig fråga Tamvelius rörande omständigheterna hans
påstådda sammanträffande med Wallenberg.

Tamvelius H/P 39 J/pec

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD.)

Från Moskva

Avsant den 11 / 9 19 56 kl. 0930

Inkom den 11 / 9 19 56 kl. 1125.

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

462.

Vårt chiffer 458.

MID i dag telefonerat att utresetill-
stånd kommer att beviljas Tamvelius. Tamve-
lius hade att med stöd svenska provisoriska
främlingspasset hänvända sig lokala polis-
myndigheterna Kalinin.

Petri.

KOPIA KOPIA

Coll.: *h*

Stockholm den 13 september 1956.
1 bil.

Broder,

Härmed översändes ett provisoriskt främlingspass för Felix Italiener.

Dennes broder har hos SUK anhållit om detta och om inresevisering och vistelse i Sverige under sju dagar för Felix Italiener. SUK har som Du ser tillmötesgått denna begäran men ännu icke tagit ställning till huruvida Italiener får kvarstanna i Sverige eller kommer att utvisas till Västtyskland härifrån.

Vi har emellertid icke önskat intervensera för Italiener innan ärendet Tamvelius är definitivt avklarat. Vi återkomma telegrafiskt med instruktioner om Italiener och bör således passet endast ligga i beredskap på beskickningen.

(Sverker Åström)

Förste beskickningssekreteraren Petri,
M o s k v a.

Från M o s k v a
Avsant den 13/ 9 19 56 kl. 0730
Inkom den 13/ 9 19 56 kl. 0945
Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr

—465.— För kabinettssekreteraren personligen.

Rapport Wachtmeisters Kalinin-resa idag kurirsändes fredag morgon. Redan nu må följande meddelas.

Primo. Tamvelius personligen träffat Wallenberg ett par minuter i december 1947. Kommendant i Intaläger 4 hade sagt att skandinav hade anlänt till lägreets sjukstuga. Då T. begav sig dit fann han sängliggande person som sade sig vara "R.W. tillfångatagen Budapest". R.W. hade sett mycket dålig ut. På Tamvelii fråga huruvida R.W. hade några speciella önskemål, svarade denne "Verpflegung". Tamvelius sökte under några dagar insamla livsmedel. Då han återvände till sjukstugan var W. borta. På fråga vart W. tagit vägen svarade kommendanten "Vet ej, kanske Moskva". Doktorn svarade "troligen zakrytij", d.v.s. slutet läger. Sedan hade T. intet hört om W. förrän slutet 1949, då T. i samma läger träffat tyske baronen Wallenstein. Denne sade sig i "Botyrka-fängelset" i Moskva delat cell med W. Denne hade då varit mycket klen.

Secundo. T. sade sig varken senare tid eller tidigare ha av ryssarna förhört om R.W.

Tertio. T. på Wachtmeister och Jönnerby gjort intryck försynt, tystlåten avgjort vederhäftig person.

Quarto. T. angelägen hans R.W.-vittnesmål strikt hemlig-hålles så länge han är kvar i landet. Jag hemställer dess-utom absolut diskretion även Tamvelii och Italienerns utreseplaner.

Petri.

Tamvelius

AMBASSADE ROYALE DE SUÈDE

besök i Kalinin.

Moskva den 13 september 1956

HP 39

4 bil

Strängt förtroligt.

Broder,

./. Närslutet ber jag få insända en av Wachtmeister upprättad P.M. över i särskild ordning anbefalld resa till Kalinin den 12 september.

Såväl Tamvelius som Italiener ha hos polismyndigheten i Kalinin ansökt om sovjetiskt utresetillstånd. Tamvelius skulle omedelbart komplettera sin ansökan med företeende av det för honom utfärdade provisoriska främlingspasset.

./. Närsluter fotokopior av tre brev från Tamvelius, daterade den 31 augusti, 2 och 5 september. De båda förstnämnda kommo oss tillhanda samtidigt, på eftermiddagen den 8, det senare den 10 september.

Det till Tamvelius ställda brev som jag den 6 augusti överlämnade till ambassadören Afanasiev i utrikesministeriet med anhållan om vidarebefordran - mitt handbrev till Åström den 6 augusti - hade uppenbarligen aldrig kommit adressaten tillhanda.

Lennart Petri

Kabinettssekreteraren Belfrage,
Utrikesdepartementet.

Strängt förtroligt.

P.M.

14 Tillsammans med kanslisten Jönnerby företog jag idag en bilresa till staden Kalinin för att till Arthur Tamvelius överlämna ett av SUK för honom utfärdat provisoriskt främlingspass nr 0804. Vidare medförde vi till Tamvelius och Felix Italiener kontanter, kläder samt konserver.

Kl. 11 anlände vi till Kalinin och fann efter något sökande vederbörandes tillfälliga bostad, Ulitsa Ravenstvo 9. De hade där hyrt ett rum som nätt och jämnt rymde två sängar och ett litet skrivbord. Inke desto mindre hade ytterligare två personer av värdinnan inlogerats i rummet. De ene av dessa var vid vårt besök hemma men gick ut vid vår entré.

Sedan vi överlämnat passet, pengarna etc., tog jag Tamvelius avsides och hade med honom en timmes samtal på tu man hand. Av vad som därvid förekom må följande noteras.

Tamvelius hade anhållits i mars 1944 i Sverdlovsk, anklagad för spioneri. Han fördes till ett arbetsläger i norra Ural, där han stannade 9 månader. Därifrån överflyttades han till Inta i Komi ASSR - ett lägerområde med 11 olika läger och sammanlagt 44.000 fångar. Där stannade han ända till december 1955, då han flyttades till ett läger för utlänningar vid Potjma i Mordovskaja ASSR, med omkring 1200 fångar, samtliga utlänningar. Där uppehöll han sig då han den 25 augusti i år fick meddelande om att han varit oskyldigt dömd och att han nu befriades.

Ombedd berätta om eventuella sammanträffanden med skandinaver lämnade Tamvelius följande redogörelse:

Den enda svensk jag träffat var Raoul Wallenberg. Genom att jag anlätades inom lägerområdet som byggnadsspecia-

list hade jag en större rörelsefrihet än de flesta andra fångar. En dag i december 1947 - då jag alltså befann mig i Inta - sade mig en rysk "kommendant" att en skandinav inkommit till sjukhuset i läger nr 4. Jag begav mig genast dit och bad att få tala med mannen, vilket beviljades. Mannen låg nerbäddad och uppgav sig vara svensk och presenterade sig som Raoul Wallenberg, tillfångatagen i Budapest. Han såg mycket årtärd ut i ansiktet. (Om sjukdomens art hade Tamvelius ingen mening). Jag frågade på tyska om det var något jag kunde hjälpa honom med och fick det i sådant sammanhang vanliga och naturliga svaret "Verpflegung". Jag var kanske hos honom 3 à 4 minuter. Under de närmaste dagarna samlade jag ihop litet livsmedel och gick - senast fyra dagar efter vårt sammanträffande - att ånyo uppsöka honom i sjukstugan. Han var då ej längre kvar där. Tillfrågade vart Wallenberg tagit vägen, svarade kommendanten "vet ej - kanske till Moskva" och doktorn "kanske zakrytij". (Ordet zakrytij /eg. stängd/, är en förkortning som betecknat slutet läger, s.k. Schweigelager).

Då jag i mars 1948 - fortsatte Tamvelius - läste en artikel i "Neue Zeit" (varmed avsågs den tyskspråkiga upplagan av Novoje Vremja) om Raoul Wallenberg, där denne sådes ha omkommit i Budapest, slog det mig genast att det ju var just den mannen jag träffat i sjukstugan. Sedan erfor jag intet om W. förrän mot slutet av 1949, då en tysk baron von Wallenstein anlände till Inta-lägre. Denne uppgav, att han i Botyrka-fängelset i Moskva delat cell med Raoul Wallenberg. Denne hade då sett mycket klen ut. -

På fråga svarade Tamvelius att han vid intet tillfälle av sovjetiska myndigheter utfrågats angående Wallenberg.

Så långt Tamvelius. Min fråga om T. sett något fotografi av Wallenberg besvarades nekande. Jag bad om signalement på mannen i sjukstugan. Tamvelius sade, att han ju blott sett mannens ansikte och med bestämdhet endast kunde erinra sig, att denne varit smal och avä

avtärd i ansiktet. På fråga om hårfärg svarade T. att huvudet var rakat, men av ögonbrynen att döma vore mammen kanske närmast mörkblond. Ögonbrynen vore ej helt mörka.

Därmed föreföll Tamvelii vittnesmål om R.W. uttömt.

Bland de i bilagan till dels hbr Jarring-v.Euler 16.5.55, dels hbr Åström-Sohlman 30.5.56 upptagna personerna av föregiven svensk nationalitet kände T. blott Holger Bergström och Erik Lundkvist. Den förre, som vid Tamvelii befrielse ur Potjmalägre alltjämt vore kvar där, sade sig vara född i Stockholm men tysk medborgare. Han talade blott om Tyskland som repatrieringsland.

Lundkvist vore dansk medborgare. Han hade vid tiden för danske statsministerns besök i Moskva hämtats i Potjma och förts till Moskva för repatriering.

För bedömning av det eventuella värdet av Tamvelii vittnesmål må nämnas, att T. gjorde intryck av att vara en balanserad, blygsam, tystlåten och avgjort vederhäftig person. Vid vårt samtal som fördes på tyska - hans kunskaper i svenska synas vara små-(de svenska breven till beskickningen ha dikterats av Italiener) lämnade han aldrig någon svävande uppgift. Hans framställning var vidare helt fri från känslomässiga reaktioner med anledning av de prövningar han genomgått i detta land.

Sedan samtalet med Tamvelius avslutats, inviterade Jönnerby och jag de båda herrarna till lunch, varefter återfärden till Moskva anträdde.

Moskva den 12 september 1956.

(W.W.)

Högt ärade legationssekreteraren.

Till sist har jag blivit utsläpp ur fängsläggret och anländ till Kalinin, dit jag blivit sänd av myndigheterna eftersom jag icke får tillstånd att bo i Moskva. Jag försökte att uppsöka Eder vid genomresan, blev dock omedelbart anhållen av milicen och förlorade därigenom mycket tid. Det är självklart att jag vid första möjligheten skall taga tillfället i akt och uppsöka Eder igen. Inom de närmaste dagarna skall jag få ett främlingspass, d.v.s. som statslös, f.d. svensk. Då kommer jag att ha mera rörelsefrihet.

Jag går ej på några som helst kompromisser, utan vet endast att jag vill och måste komma hem till mitt fosterland och mina kära anhöriga.

Därför ber jag Eder att omgående delgiva mig, hur och på vilket sätt jag kan få svenska intyg. Dessutom har jag blivit direkt utkörd ur läggret, fullständigt naken och medellös, och önskar äntligen leva igen efter de många svåra åren.

Jag känner till att det ej var möjligt att träda i förbindelse med Eder från fängsläggret, därför ber jag Eder att sända mig ett bevis för att detta brev har kommit Eder tillhanda.

Med tack i föreväg och utmärkt högaktning

A. Tamvelius

/A.Tamvelius/

Staden Kalinin
Ul. Ravenstvo 9-3
Tamvelius, Artur Gustavovitj

Högt ärade legationssekreteraren:

Åberopande mitt brev till Eder av den 31.8.56 ber jag att få tillsända Eder en ny skrivelse. Jag har det intrycket att myndigheterna önska att dra ut med tiden vid utlämnandet av främlingspasset, utan vilket jag icke har möjlighet att träda i personlig kontakt med Eder. De önska, att jag först skall tillträda någon befattning här inom byggnadsområdet för att därigenom söka hindra en resa till huvudstaden och därmed ett eventuellt besök hos Eder.

Man lovar mig allt möjligt gott här och söker tydligen att fästa mig vid staden och därmed landet.

Men detta kan det aldrig bli något tal om. De 15 åren jag har vistats här, därutav 12 $\frac{1}{2}$ såsom fånge, äro alldeles tillräckliga för mig. Jag har endast ett enda mål: att så fort som möjligt komma hem till fäderneslandet, till min hustru och dotter, vilka väntat mig i 15 års tid, samt släkt och vänner.

Dessutom ber jag att ännu en gång få påminna om att jag kommer direkt från fångsläggret och är i avsaknad av alla medel.

Jag ber härmed om Eder vänl. hjälp i alla de ovan beskrivna hänseenden, samt har äran teckna

med utmärkt högaktning

Arthur Tamvelius

Staden Kalinin
Ul. Ravenstva 9-3
Tamvelius, Artur Gustavovitj

Högt ärade herr legationssekreteraren!

Åberöpande mina brev av den 31.8. och 2.9. ber jag att tillsända Eder en ny skrivelse, i vilken jag ser mig nödsakad att be Eder om hjälp av alla slag.

Först och främst anhåller jag hos Eder om att skyndsamt ordna min hemfärd till Stockholm, enär det återigen tycks vara förbundet med en hel massa oöverbärliga svårigheter för mig själv, ity min rörelsefrihet icke är så särdeles stor. Dessutom ber jag Eder om materiell hjälp. Jag som har varit fånge i 12½ års tid, har inga som helst medel, är i avsaknad av kläder och behöver framför allt litet vila efter den svåra tiden, vilket ej är att förena med matbekymmer för dagens behov.

Enligt uppgift av min hustru, boende på Eriksbergsgatan 36^I i Stockholm, lär alla mina svenska papper vara klara för återresa för länge sedan. Eftersom hon icke har gripit detta ur luften utan otvivelaktigt har fått belägg för det hemma i riket anhåller jag hos Eder om att undersöka den saken skyndsamt och delgiva mig de nödvändiga upplysningarna.

I föreväg tacksam för Edert vänl. tillmötesgående och besvär, har jag äran teckna,

med utmärkt högaktning

/u/ Arthur Tamvelius

Staden Kalinin
Ul. Ravenstva 9-3
Tamvelius, Artur Gustavovitj

P.M. med synpunkter på Wachtmeisters samtal
med Tamvelius den 12 september 1956 i Kalinin.

Se XXVI, 14.9.56

Tamvelius

Utdrag ur chifffertelegram till
beskickningen i Moskva den 15.9.56

Nr. 385

Secundo Edert chiffer 468. Wallenstein hörd av oss.

Tertio Kan redan nu något sägas om när Tamvelius kan beräknas
utresa? För vår del önskvärt han flyger till Helsingfors där
han mötes av Lorentzon för att med båt resa Stockholm. Under
båtresan kan T. höras mot bakgrunden andra vittnesmål innan
han konfronteras med pressen och släktingar.

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (EJD)

Från Moskva

Avsant den 18/9 1956 kl. 1830

Inkom den 18/9 1956 kl. 1805

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

475.

För Kabinettsssekreteraren. Anser mig icke böra påminna statslöse Tamvalius Edert chiffer 385, tertio, utan att samtidigt upotaga för påminnelse mogna ärendena svenska och f.d. svenska medborgarna vårt chiffer 471. Avvaktar instruktioner Jaako.

Petri

KOPIA KOPIA

Kopia.

Kungl. Svenska Beskickningen

ang. inresa för Italiener.

Tamvelius

Hlp 39 4/5 pcc

Moskva den 18 september 1956.

Förtroligt.

Broder,

I avvaktan på de instruktioner om Italiener som utlovats i Ditt handbrev den 13 september vill jag härmed endast säga att jag inte tror någon skada vore skedd om Italiener får sitt pass såsnart det blir klart. Någon inverkan på frågan om Tamvelius utresetillstånd lär överlämnandet av passet till Italiener svårligen kunna få.

Lennart Petri.

Utrikesrådet Sverker Å s t r ö m,
Utrikesdepartementet.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Tamvelius

22 sept. 1956

CHIFFER. Bud.

ang. Tamvelius utresa

395

P

2

Eu

Svensk Moskva

Har ni haft tillfälle agera frågan Tamvelius utresa.

Cabinet

Tamvelius

Avskrift av chiffertelegram från Moskva
den 22.9.56

Nr. 482

Påmint MID om Tamvelius' utresa torsdag, Edert chiffer 395. Afanasiev upprepade att utresetillstånd komme att beviljas, men oundgängliga formälitëtterna krävde någon tid. Tamvelius i brev, som anlänt i kväll, meddelat att lokala myndigheterna sagt att han kunde påräkna tillståndet den 26 à 28.

Petri

Tamvelius

Moskva den 20 september 1956.

Förtroligt.

Broder,

I samband med att jag idag hos tff. chefen för skandinaviska avdelningen i sovjetiska utrikesministeriet ambassadören Afanasiev påminde om en rad sedan länge anhängiggjorda repatrieringsärenden rörande svenska och f.d. svenska medborgare m.m., erinrade jag också om det intresse med vilket man i Sverige - av skäl som Excellensen personligen på sin tid angivit för ambassadör Rodionov - motsåge Tamvelius' återkomst. Afanasiev bekräftade sitt tidigare uttalande att det vore alldeles klart att utresetillstånd skulle beviljas. De administrativa formaliteterna krävde emellertid viss tid. Han skulle göra sitt bästa för att skynda på.

Jag tackade för detta löfte och försummade icke att tillägga att, eftersom Tamvelius, enligt vad Högsta Sovjets kommission sagt honom, hållits oskyldigt fängslad i mer än tolv år, det vore naturligt om vi hoppades på snabb handläggning av utreseformaliteterna.

Lennart Petri

Utrikesrådet Åström
Utrikesdepartementet.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Moskva

Avsant den 30/ 9 19 56 kl.1745

Inkom den 30/ 9 19 56 kl.1750

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

chiffertel. Moskva 1.10.56

487.

För Kabinettsssekreteraren. Tamvelius erhållit utrese-
tillstånd och idag anlänt hit. Vi försöka erhålla plats
tisdag flyget Helsingfors där Lorentzon förväntas möta vid
flygplatsen.

Petri

KOPIA KOPIA

Tamvelius

Avskrift av chiffrertelegram till
beskickningen i Moskva den 1.10.56.

Nr. 404

Ehuru vi utgå från att det icke kommit till pressens kännedom att Tamvelius släppts ut eller att han vet något om Wallenberg tacksamma meddelande om Ni skulle ha anledning misstänka nyheten trots allt läckt ut. Lämpligt Ni råder T. att om pressen skulle söka kontakt med honom i Finland han konsekvent svarar att han intet har att säga. Detta även till svar på frågor om väder etc. Beträffande hans eventuella kontakter i Sverige med pressen och Wallenbergsska familjen får väl Lorentzon samråda med honom under båtresan.

Cabinet

Från Moskva

Avsant den 1 / 10 1956 kl 0730

Inkom den 1 / 10 1956 kl 0915

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

—489—

Brådskanie för kabinettsskreteraren.
Tamvelius flyger Helsingfors morgon tisdag. Utgår
från han mötes flygplatsen och att Ni träffar
övriga arrangemang inkvartering etc.

Petri

KOPIA KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Lorentzon/Gw

Janssens

1.10.53

402

CHIFFER

Svensk

Moskva

Edert 487 telegrafera för Lorentzon enclair Tamvelius ankomsttid
finsk tid flygplatsen till beskickningen i Helsingfors.

Cabinet

Från Moskva

Avsant den 2/10 1956 kl. 0900

Inkom den 2/10 1956 kl. 1110

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

11/10-56
ch. Wroblewski

—490—

För kabinettsssekreteraren.

Primo För att kunna besvara frågor härvarande journalister och diplomater, hemställes beskickningen omgående helst på förhand underrättas vad som må offentliggöras Stockholm Tamveliusärendet.

Secundo Vi ha ingen anledning misstänka något läckt ut Edert chiffer 404.

Petri

KOPIA KOPIA

/enclair/

Avskrift av telegram från beskickningen
i Helsingfors, inkommet UD den 2 oktober 1956.

47 Lorentzon med sällskap ankommer Regin i morgon onsdag.

uttalanden av A.Tamvelius.

Moskva den 2 oktober 1956.

HP 39 I

Förtroligt.

Broder,

Under de dagar Arthur Tamvelius uppehållit sig i Moskva har han intagit sina måltider hos olika medlemmar av beskickningen och för dem berättat en del om sina mångskiftande erfarenheter. För en av beskickningens medlemmar har han nämnt att han i läger träffat några av de baltinternerna som återsändes vid årsskiftet 1945-46. Utlämningen till Sovjetunionen hade de funnit utgöra en grymhet utan like och de vore i följd därav besjälade av det starkaste hat mot Sverige.

Lennart Petri

Utrikesrådet Åström
Utrikesdepartementet.

Kopia.

Kungl. Svenska Beskickningen

ang. Raoul Wallenberg.

Vanvelius

4/10

Moskva den 2 oktober 1956.

Strängt förtroligt.

Broder,

Eftersom det var västtyska ambassaden som ordnade så att jag fick träffa den just frigivne lägerintern N.M., som visste berätta om Tamvelius' sammanträffande med Wallenberg, var det naturligt att jag gäv ambassaden möjlighet att i sin tur fråga Tamvelius om vissa tyska interner, vars öde vore obekant.

Västtyska ambassadens specialist i dessa frågor - omnämnd i Sohlmans handbrev den 4 juli - är herr Bock. Han vet förmodligen mera än någon annan person utanför Sovjetunionens gränser om fångläger, slavarbete etc. etc. i detta land.

Bock berättade att det i Moskva finnes en centralmyndighet som utövade ledningen över alla läger. Den het- te Glavnoje upravlenje lagerej ("Gulag") och vore belägen Bolsjaja Bronnaja ul. 23. Man hade t.o.m. telefon- numret dit (KO.27.40). Bock hade haft tillfälle utfråga ett par personer som tjänstgjort där. Dessa hade meddelat att det vore otänkbart att fr.o.m. 1947 någon person suttit internerad i Sovjetunionen utan att detta rapporterats till myndigheten och intagits i vederbörande register. Wallenberg, vars fall Bock kände väl till från Bonn, måste alltså finnas i registret.

Lennart Petr.

Kabinettssekreteraren
Leif B e l f r a g e,
Utrikesdepartementet.

1466

Avskrift.

Tamvelius' personliga
handlingar.

Moskva den 2 oktober 1956
HP 39 \$ bil.

Strängt förtroligt.

Handlingarna lämnade
till kom.Danielsson 5.10.56
Avs

Broder,

./.
Härmed ber jag för benäget överlämnande
till Tamveliūs få översända några honom tillhöriga
personliga handlingar - delvis innehållande an-
teckningar om f.d. medfångar - som han av säker-
hetsskäl ej ville själv medföra på utresan.

/u/ W.Wachtmeister

Sekreteraren Lorentzon
Utrikesdepartementet

11.10.56

chiffer

4/4

sjöborgsutredningen

/Tamvelius/

P

2

DEu^I

Svensk

M o s k v a .

Edert 490. På frågor från pressen har vi inskränkt oss till att svara att vi intervenerat för Tamvelius efter framställning från hans svenska släktingar. Beträffande frågan om T. lämnat några upplysningar om Wallenberg ha vi hänvisat till att vi liksom tidigare icke underrätta pressen om våra eventuella informationer om W.

För Eder information. Tamvelii upplysningar om W. bedömas av polisen med stor skepsis. Förhørsprotokoll föreligger ännu icke.

Cabinet

Utdrag ur Statspolisens P.M. den
23.10.56 (ang. Szeplaky).

Under det fortsatta samtalet med Szeplaky sade denne, a
han mycket gärna skulle vilja sammanträffa med den från
Sovjet nyligen hemkomna svensken vilken suttit som fänge tio
år i Sovjet. På särskild fråga förklarade Szeplaky: "Jag
kan icke ha suttit i samma läger som denne man, det är jag
säker på. Jag skulle endast vilja tala med mannen ifråga."

Avskrift1

Strängt förtroligt.

P.M.

angående kostnader för A.Tamvelius och J.Krönström.

Kolleber har som svar på handbrev den 21 februari 1957 från Högsteått angående kostnaderna för A.Tamvelii och J. Krönströms resor till Sverige meddelat, att han under hand tagit upp spørgsmålet med ICEM. Vederbörande hade emellertid förklarat, att ICEM av principiella skäl icke kunde påtaga sig några kostnader i detta sammanhang; ICEM kunde nämligen icke betala resekostnaderna för personer, som reste från sitt ursprungsland till annat land, utan endast för personer vilka som flyktingar fått asyl i ett land och därifrån reste vidare till ett annat.

Stockholm den 23 februari 1957.

Kopia.

Kungl. Svenska Beskickningen

P. Belikow-Böttcher
om R. Wallenberg.

Tamvelius
Moskva den 6 april 1958.7

Förtroligt.

HP 39 *Spec*

Broder,

Felix Italiener, jfr handbrev Petri-Belfrage 10 september 1956, har vid ett av sina besök å beskickningen härförleden uppgivit att en honom bekant f.d. medfånge, tyske medborgaren Paul Belikow-Böttcher, skulle ha vittnesmål att lämna rörande Raoul Wallenberg. Jag nämnde Italieners uttalande för den kollega på tyska ambassaden som handlägger repatrieringsärenden. Denne konstaterade, att Belikow-Böttcher vore beskickningen bekant. Han vore bosatt i Kalinin och avlade alltsomoftast besök å beskickningen. Vid hans nästa besök skulle jag beredas tillfälle höra honom. Min kollega ville emellertid understryka, att man att döma av gjorda erfarenheter borde taga Belikows uttalanden med stor reservation.

I går hade jag tillfälle till ett samtal med Belikow. Denne uppgav sig vara född 1916 i Hagen, Westfahler till yrket textilarbetare. Han hade arresterats av ryssarna i Leipzig i maj 1947 och dömts för spioneri till 25 års straffarbete. Han hade numera frigivits efter att ha avtjänat straff i olika fångläger, huvudsakligen i Inta-området. Han hade fått ena ögat utslaget vid misshandel. Belikow återopade närmare bekantskap med Tamvelius. I övrigt hade han under sin strafftid blott träffat en svensk, nämligen "Paul eller Raoul Wallenberg". Med denne hade han sammanträffat i Inta, läger nr 5, i augusti eller september 1948, där han och W. varit intagna tillsammans på sjukstugan i omkring 14 dagar. Därefter hade W. avfärdats

Sekreteraren G. L o r e n t z o n,
Utrikesdepartementet.

ensam till okänd ort. I sjukstugan hade funnits ett 70-tal patienter. Belikow och Wallenberg hade legat så nära varandra att de kunnat samtala. W. hade varit svårt undernärld men i övrigt efter förhållandena vid god hälsa. Han vore "hoch und stark gebaut". Han hade berättat att han tillhörde en rik svensk familj, blivit tillfångatagen i Budapest och suttit fängslad i Moskva. Han hade misshandlats under förhör. B. nämnde ingenting om att W. sagt sig vara diplomat.

Mitt allmänna intryck av samtalet med Belikow överensstämmer i stort sett med min tyske kollegas. B:s uttalanden har viss prägelse av efterhandskonstruktion. Hans tvekan rörande W:s förnamn verkade inte riktigt äkta. Så känt som W:s namn numera måste vara i fängsretsar, förefaller en sådan tvekan hos en man som träffat W. svårförklarlig. Att B. själv heter Paul borde dessutom ha varit stöd för minnet.

Ehuru jag själv ej skulle vilja tillskriva Belikows vittnesmål något värde, har jag ändå velat rutinemässigt inrapportera samtalen med honom. En närmare uppfattning om Belikows allmänna tillförlitlighet torde bäst nås genom ett samtal med Tamvelius, om vilken B. tycktes ha en mycket fördelaktig uppfattning.

W. Wachtmeister.

Från Moskva

Avsant den 26/ 4 19 57 kl. 1350

Inkom den 26/ 4 19 57 kl. 1615

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

27/4 fel Moskva

7/2 Samirson

221

Brädslande för Bergström.

J. Italienerns hustru uppger att Italiener den 23 april anhållen av polisen i Kalinin anklagad för resor utan tillstånd samt för förskingring av ett paket adresserat till Tamvelius i oktober 1956. Italiener hävdar att paketet identiskt med det hit inlämnade med handbrev Wachtmeister - Lorentzon den 26 november vidarebefordrade paketet och utbeder sig bekräftelse att beskickningen resp. Tamvelius mottagit det. Tamvelius skall i brev till en ryss vid namn Stasevitj ha reklamerat paketet varefter denne hänvänt sig till polisen. Beskickningen bör synes det mig lämna Italiener ett erkännande mottagandet resp. bekräfta Tamvelius mottagit paketet. Tela omgående fru Italiener imorgon e.m. måste återvända Kalinin.

Wachtmeister

KOPIA

Avskrift av chiffertelegram till
Beskickningen i Moskva den 27.4.57

mi. 149

Edert 221

P rimo Tamvelius kommer idag i telegram till
Stasevitj förklara sig ha emottagit paketet.

Secundo Ni torde i början nästa vecka meddela fru
Italiener att enligt vad ni erfarit från Tamvelius
denne numera mottagit paketet.

För Eder information. Paketet överlämnades den
7.12.56 till statspolisen för vidare befordran
till Tamvelius.

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

med promemoria ang. sam-
tal med Lazlo Schuspan.

Tamvelius
Rom den 26 april 1957.

Nr. 296.

1 bil.

HP 39. *J*

Förtroligt.

/spec

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./.

Härmed får jag vördsamt insända en promemoria an-
gående samtal med ungraren Lazlo Schuspan om en svensk
medborgare Artur Tamvelius, som Schuspan träffat i fäng-
läger i Sovjetunionen.

Enligt vad beskickningen erfarit av utrikesrådet
Åström, som vistats här några dagar, är Tamvelius sedan
i höstas ute ur Sovjetunionen.

(Eric von Post)

HR 397/Spec

Förtrolig.

P.M.

ang. samtal med Lazlo Schuspan.

Fröken Corvino i det Italienska Röda Korset meddelade idag beskickningen per telefon att en ungrare vid namn Lazlo Schuspan, som befann sig i Röda Korsets flyktingläger i Rom, önskade besöka beskickningen för att låna upplysningar om en svensk i rysk fångenskap. Schuspan skulle nästa morgon lämna Italien och ville därför få komma idag. Sedan beskickningen förklarade, att Schuspan var välkommen när som helst under dagen infann sig denne omgiven av beskickningen åtföljd av lägrehetsungerske toll Giulio Apatny, även han ungrare och flykting.

Vid samtalet med Schuspan och Apatny närvaro, förutom undertecknad, greve Bende och fröken Thelén.

Folken, som talade bruten italienska, förklarade, att Schuspan tagit värvning i amerikanska armén och skulle resa till Frankfurt nästa morgon. Innan han reste ville han gärna meddela svenska beskickningen om en svensk han blivit vän med i ryskt arbeteläger. Schuspan hade blott några minuter på sig.

Schuspan berättade därpå:

Vid försök att ta sig över gränsen från Ungern till Österrike hade han blivit gripen och sänd till Ryssland, där han insattes i fångarbeteläger från januari 1941 till november 1955, då han frigivits.

Under sin vistelse i Sovjetunionen hade han vid tvänne tillfällen, nämligen 1950-51 i koncentrationsläger 338/12 samt år 1955 i läger 338/14, båda belägna vid staden Inta - 200 km. från Vorkuta, ej långt från finska

gränsen - i republiken Koni träffat en svensk, Artur Tamvelius, som han blivit vän med.

Tamvelius hade sagt sig vara arkitekt - ingenjör från Stockholm och son till en överste. Han hade befunnit sig i Estland, där han häktats av ryssarna 1940 och dömts till 20 års fängelse.

Schuspan hade även vistats i lägren 338/13 och 15, vilka jämval låge vid Inta, men i dessa hade Tamvelius ej varit. Schuspan visste inte var denne nu befunne sig, om han alltså var i Sovjetunionen eller frigivits.

På fråga om Schuspan under sin tid i Sovjet mött eller hört talas om någon annan svensk svarade han bestämt nekande. Däremot hade han träffat många amerikana-
re, tyskar, ungrare och italienare.

Schuspan kunde ej ange sin vidare adress. Frank-
furt voro endast en passage.

Det överenskomms, att Schuspan skulle vid tillfälle
meddela beskickningen sin adress. Han voro intresserad
av Tamvelius öde och ville själv gärna veta, om några upp-
gifter om honom förelåg.

Rom den 24 april 1957.

(Class König)

23/10 1957.

PM

angående uppgifter rörande Wallenberg, lämnade av statslöse, f.d. estnische medborgaren Artur Tamvelius, född den 2 maj 1907, och tyske medborgaren Heinz Bornschein, född 1930.

Efter frigivningen kom Bornschein, som sedan 1949 varit i rysk fångenskap, till det västtyska genomgångslägre i Friedland. Omedelbart efter ankomsten träffade han en del journalister, som var utsända till lägre. För dem berättade han bl.a. att han i det ryska fånglägre Inta någon gång under tiden december 1954 - februari 1955 sammanträffat med en annan fånge vid namn Artur Tamvelius. Denne som utgivit sig för att vara svensk arkitekt och angivit, att hans anhöriga bodde under adress Observatoriegatan 10, Stockholm, hade lämnat vissa upplysningar rörande svensken Wallenberg. Enligt de tidningsuppgifter som publicerades med stöd av Bornscheins berättelse skulle Wallenbergs historia vara följande. Han hade uppehållit sig i Ungern till dess att de ryska trupperna övertog regimen där och då begivit sig till Prag, där han arresterades. Därifrån skulle han senare ha förts till Moskva och ådömts 10 års straff för spioneri. I fängelse i Moskva skulle han ha ådragit sig svår tuberkulos och i detta tillstånd sänts till ett strafflägre i Taischet i Centralasien. Enligt vad Bornschein kunde erinra sig av samtalet med Tamvelius skulle denne ha sammanträffat med Wallenberg i Taischet år 1953, då den senare närmast var invalid på grund av sin svåra sjukdom. Bornschein hade vidare uppgivit, att Wallenberg genom Tamvelius velat enträget vädja om hjälp av svenska myndigheter.

I lägre i Friedland sammanträffade sekreterare Gunnar Lorenzon, UD, med Bornschein den 12 oktober 1955. Över samtalet med Bornschein har Lorenzon upprättat en promemoria, som i avskrift bifogas som bilaga 1.

Bornschein, som är hemmahörande i Berlin, reste dit redan samma dag och inställde sig den 13 oktober 1955 på svenska generalkonsulatet där. Generalkonsul Hugo Tamm har upprättat en promemoria angående sitt samtal med Bornschein, av vilken promemoria avskrift bifogas som bilaga 2.

I januari 1956 reste Bornschein till Stockholm, där han uttalade sig inför pressen om fallet Wallenberg. Bl.a. var en artikel införd i tidningen SE. I artiklarna underströks, att Bornschein fått uppgifterna via Tamvelius. I samband härmed var Bornschein också i förbindelse med UD. Något nytt i saken tillfördes emellertid icke ärendet.

Sedan Tamvelius hösten 1956 frigivits från sin fångenskap och anlänt till Stockholm, blev han av statspolisen hörd i första hand angående vad han erfarit beträffande Wallenberg. Vid ett förhör den 4 oktober 1956 lämnade han uppgifter, vilka intagits i protokoll, varav följande avsnitt transumerats:

"Under vistelsen i Inta-lägre utförde han olika byggnadsarbeten under en rysk överingenjörs ledning, och såväl ingenjören som Tamvelius brukade erhålla underrättelser från lägerchefen - Inta-lägre var uppdelat i olika avdelningar med var sin chef - om nyankomna specialister, vilka den ryske

Överingenjören och Tamvelius kunde begagna sig av. En dag, som han vill förlägga till hösten 1947, ringde lägerchefen för avdelning 5 i Inta-lägre och meddelade att det till 5:an hade kommit "Landsleute" till Tamvelius. Tamvelius erhöll ett tillstånd av överingenjören att gå och besöka dessa "Landsleute". När Tamvelius kom fram till baracken - en sjukbarack - blev han påvisad en man, som låg i en säng med täcket eller filten uppdragen upp till ögonen. Tamvelius trodde först att han sov, men då han gick över till andra sidan av sängen såg han att mannen icke sov. Han hade tilltalat honom på tyska och frågat vem han var, vartill mannen replikerat på tyska "Ich bin aus Schweden" eller "Ich bin Schwede". Tamvelius hade då frågat varifrån, vartill mannen replikerat: "Budapest". Mannen hade vidare uppgivit sitt namn, ett namn som var obekant för Tamvelius. Då Tamvelius utgått ifrån att mannen behövde mat, hade han sagt att han skulle återkomma om någon dag och försöka skaffa lite mat. Det enda som Tamvelius kunde erinra sig med säkerhet av mannens utseende var att han hade lång näsa och att han var mycket mager.

Med hänsyn till att Tamvelius ovan sagt att lägerkommendanten talat om "Landsleute" och det bara var en man, som Tamvelius påträffade, frågade jag honom på nytt om denna sak och påpekade att med "Landsleute" måste man väl avse flera personer. Tamvelius uppgav då att lägerkommendanten nog i stället sagt "landsman".

Då Tamvelius efter någon dag på nytt återkom för att besöka sin "landsman" fann han att denne var borttransporterad.

Omkring ett halvt år senare kom Tamvelius av en händelse över ett exemplar av tidningen Novojevremje, i vilken en artikel fanns om en svensk vid namn Raoul Wallenberg, som skulle ha försvunnit eller blivit tillfångatagen i Budapest. Tamvelius kom då att tänka på sitt möte med den förenämnde "landsmannen" och han trodde sig då minnas, att det namn, som den sjuke uppgivit var just Raoul Wallenberg. Han medgav dock att detta kanske mera var en efterhandskonstruktion påverkad av tidningsartikeln, än en verklig minnesbild."

Påföljande dag hördes Tamvelius ytterligare angående vad han visste om mötet med "landsmannen". Från protokoll över detta förhör har nedanstående avsnitt transumerats.

"En dag, då Tamvelius uppehöll sig i byggnadsavdelningens arbetskontor fick han en påringning ifrån Ivan Ivanovitj, som meddelade följande "tvoj zemlak prisjål" d.v.s. en landsman har anlänt. Som vanligt, då Ivan Ivanovitj lämnat någon uppgift om någon lämplig arbetare hade han i detta fall sagt att Tamvelius skulle komma och ge honom något för denna uppgift. Avdelningschefen brukade få någon liten uppmuntran för sina meddelanden, men i detta fallet hade Tamvelius uppfattat det som ett skämt. Då han var intresserad av att få veta vem det var som kommit till lägre begärde han ett tillstånd av överingenjören att få besöka sin "landsman". Detta kunde han göra helt öppet och behövde inte dölja för överingenjören att han skulle besöka en så kallad landsman.

Tamvelius tillfrågades här, om han kunde vara absolut säker på att den av honom angivna tidpunkten - december 1947 - var riktig, och om han hade något som styrkte denna tidsangivelse. Han förklarade då, att han var mycket säker på denna tidpunkt, enär omfattande säkerhetsåtgärder vidtagits under sommaren 1948, varvid bl.a. nytt taggtrådsstängsel uppsatts. Han mindes mycket väl att ett antal högre ryska officerare, däribland generaler och överstar, samt ett antal soldater ankommit till lägre den 20 mars 1948. Man hade då frågat sig bland internerna vad anledningen till detta besök kunde vara och det visade sig att det gällde säkerhetsåtgärderna. Som ytterligare bevis för tidpunkten anförde Tamvelius att han i början av mars månad 1948 fått ett brev

från svenska beskickningen i Moskva, vilket var det första livstecknet på att svenskarna voro intresserade för hans sak. Som fånge kan han själv icke ta emot några brev vid denna tid men han hade avtalat med en rysk fånge vid namn Joffe att få begagna dennes namn som adressat. Joffe hade emellertid lämnat lägret ett halvår tidigare. På poststationen hade man öppnat brevet och funnit, att det var avsett för Tamvelius. Tamvelius hade erfarit detta genom några flickor som voro anställda på posten, och han hade, trots att han inte hade rätt att ta emot något brev begivit sig till postkontoret för att hämta brevet. Emellertid blev han anhållen i samband med avhämtandet av brevet och fick som straff för överträdelsen av bestämmelserna arbeta i gruvan under 14 dagar.

Sedan han fått en "propusk" underskriven av överingenjören hade han under arbetstiden begivit sig till 5:ans avdelning. Han gick till den barack, där de nyanlända borde ha inkvarterats. Men han fann icke den av Ivan Ivanovitj omnämnde "landsmannen". Han vände sig då till Ivan Ivanovitj, som förklarade, att "landsmannen" var så sjuk att han överförts till sjukbaracken inom avdelningen. I denna barack funnos läkare och sjuksköterskor. Tamvelius gick ensam bort till baracken. Till höger i baracken lågo långliggare och till vänster nyintagna. Läkaren befann sig just då i baracken. Baracken hade plats för cirka 50 sjuka, men vid tillfället fanns blott 10. Läkaren, som också var fånge, visste att Tamvelius var svensk eller estlandsvensk. Genom lägerkommendanten hade läkaren underrättats om att en nyanländ sjuk kommit till baracken. Detta meddelande hade Ivan Ivanovitj skrivit på en lapp till läkaren, varför Tamvelius bara behövde fråga efter "landsmannen". Läkaren hade då pekat på en säng, varvid han förklarade att mannen var sjuk men att någon undersökning av honom ännu icke skett. Om så varit fallet skulle mannen icke ha legat på vänstra sidan av baracken. Med läkaren hade Tamvelius talat ryska eftersom denne var ryss. Då de kommo fram till sängen verkade det som om "landsmannen" sov, och han hade täcket eller filten uppdragen högt över ansiktet så att endast ögonen voro fria. Då Tamvelius kom till andra sidan av sängen såg han emellertid att mannen icke sov utan att mannen höll ögonen slutna. På fråga av förhørsledaren vilket språk Tamvelius använde vid tilltalet av "landsmannen" säger han, att det kan vara möjligt, att han frågat först på ryska men därefter omedelbart övergått till tyska. Att han inte talat svenska till "landsmannen" hade berott på, att Tamvelius icke kan tala svenska, även om han förstår något av språket. Hans fråga till "landsmannen" hade varit något liknande: "Varifrån är du?" Mannen knappast reagerade för frågan. Han var kalklippt och skäggig och verkade mycket smutsig. Vidare var han mycket mager. Den enda iakttagelsen Tamvelius är riktigt säker på beträffande mannens utseende, är att mannen hade en lång näsa. Kroppsstorleken kan han icke bedöma. Han säger sig ha en minnesbild av att det var en mörkhårig man, dock icke mycket mörk. Mörkheten kan möjligtvis förklaras av att han var smutsig, men Tamvelius har en känsla av att mannen hade mörka ögonbryn. På Tamvelius ovan ställda fråga hade mannen svarat antingen: "Ich bin Schwede" eller bara: "Schwede". - Tamvelius nästa fråga var: "Wovon?" - svar: "Budapest". Vid något tillfälle hade Tamvelius frågat läkaren, som var närvarande, vad den sjuke mannen led av, men läkaren sade sig icke kunna säga detta förrän han företagit en undersökning. Tamvelius hade nu frågat "landsmannen" efter dennes namn. Det hade dock verkat på Tamvelius som om mannen var så sjuk att han icke kunnat eller velat svara. Emellertid hade mannen nämnt sitt namn, både förnamn och efternamn. Då mannen nämnde namnen var det ingenting i namnen som påminde Tamvelius om att han hört dem förut eller påminde om något liknande namn. Han skrev inte upp namnen vid tillfället, och då han förstod att mannen behövde extra mat, hade han beslutat sig för att försöka återkomma vid något senare tillfälle och då medföra mat. Om mannen uttryckt någon önskan om att få mat, kan Tamvelius icke erinra sig. Till den ryske läkaren hade Tamvelius sagt att han ämnade återkomma och då medföra något att äta åt sjuklingen, och Tamvelius tänkte då för sig själv att han skulle försöka återkomma om ett par dagar och då prata mera med mannen.

Beträffande Tamvelius' möjligheter att skaffa mat sade han, att han hade större möjligheter än en vanlig schaktarbetare att skaffa mat, enär han var mera rörlig inom lägret. Han hade tidigare vid olika tillfällen kunnat hjälpa behövande med mat, och det var särskilt tack vare den ryske överingenjören som han kunde göra så.

Efter någon dag hade det lyckats Tamvelius att få en ny "propusk" utskriven av överingenjören, och han återvände till 5:ans sjukbarack. Där träffade han på nytt läkaren som sade, att "landsmannen" överförts på "etapp", vilket betydde att han förts till ett annat läger än Inta-lägret. Vart han förts kände läkaren icke till. Tamvelius hade då frågat läkaren hur kunde ni låta köra bort en så sjuk människa och läkaren replikerade att han själv protesterat mot bortkörningen.

Tamvelius hade då begivit sig till Ivan Ivanovitj för att få närmare uppgifter om vart "landsmannen" förts. Denne sade sig icke veta vart men tillade: "verajatno v moskvo" eller ordagrant "förmodligen till Moskva. På fråga av förhørsledaren om Ivan Ivanovitj hade någon möjlighet att få reda på, vart en fånge fördes uppgav Tamvelius, att det var möjligt att Ivan Ivanovitj samarbetade med "spets otdel", vilket betyder en särskild avdelning inom MGB och att han därigenom kunnat få reda på vart resan ställdes. Det kunde även vara möjligt, att han visste, vart tågen vid en viss tidpunkt gingo. Ivan Ivanovitj hade vidare tillagt "Butirka", vilket är ett fängelse i Moskva. Några ytterligare uppgifter hade Tamvelius icke fått av Ivan Ivanovitj, och om fången var bättre eller sämre vid avresan kände Tamvelius icke till.

Någon tid senare, närmare bestämt någon gång under våren eller sommaren 1948, hade Tamvelius av en slump i lägrets bibliotek kommit över ett exemplar av den ryskspråkiga tidningen "Novoje vremja" ("Die Neue Zeit" på tyska). Det var troligtvis marsnumret för år 1948. Denna tidning innehöll en artikel om en svensk legationstjänsteman Raoul Wallenberg, som enligt uppgifter hämtade ur svenska pressen, skulle ha tillfångatagits i Budapest. Novoje Vremja hade protesterat mot påståendet att Wallenberg tillfångatagits i Budapest och att han skulle vara fånge i Ryssland.

Vid tiden för läsandet av denna artikel hade Tamvelius glömt bort intermezzot med den sjuke "landsmannen" i 5:an. Då Tamvelius såg ordet "Budapest" hade intermezzot med den sjuke i 5:ans sjukbarack återkommit i minnet. Han hade då läst igenom artikeln och sett att namnet Raoul Wallenberg förekom. Han ansåg då, att detta måste vara det namn, som den sjuke uppgivit. På fråga av förhørsledaren, hur säker han kunde vara på att det var samma namn som den sjuke uppgivit sade Tamvelius, att om han inte fått se namnet i tidningsartikeln vid tiden ifråga, så hade han inte kunnat komma ihåg det, och han är inte helt säker på att Wallenberg var det namn, den sjuke uppgav. Det är närmast efternamnets karaktär som gör att han tror det vara Wallenberg. Tamvelius hade rivit ut artikeln ur tidningen och sparat den mycket länge men han vet inte vart den tog vägen."

Den 6 oktober 1956 blev Tamvelius ytterligare hörd i saken och redogjorde då för vad han kände till om Bornscheim. Följande avsnitt har transumerats ur protokoll från detta förhör.

"Sammanträffande med Bornscheim, Heinz.

Medan Tamvelius under år 1954 vistades i avdelning nr 4 i Inta-lägret kommo cirka 600 tyskar från Vorkuta på hemväg till Tyskland. De kommo i slutet av 1954 och reste vidare i början av 1955. Tamvelius lärde känna en del av dessa tyskar och var tillsammans med en del av dessa under fritiden. Under denna tiden kunde de internerade röra sig tämligen fritt inom avdelningen och besöka de internerade i andra baracker. Så var ej förhållandet förut. Tyskarna

befunno sig i särskilda baracker - 5 à 6 stycken - som lågo litet för sig själva. Man träffades även i lägrets matsal. Det var särskilt ett tiotal tyskar, som Tamvelius sammanträffade med, och bland dem var Bornschein. Denne spelade dragspel, vilket utgjorde en viss attraktion. I lägret fanns tillgång till musikinstrument och Bornschein hade fått låna ett dragspel. Tamvelius minns att Bornschein sagt att han inte spelat på länge. Vid tre eller fyra tillfällen hade Tamvelius sammanträffat med Bornschein och han hade sagt att han varit journalist för Manchester Guardian. Han gav Tamvelius sin adress i Berlin och denna var enligt anteckning i Tamvelius' anteckningsbok "Heinz Bornschein, Berlin-Steglitz, Lensius Str. 33." När Bornschein fick veta att Tamvelius' familj bodde i Stockholm lovade Bornschein att han, som hade goda kontakter bland journalister skulle ta upp fallet Tamvelius i pressen och underrätta familjen i Stockholm. Bornschein sade sig känna två svenska journalister i Berlin. Just då Bornschein stod i begrepp att lämna Inta-lägret för vidare färd till Tyskland sade Tamvelius till Bornschein: "Om Ni får höra någonting om Wallenberg" - Tamvelius vet inte om han också nämnde förnamnet - men det kan vara möjligt att han sagt svensken Wallenberg - "så säg, att också jag vet något om honom." (Tamvelius ville först göra troligt, att han endast sagt om Ni hör någonting om Wallenberg, så säg att även jag vet någonting om honom, men då det påpekades för honom, att han i så fall måste ha talat med Bornschein om Wallenberg tidigare, förklarade han, att det var möjligt att han sagt svensken Wallenberg.) Såsom av parentesens framgång har Tamvelius förklarat att han icke vid något tillfälle före Bornscheins avresa talat med Bornschein om Wallenberg, och den enda uppgift Bornschein kan ha fått av Tamvelius om Wallenberg är namnet, och möjligen att Wallenberg skulle vara svensk.

Tamvelius säger att han här i Stockholm efter sin hitkomst läst Bornscheins artiklar i Stockholmspressen och han säger, att Bornscheins påståenden om att Wallenberg skulle finnas eller ha funnits i Taischet och att han skulle ha varit sjuk är något för Tamvelius helt okänt. Icke vid något tillfälle har Tamvelius sagt till Bornschein att han - Tamvelius - varit i Taischet. Lika litet har han fällt ett sådant yttrande till de andra tyskarna, som han då och då sammanträffade med i avdelning 4, och han har icke för dem nämnt något om sammanträffandet med "landsmannen" i 5:ans sjukbarack. Bornschein kan därför inte ha haft någon möjlighet att av Tamvelius' samtal med de andra tyskarna få ut något ytterligare om Wallenberg. Med de andra tyskarerna hade han talat om sitt eget fall, men han hade icke nämnt något till dem om att han samtalat med Wallenstein om Wallenberg. Däremot kan det vara möjligt, att Tamvelius under sin långa vistelse i Inta-lägret talat med andra tyskar än den grupp om 600, som kom i slutet av 1954 till Inta-lägret, om Wallenberg. Det var dock endast de närmaste vännerna som man vågade utbyta tankar med, enär man alltid måste vara försiktig. I detta sammanhang frågade undersökningsledaren Tamvelius om han i något annat fall än Bornschein försökt få fram ett meddelande till Sverige om att han träffat "landsmannen". Denna fråga besvarade Tamvelius nekande. Det var endast meddelande om sin egen belägenhet, som han bett att få framfört till Sverige.

Det påpekades för Tamvelius, att Bornschein sagt, att Tamvelius vid flera tillfällen talat med Bornschein om Wallenberg och nämnt honom som "sin vän Raoul". Tamvelius förnekade bestämt att så är fallet. Tamvelius upplystes vidare om att Bornschein först nämnt namnet Willborg. Detta namn säger sig Tamvelius aldrig ha hört. En del av Bornscheins berättelse lästes upp för Tamvelius, som säger, att berättelsen, i vad mån den grundar sig på utsaga från Tamvelius, är helt falsk.

Angående Friedrich Klausch.

Tamvelius känner till Friedrich Klausch och har hans adress antecknad i den anteckningsbok, som han säger sig ha börjat föra i Potjma-lägret för några

månader sedan. Adressen är Mainz a/Rhein, Grosse Bleiche 52. Tamvelius var 1952 - 1953 i avdelning 3 i Inta-lägre, och då kom Klausch dit från något läger, som Tamvelius icke kan påminna sig. På fråga om Tamvelius talat med Klausch om Wallenberg säger Tamvelius, att detta är möjligt. De arbetade tillsammans under 1½ år. Det påpekades för Tamvelius, att Klausch uppgivit, att Tamvelius för honom talat om en svensk, som skulle ha arbetat inom svenska Röda Korset och att bokstäverna "au" skulle ha ingått i svenskens namn. - "I så fall måste det ha varit Raoul Wallenberg", säger Tamvelius.

Med hänsyn till Klausch' påpekande om att Tamvelius skulle ha visat honom en svensk tidning med uppgifter om Wallenberg, förklarade Tamvelius att någon svensk tidning hade han icke haft, men däremot hade han lyssnat på någon radioutsändning i vilken omtalats, att det skulle ha varit demonstrationer i Stockholm av studenter mot sovjetbeskickningen, och att man då fordrat att Raoul Wallenberg skulle återvända till Sverige. Tamvelius påpekade att den första svenska tidning han sett efter tillfångatagandet var på svenska beskickningen i Moskva.

På särskild fråga, huruvida Tamvelius talat om för Klausch, att han i Ryssland träffat ytterligare svenskar, blev svaret nej."

Med anledning av en differens, som fanns mellan Bornscheins och Tamvelius' utsagor ordnades den 26 oktober 1956 en konfrontation mellan de båda vittnera. Resultatet av denna konfrontation blev bl.a., att Bornschein icke längre sade sig vilja bestämt påstå, att Tamvelius uppgivit, att det var i Taischet som sammanträffandet med svensken skulle ha ägt rum, och inte heller kunde han längre bestämt hävda, att Tamvelius sagt, att sammanträffandet skett 1953.

I samband med konfrontationen överlämnade Tamvelius en skrivelse på estniska språket. I denna skrivelse har Tamvelius sammanställt några uppgifter om sin fångenskap i Sovjetunionen. I det nu aktuella spörsmålet har emellertid härigenom icke framkommit något som väsentligt ändrar vad han tidigare uppgivit vid förhören.

Bornschein har den 2 november 1956 inför en notarie i Berlin avgivit en försäkran, vilken han är beredd att lämna under edlig förpliktelse. En avskrift av denna utsaga bifogas som bilaga 3.

Stockholm som ovan.

Sten Lundström
Sten Lundström

Kriminalassistent.

Avskrift.

Strängt förtroligt.

P.M.

Över samtal med Heinz Bornschein 12 oktober 1955.

Heinz Bornschein journalist, tidigare i Berlin i en socialdemokratisk tidning, född 1930, blivande adress: Steglitz, Lepsiusstrasse 33, Berlin West. Bornscheins namn har erhållits genom meddelande i särskild ordning till Bonn.

- - - - -

Bornschein arresterades i januari 1949 i Berlin efter det han skrivit ett antal oförmånliga artiklar om Ryssland. Han vistades därefter i tre Berlin-fängelser intill november 1949 då han via Krasnaja Press fördes till Butirka. där han insattes i corpus 11 cell 24 i tredje våningen (3.Stock). Han vistades endast i Butirka under cirka 14 dagar och hade ingen kontakt med medfångar i granncellerna. Från Butirka fördes Bornschein till Gorkij där han vistades cirka ett halvt år och där han ådömdes 10 års fängelse enligt § 58/6. Från Gorkij fördes B. till schakt 8 läger 9 i Vorkuta. där han vistades från omkring juli 1950 - november 1951 då han överfördes till schakt 19 där han förblev till mars 1952.

Tillfrågad om han hört talas om skandinaver i Vorkuta omnämnde B. omedelbart Italiener och berättade om hans musikalitet etc.

Då jag frågade om B. mött någon tysk diplomat nämnde han Roland Gottlieb.

Tillfrågad om han icke sammanträffat med en tysk baron von "någonting" i Vorkuta letade B. länge i minnet. Då detta icke gav något resultat ledde jag honom in på "von Wald-någonting". Därvid nämnde B. omedelbart namnet Wallenberg. På min fråga om det icke var ett snarlikt namn som tysken haft medgav B. efter en stunds funderande att så var fallet. - Det framgick ganska tydligt att B. helt nyligen fått namnet Wallenberg aktualiserat och detta torde ha skett genom AP:s härvarande korrespondent A., vilken av en slump stött på B. AP-korrespondenten gav sedan upplysningen vidare till Bo Järborg i D.N. - Sedan jag förklarat för B. att jag ingalunda med min fråga åsyftade en svensk utan en tysk medborgare kunde B. efter ytterligare en stunds funderande erinra sig namnet Waldenburg. Denne beskrev han som varande av blandning mellan österrikare och polack relativt liten (168-170 cm) med typiskt judiskt utseende. Waldenburg ansågs vara "Klopfer" och man hade tagit avstånd från honom. (B:s beskrivning stämde mycket väl överens med tidigare uppgifter om Waldenburg).

Från Vorkuta fördes B. i december 1954 till Inta. där han kvarstannade till februari 1955. Därefter transporterades han till ett läger 80 km norr

Gorkij vid namn "Suco Besvodnoje" (eller liknande). Den 1 april 1955 fördes B. till Pothmar varifrån hemtransporten sedermera ägde rum.

I Inta hade B. sammanträffat med "svensken" arkitekten Artur Tamvelius Observatoriegatan 10, Stockholm. Tamvelius hade för B. omtalat att han tidigare vistats i arbetslägret Taichet. Så sent som 1953 hade Tamvelius där sammanträffat med svensken Raul Wilborg vilken varit ledare för det svenska röda korset i Prag. B. korrigerade därefter omedelbart namnet till Wallenberg och tillade att han var släkt med "Sveriges rikaste bankir". Wallenberg var svårt sjuk i tbc.

Följande två ännu icke återvända tyskar skola känna Tamvelius:

flygofficeren Claus Dietrich och

Friedrich Klausch.

(Jag avvaktar dessas eventuella återkomst).

Sedan jag hört Bornscheins berättelse om Italiener. Tamvelius och Wilborg respektive Wallenberg avvaktade jag om Suchdienst verkligen - såsom överenskommits - genast skulle underrätta mig om det förelåge uppgifter om tre svenskar. - Detta skedde ganska snart men det visade sig härvid att Bornschein endast omnämnt Tamvelius och Wilborg. Namnet Wallenberg förekom icke och så icke heller Italiener. - Av intresse är härvid att B. lämnat dessa uppgifter innan AP-korrespondenten stött på honom. Det tager dessutom en ganska lång tid innan de uppgifter som fångarna lämnar om medfångar bliva bearbetade. Undantag göres just i vårt fall men av någon anledning hade uppgifterna passerat kontrollanten. Det bör även tilläggas att trots det att organisationen av mottagning, utrustning, förhör etc. synes vara väl planerad så brister den på rent mänskliga faktorer. För en återvänd fånge som just efter 10 år träffat sin moder är det tämligen egalt om han kommer för sent till badet eller Suchdienst "förhör" etc. Vidare synes den "förhörande" personalen icke alltid vara så rutinerad. Jag tror emellertid, att man nu kan räkna med att en uppgift om en svensk icke kommer att löpa den normala "papperskvarnsvägen" utan att jag får den omedelbart.

För Suchdienst hade Bornschein om Tamvelius uppgivit följande:

Arthur Tamvelius

född omkring 1900

Arkitekt

Bosatt: Stockholm. Observatoriegatan 10.

Makan bosatt där och heter Ti. Tamvelius.

Tamvelius hade postförbindelse med sin fru till 1943. Tamvelius förvärvade 1942 mot sin vilja sovjetiskt medborgarskap. Har sedan dess

oavbrutet vistats i fängelser och läger. Tamvelius vistades tills februari i år "nachweislich" i Inta 5110/31. Tamvelius flyttade "beruflich" 1930 som "Vertreter" för en byggnadsfirma till Estland.

- - - - -

För Suchdienst hade B. om Wilborg uppgivit följande - dock utan att omnämnda att källan var Tamvelius:

Wilborg, Raul

Ledare för den svenska studentorganisationen.

President för svenska röda korset i Prag.

Sågs 1953 levande i Taichet 5110/37.

- - - - -

Bornschein gav ett redigt intryck ehuru han var ganska "omtumlad" av alla nya intryck. Det är därför ganska naturligt att han icke kunnat hålla i sär vad han hört av Tamvelius och vad han hört av olika korrespondenter. Att B. sagt Wilborg i stället för Wallenberg behöver ju icke betyda så mycket. (Jämför att Gottlieb kallade den person som tydligen var Italiener för Berliner). Samma bedömning torde man kunna göra med B:s förväxling av Prag och Budapest.

- - - - -

Bornschein har avrest till den uppgivna adressen i Berlin.

- - - - -

P.S.

En ledande fråga till B. om Tamvelius uppgifter om Wallenberg rörande dennes yrkesutbildning (arkitekt) ledde till intet.

Friedland, den 13 oktober 1955.

Vidimeras:

E. Blomquist
.....

17.10.1955.

Strängt förtroligt.P.M.

ang. samtal med tyske journalisten Heinz Bornschein.

Bornschein, som anlönt till Berlin den 13 oktober på kvällen, infann sig på generalkonsulatet kl. 17.20 följande dag för att genom mig framföra en hälsning till respektive familjer i Sverige från sin medfånge i lägret i Inta Arthur Tamvelius samt via denne från Raoul Willborg (Wallenberg). Bornschein hade lovat Tamvelius att efter sin återkomst ur fångenskapen vidtaga de åtgärder som stode i hans makt för att underlätta bådass frigivning. Tamvelius hade enligt Bornscheins eget uttryck "mich gebeten seine eigenen und Wallenbergs Interessen wahrzunehmen". Jag sade Bornschein, att jag redan tagit del av hans uttalanden till pressen men att jag vore tacksam, om han muntligen ville berätta allt vad han överhuvudtaget visste om den person, som han vid ankomsten till Friedland betecknat som Willborg.

Ifråga om sin bekantskap och samvaro med Tamvelius berättade Bornschein inledningsvis följande. Han hade lärt känna denne i lägret Inta, där de båda voro tillsammans från början av december 1954 till den 26 februari 1955, då Bornschein lämnade lägret. Båda kunde röra sig fritt inom detsamma, vartill kom att Tamvelius i egenskap av arkitekt även hade vissa möjligheter att röra sig utanför själva lägerområdet. Förberedelser för förflyttning av samtliga utlännningar påbörjades redan i december 1954 och fullbordades i februari 1955. Tamvelius var dock ej uppsatt på evakueringslistorna. Han hade år 1942 tvingats att antaga sovjetiskt medborgarskap.

Bornschein sade sig komma ihåg, att Tamvelius vid upprepade tillfällen talat med honom om W., varvid han i regel omnämnt honom såsom min vän Raoul. Jag insköt härvid, att Bornschein ju i sitt uttalande inför pressen vid sin ankomst till Friedland sagt, att han av Tamvelius fått i uppdrag att framföra en hälsning från en person vid namn Willborg. Bornschein genmälde härtill, att han tidigare d.v.s. före ankomsten till Friedland varit praktiskt taget säker på att namnet var Willborg men att det vore möjligt att han kunnat höra fel. Förutom att Tamvelius talat om denne såsom Raoul hade han även sagt, att Bornschein ej behövde belasta sitt minne med dennes efternamn, då det vore alldeles tillräckligt, om han i Stockholm efterfrågade den största banken därstädes. Enligt vad han erinrade sig skulle Tamvelius ha sagt att W. vore son till den förnämste bankiren i Stockholm. Då jag upplyste honom, att Wallenbergs far dött, då Raoul var ett litet barn samt

att den förstnämnde ej varit bankir, sade Bornschein, att han sannolikt missuppfattat denna uppgift. Kanske hade det varit så. att Tamvelius åsyftat en nära släkting i stället för fadern. Beträffande Wallenbergs upplevelser efter krigsslutet hade Tamvelius berättat Bornschein följande. Wallenberg hade strax före ryssarnas ankomst till Budapest lyckats taga sig ut ur staden och begivit sig till Prag där han häktats av ryssarna. Från Prag fördes han till Moskva. där han inspärrades i ensamcell under en längre tid. troligen omkring 1 1/2 år. Han hade suttit i olika fängelser i Moskva. Under denna tid hade han ådragit sig en dubbelsidig lungtuberkulos. Då hans hälsotillstånd försämrats, fördes han, sannolikt 1948 - Bornschein kunde ej med bestämdhet erinra sig året - till läger 5110-37 (enligt ryska Röda Korsets uppgifter) Taisched i östra Kazhakstan. I detta distrikt funnes 60 á 70 läger. Wallenberg hade placerats i ett läger för specialfångar inkluderande särskilt viktiga personer bl.a. experter inom rustnings- och andra nyckelindustrier. Medan de flesta andra lägren i området i genomsnitt räknade 2.000 - 4.000 fångar, inhyste speciallägret, där Wallenberg befann sig, endast 200 á 300 fångar. I motsats till föreskrifterna beträffande de andra lägren. där lägerledningarna hade viss bestämmanderätt över fångarnas transport till andra ställen kunde invånarna i speciallägret endast förflyttas efter särskild order från Moskva. W. kunde röra sig fritt inom det läger, där han befann sig. på samma sätt som sina medfångar. Tamvelius hade varit tillsammans med Wallenberg under cirka 4 månader ^{år} 1953. Bornschein kunde icke erinra sig närmare vilka månader det rörde sig om. Enligt Tamvelius hade Wallenbergs hälsa något förbättrats i Taisched-lägret. Han vore emellertid långt ifrån återställd. Wallenberg hade bl.a. berättat för Tamvelius, att han tidigare spelat en betydande roll inom svenska röda korset samt i studentorganisationer. Wallenberg hade även meddelat Tamvelius att han dömts för spioneri och kontraband till 25 års straffarbete. På min förfrågan, huruvida Wallenberg kände till, att man intresserade sig för hans öde från svensk sida, sade han, att han fått den uppfattningen av Tamvelius, att Wallenberg verkligen kände till, att man i Sverige bemödade sig om hans frigivning. På vilket sätt W. erfarit detta visste han ej. Måhända hade denne haft möjlighet att erhålla informationer genom illegala utländska radiomottagare, som existerat i vissa läger. Bornschein uppgav vidare, att han av Tamvelius fått intrycket, att Wallenberg trots allt dock hyste vissa om än svaga förhoppningar om att en gång få återvända hem. Tamvelius hade tydligen för egen del ej stora förväntningar i detta hänseende, då han betraktades som sovjetisk medborgare. Tamvelius själv vore fysiskt helt frisk, men de många åren i fångenskap hade gjort honom till en gammal man i förtid. Under samtalets gång förhörde jag mig i olika sammanhang. huruvida Bornschein kunnat få sina upplysningar om Wallenberg från något annat håll än från Tamvelius. Han förklarade emellertid med största emfasis, att så ej vore fallet samt att Tamvelius varit den

ende. från vilken han hört något om Wallenberg före sin ankomst till Friedland.

På förfrågan, vilka österrikare som Bornschein erinrade sig ha sammanträffat med i sin fångenskap nämnde han i första hand diplomaten Roland Gottlieb och en teolog, dr. Fritz Gebhart, vilka båda repatrierats, ävensom en baron von Waldenberg, som han ej var säker på om han vore österrikare eller polack. Den sistnämnde torde ha överlämnats till polska myndigheter för något år sedan och ej frigivits.

Bornschein framhöll. att Tamvelius även till en annan medfånge lämnat uppdrag att framföra en hälsning från honom själv och Wallenberg i den uträkningen att åtminstone någon av de två kunde tänkas komma tillbaka ur fångenskapen inom rimlig tid. Medfångens namn var Klaus Dietrich, f.d. flygofficer. Såvitt generalkonsulatet har sig bekant, har denne ännu ej återvänt från Sovjetunionen. Jag har redan vidtagit vissa preliminära åtgärder för att snarast möjligt kunna kontakta honom, därest han anländer till Berlin.

Bornschein synes ej hysa den uppfattningen, att den omfattande publicitet som han åstadkommit genom sina avslöjanden till pressen voro ägnad att skada hans uppdragsgivare snarare tvärtom. Före ankomsten till Friedland hade han föreställt sig att genom en parallell framstöt i form av tillkännagivande genom pressen och hänvändelse till de svenska myndigheterna kunna skapa ett brett underlag för en aktion till Wallenbergs favör. Bornschein hade ej haft en aning om att denne var så populär och allmänt känd. Jag vill här nämna, att Bornschein vid de två besök som han hittills avlagt på generalkonsulatet - det första på kvällen den 14 oktober och det andra nästföljande dag för att kollationera hans föregående dag lämnade uppgifter - åtföljts av fotografer från respektive AP och Åhlen & Åkerlund, vilka insisterade på att fotografera mig tillsammans med Bornschein. Jag vägrade kategoriskt att medverka till en dylik publicitet till vederbörandes uppenbarliga besvikelse.

Bornschein gjorde på det hela taget ett vederhäftigt intryck. Jag erhöi den uppfattningen, att han korrekt sökte återgiva vad han visste. Jag vill även understryka den omständigheten, att han på vissa punkter, där hans minne ej klart fungerade eller där han saknade kännedom om relevanta förhållanden, uppriktigt vidgick detta och ej syntes vilja göra sig mera intressant än han verkligen var genom att lämna fiktiva data och informationer.

Berlin den 17 oktober 1955.

(Hugo Tamm)

Vidimeras:

H. Blomquist
.....
T

Strängt förtroligt.

P.M.

angående förnyat samtal med Bernhard Turner den
31 oktober 1957.

Sedan det av samtalet med Neumann framgått att denne icke såsom Turner uppgivit varit i kontakt med en 45-årig svensk tbc-sjuk person i Taisjet, syntes det angeläget att få klarlagt huru Turner fått dessa uppgifter. Ett synnerligen långt och ofta förhörs-
mässigt betonat samtal gav emellertid vid handen, att händelseförloppet torde ha varit följande.

Någon gång i maj 1957, då Neumann tillfälligt var anställd i Turners nyhetsbyrå - vilken huvudsakligen arbetar genom att avlyssna utländska radioutsändningar, vilka sedan utarbetas i en nyhetsbulletin - hade Turner och Neumann i en radioutsändning hört, att till Väst-tyskland från fångenskap i Sovjetunionen återvända tyska medborgare meddelat, att de kände till att Raoul Wallenberg vistats i Taisjet-lägre och där lidit av tbc.

(Detta torde vara ett radiomeddelande, som härrörde från Bornscheins uttalanden för pressen och, ehuru den mera omfattande publiciteten om Bornscheins uppgifter om Tamvelii föregivna sammanträffande med den tbc-sjuke Wallenberg i Taisjet ligger betydligt längre tillbaka i tiden, så är det icke uteslutet, att i samband med vitbokens publicering eller vid någon av manifestationerna till minne av Raoul Wallenbergs insatser i Budapest Bornschei

uttalanden åter kan ha aktualiserats.) Då Neumann och Turner hörde detta meddelande, hade Turner fått sin uppmärksamhet vis-à-vis Wallenberg ytterligare intensifierad, och då han kände till att Neumann varit läkare vid en tuberkulosavdelning i Taisjet, ställde han en fråga till Neumann av ungefärligen följande innehåll: "Du, som var läkare vid tbc-avdelningen i Taisjet, har väl där sammanträffat med Wallenberg, som är svensk?" Härpå hade Neumann invänt, att han hade vårdat hundratal tbc-sjuka i Taisjet-lägrät, men att han inte hade något minne av att han vårdat en svensk. Däremot hade flera andra nationaliteter, finnar och ester, kommit i beröring med honom under sådana omständigheter. För att ytterligare konkretisera fallet Wallenberg för Neumann hade Turner sagt, att Wallenberg torde vara i Neumanns och Turners egen ålder, d.v.s. i 45-årsåldern. Detta samtal - som för Turner innebar ett reellt problem, då han väl kände till fallet Wallenberg, under det att det för Neumann var en oväsentlig episod - har Turner över ett halvår senare, då han sammanträffade med Knut Hammarskjöld, suggererat sig till att tro, att det resulterade i att han i själva verket fått ett jakande svar på sin teori om att Neumann borde ha träffat Wallenberg i Taisjet.

Mitt bestämda intryck är att det är Turner som - låt vara i någon slags god tro - försökt att lämna ett spår i Wallenberg-ärendet till en svensk, till vilken han står i ett tacksamhetsförhållande, och att Neumann således icke sammanträffat med den föregivne svensken i Taisjet.

Neumanns och Turners uppgifter synas, ehuru av allt att döma icke kollationerade eller "timade", vara identiska. Turner kunde emellertid icke erinra sig data och geografiska egennamn så väl som Neumann, men sina uppgifter kunde han deducera fram genom att studera Atlas Mira över det aktuella området och på så sätt få fram exakta platsangivelser. Divergenserna mellan Neumanns och Turners tidsangivelser synes vara relativt oväsentliga med hänsyn till den långa tid som förflutit sedan de vistades i Sovjetunionen. Vad Neumann beträffar kunde denne ge exakta geografiska angivelser och bättre tidsangivelser än Turner.

Ehuru de båda mycket väl kunnat stå i maskopi med varandra, har jag intryck av att så icke är fallet, dels på grund av spon-

taniteten i deras respektive utsagor, dels på grund av att ingendera av dem synes kunna ha något att vinna på att lämna sina respektive uppgifter. Båda personerna syntes benägna att på allt sätt bistå oss i våra efterforskningar, och jag kunde icke märka någon inbördes animositet hos någondera av dem eller mot mig med anledning av att deras uppgifter divergerade. Sedan Turner fått klart för sig, hur händelseförloppet av allt att döma varit, syntes han emellertid vara ganska generad.

Stockholm den 6 november 1957.

/Gunnar Lorentzon/

Utdrag.

Strängt förtroligt.

P.M.

Över samtal med Emil Brugger den 24 november 1958 i Bern.

Samtalet ägde rum hos kriminalkommissarie Schmidt vid den schweiziska säkerhetspolisen och hade - liksom Leiflands samtal med Brugger den 3 november 1958 - förmedlats av legationsrådet dr. Hunziker i schweiziska utrikesdepartementet. - I nedanstående uppteckning har Bruggers utsaga systematiserats; uppteckningen följer alltså icke samtalets gång.

5. Vid en genomgång om med vilka utländska fångar Brugger varit tillsammans svarade han följande:

a. Bastamov kände han till, dock icke från Verchne-Uralsk utan endast från Vladimir. Han kände till att "finnarna" gemensamt kommit i rysk fångenskap i samband med en incident, vilken med största sannolikhet var Leino-gruppens överförande till Sovjetunionen. Han uppgav antalet finländare, som i detta sammanhang överlämnats till Sovjetunionen, till "18 eller 19". - Bastamov skulle man akta sig särskilt för. Han vore "ein ganz gefährlicher Mann". Enligt Brugger hade Bastamov frigivits i juli eller augusti 1956 och då förts till Villa Paulus. Bastamov hade varit svårt magsjuk under sin vistelse i Vladimir.

b. Rehekampff hade Brugger aldrig hört talas om.

c. Posh kände han till. Även denne vore "ein ganz gefährlicher Mann", men Brugger hade personligen aldrig träffat honom. Han trodde, att Posh vore ungrare.

d. Tamvelius kände icke Brugger till.

e. Langfelder vore honom obekant.

f. Schöggel var honom obekant, liksom

g. Manfred (i artikeln i Berner Tageblatt den 20 november

1958 avser Brugger med förkortningen M.v.M. icke Manfred utan en österrikisk medborgare vid namn Müller-Melborn).

h. Huber letade Brugger länge i minnet efter men gav upp.

i. Maximoff hade frigivits i oktober 1955 och vore "kein Spitzel".

j. Gouazé hade varit Bruggers bästa vän under fångenskapen. Han hade för några dagar sedan fått ett brev från Gouazé, i vilket denne inbjudit Brugger att besöka honom i Paris under en week-end.

.....

Stockholm den 26 november 1958.

Amelle

reducing, original box 18

From the archives of the 4/6 52

HP 39 J

INNE DESK. MOD. IVA		
D. No	15	13
13.4.-56		
AVD.	SR.	AL.
HP	39	C

TILL KUNGLIGA SVENSKA LEGATIONEN
KONSULÄRA AVDELNINGEN
MODSKVA

BETR: REPATRIERINGEN AV ARTHUR TAMWELIUS,
FÖDD DEN 2-V-1907.

HÖGT ÄRADE KONSULN!

JAG HER ATT INFORMERA EDER OM ATT JAG F.T.
BEFINNER MIG I ETT SOVJETISKT SAMLINGSLÄGER
FÖR UTLÄNNINGAR.
DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNA BETRAKTHAR MIG
SOM "STATSLÖS".
DÄRFÖR ANHÄLLER JAG OM EDERT BISTÅND VID
BEVÄRANDET AV MINA INTRESSEN HOS DET
SOVJETISKA INRIKESDEPARTEMENTET FÖR ATT
MÖJLIGGÖRA EN REPATRIERING AV MIN PERSON
TILL MINA HÄRMÅSTE ANHÖRIGA I STOCKHOLM.
JAG FÄCKAR EDER I FÖREVÄG FÖR EDRA VÄNL.
BEMÖDANDEN OCH HAR ÄRAN TECKNA
MED UTMÄRKT. HÖGAKTNING

2-IV-56

Arthur Tamweli

P.S. SÄNDE MINA FÖRSÖK ATT LÄRNA FÖRBINDEISE
MED EDER, VAR UTAN FRAMGÅNG SAMTIDIGT SOM
JAG ICKE FICK NÅGOT SVAR PÅ EN SKRIVELSE
JAG SÄNDE IVÄG TILL EDER.

ADRESS: MODAOSCKAÄ ACOP.

A.T.

REG. ABAC 72 XX385/7-1 TAMWELIUS

ARTHUR TAMWELIUS

14/60

11.4 #39 J

H. A. DESK. MOSKVA		
D. No	15	114
13.4.-16		
KEP	39	HAL C

See
Svenska Legationen

Konsulära Avdelningen

Moskva

Betr: Medborgarskapsbeviset och hemföringen
av Arthur Samuelius, född den 2.8.1907

Dödt Ärade Konsulen!

Jag har tacksammt emottagit Edert ärade brev i mars månad 1948 på min dåvarande adress i Jnta, Komi ASSR, men, som Ni väl förstår, fanns det icke några möjligheter för mig då att på laglig väg sända Edes en skrivelse.

Såväl mina försök, att uppnå förbindelse med Edes, var utan framgång, samtidigt som jag icke fick något svar på en skrivelse jag sände iväg till Edes.

Emellertid har jag fått erfara genom mina närmaste anhöriga i Stockholm, d.v.s. hustru, moder och dotter, att Ni har anhållit om min repatriering hem hos de svenska myndigheterna.

Jag skulle även rörla en anhållan till Edes att genom Edes rättsavdelning förfänta mina rätteliga anspråk betr. hemföringen av min person hos det Sovjetiska Inrikesdepartementet.

För informationens skull måste jag underätta Edes om, att jag av de sovjetiska myndigheterna förts till "statslös".

Dessutom tillåter jag mig, att nämna några licentia destimonialis i Sverige, d.v.s. hos Prof Per Wieselgren och Prof Karling i Lund, hr Dr B. Pöhl i Lund, samt kyrkoherden pastorn Ivar Pöhl i Stockholm.

(1459)

J. föreväg tacksam för Edra vänl.
bemödanden och emotseende Edert högt
värderade svar, har jag äran bekräva,
med utmärkt högarbeting

P. Tambelius

3. IV. 1956

Adress: МОРДОВСКАЯ АССР
ПОС. ЯВАС

П/Я ЖХ 385/71

ТАМБЕЛИУС АРТУР ГУСТАВОВИЧ

Союз Обществ Красного Креста и Красного Полумесяца
СССР

Бесплатно
Franc de port

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА

Carte postale

Кому (Destinataire)

HERMINE SCHOLZ

Куда (Adresse)

DEUTSCHLAND - BAYERN

(страна, город, улица, № дома, округ, село, деревня)

ANSBACH FRANKEN ~~MARK STR. №1~~

~~Königsberger Str. №5~~

Отправитель (Expéditeur)

Фамилия и имя отправителя
Nom de l'expéditeur

TAMWELIUS ARTHUR

Почтовый адрес отправителя
Adresse de l'expéditeur

USSR MOSKVA

п/я 5110/33

Den. 7. I. 1956

Meine liebe Schwester!

Vielen Dank für Deine Pakete des Monats Juli und Aug.
Du wirst die meine Freunde wohl lebhaft vorstellen können,
denn es war ja das erste Lebenszeichen von Dir.

Da ich von Mutter und meiner Frau, auf all meine
Karten keine Nachricht bekomme, möchte ich gern
wissen, ob sie noch in Stockholm leben. — Da ich
die große Hoffnung habe, demnächst repatriert zu
werden, habe ich Deine Adresse als Reise-Ziel
angegeben. Sollte eine diesbezügliche Rückfrage antw.
Seits an Dich erfolgen, hoffe ich doch, dass Du meiner
Aufnahme nicht abgeneigt bist. —

Wie geht es Dir?

Was machen die Kinder Fred und Rudi?

Gruße bitte Onkel August und Willi, auch
Tante Maria.

Für heute nur dies, mit vielen herzlichen
Grüßen, auf baldiges Wiedersehen,

Dein Bruder Arthur

Meine liebe, kleine Ensieta!

Ich bin sehr sehr glücklich, daß Du Deinen
Iss noch nicht vergessen hast.

Du hast sicher keine Ahnung wie groß die
Liebe und Sehnsucht Deines Iss, für Dich und
nach Dir, ist.

Ich kann mir gar keine Vorstellung über Dein
Aussehen machen, denn in der Zwischenzeit bist
Du schon zur jungen Dame erwachsen.

Dein Iss möchte nun, daß Du in der Schule
gute Fortschritte machst und zu Hause, folg-
sam bist. Ich glaube fest, daß bald der
Moment kommt, wo Iss, seine kleine fest an
sein Herz drücken kann.

Warum ist er so weit?

Warum wünscht er nicht Iss seine Heimkehr?

Warum versucht er nicht alle Möglichkeiten,
Iss zu helfen?

Iss kann nicht helfen — Gott kann man
helfen, alle Schwierigkeiten zu beseitigen!

Mit herzlichen Grüßen und
vielen lieben Küßen
für alle Ewigkeit Iss.

25. IV. 1956

Sehr geehrte Frau Scholz!

Viele Dank für Ihre netten Zeilen vom 5. II. 1956 die ich am 3. IV. erhalten habe.

Wie ich mir denken kann, werden Sie sich sehr gewundert haben von Ihnen einen gänzlich unbekannten, Post zu erhalten. Da ich keine Verbindung mit meinen Angehörigen in Schweden habe, auch keine Bekannten in Deutschland von mir sind, hat mir Ihr Neffe Bengo mit dem ich befreundet bin, die Anschrift von Ihnen gegeben.

Ich möchte Sie nun bitten, an meine Frau in Observatorium str. Nr. 10 einen Brief zu schreiben um sie zu informieren, daß ich hier als Staatenloser geführt werde und als solcher nicht repatriert werden kann solange nicht die Angelegenheit meiner Schwedisch oder Deutschen Staatsbürgerschaft geklärt ist und Sie doch für dieses etwas unternehmen möchte.

Auch bitte ich Sie noch beim D.R.K. anzufragen, ob ich schon für eine Repatriierung nach Deutschland oder einen anderen Lande vorgesehen bin.

In der Hoffnung, bald von Ihnen eine Antwort auf meine alte Anschrift zu erhalten und Ihnen für alle Ihre Bemühungen dankend verbleibe ich

Respektvoll

3 Ihr Arthur

An Frau Scholz.

Wir haben die Ehre, den Sie diesen Brief von
ihrem Bekannten zu schreiben. Ich hoffe von Ihnen
Antwort auf meine Notiz, so ich sofort dann
weiterleiten werde an ihren Bekannten. Ich wünsche
Ihren eine baldige Begegnung mit Ihrem Bekannten.
Es grüßt Ihnen Ernst.

(13a) Ansbach, d. 23. 5. 56
Königsbergerstr. 5.

Sehr geehrte Frau Tammoelins!

Als ich die anliegende Karte erhielt, vermutete ich, daß es sich bei dem Absender um einen Kameraden meines Klaffen, der sich noch in Rußland befindet, handelt. Ich antwortete ihm sofort, daß es mir selbstverständlich sehr willkommen ist. Einen Monat später erhielt ich wieder eine Karte mit ungefähr dem gleichen Inhalt. Nachdem ich auch diese Karte sofort beantwortete, übergab ich sie dem hiesigen Rosen Kreuz mit der Bitte festzustellen, ob Ihr Mann in der den Russen von unserem Postschepfer übergebenen Liste mit eingeführt ist. Das hiesige Rose Kreuz hat die Suche an die Zentrale weitergegeben, aber der Beamte sagte mir, daß in der Liste nur diejenigen eingeführt sind, deren Angehörige sie als in Kriegsgefangenenschaft bevr. vermißt gemeldet haben. Außerdem hätte man neben dem Namen auch Geburtsdatum, Ort sowie die Einheit bevr. Feldpost-Nr. angeben müssen.

Jetzt erhielt ich mir den anliegenden Brief. Hoffentlich gelingt es Ihnen, Ihrem Mann das Hausangehörigkeitszeugnis zu beschaffen und durch das Rose Kreuz weiterzuleiten. Den anliegenden Brief erhielt ich über die Liebk. Adresse von "Ernst", die ich Ihnen aber erst mitteilen möchte, wenn ich weiß, daß Sie mein Brief auch erreicht. Bitte schreiben Sie mir umgehend, ob und was Sie veranlassen können. Dem "Ernst" habe ich heute geschrieben, daß ich Sie verständigigt habe. Ich glaube nicht, daß ein

Brief direct am Ehren Mann ihm erreicht, son,
dann mit die an den Herren anhängenden Antwort
Karten.

In der Hoffnung, bald von Ihnen zu hören,
verbleibe ich mit freundlichen Grüßen

Ihre Hermine Scholz.

Schreiben Sie mir bitte in jedem Falle, auch
wenn Sie nichts inseenehmen können, damit
ich dann von hier aus die notwendigen
Schritte einleiten kann. In diesem Falle
bitte ich aber um Angabe der genauen
Personen.

KOMMITTÉN FÖR RAGOSVENSKARNA
(ESTLANDSSVENSKARNA)

TEL. 11 35 00

STOCKHOLM den 26.9. 1944.

TUNNELGATAN 23

Fru Tatjana Tamvelius
Observatoriegatan 10, III
S t o c k h o l m

Härmed meddelas, att kommittén erhållit
meddelande från Kungl. Utrikesdepartementet
att Arthur Gustavson Tamvelius
~~vilken 1941~~ evakuerades från Estland till
Ryssland, den 1 dec. 1942 haft kontakt
med Svenska Beskickningen i Moskva, och så-
ledes varit vid liv. Han vistades då under
adress : Sverdlovskaja oblastj, poselok Pezj
Sverdlovski oblastjoj oboronnyi teatr.

Högaktningsfullt

KOMMITTÉN FÖR ESTLANDSSVENSKARNA

Enligt uppdrag :

W. H. K. K.

Союз Обществ Красного Креста и Красного Полумесяца

ШВЕЦИЯ

СССР

Бесплатно
Franc de port

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА

Carte postale

Кому (Destinataire)

TANJA TAMVELIUS

Куда (Adresse)

SVERIGE - STOCKHOLM

(страна, город, улица, № дома, округ, село, деревня)

ERIKSBERGSG. 36 I

Отправитель (Expéditeur)

Фамилия и имя отправителя
Nom de l'expéditeur

ARTHUR TAMVELIUS

(АРТУР ТАМВЕЛИУС)

Почтовый адрес отправителя
Adresse de l'expéditeur

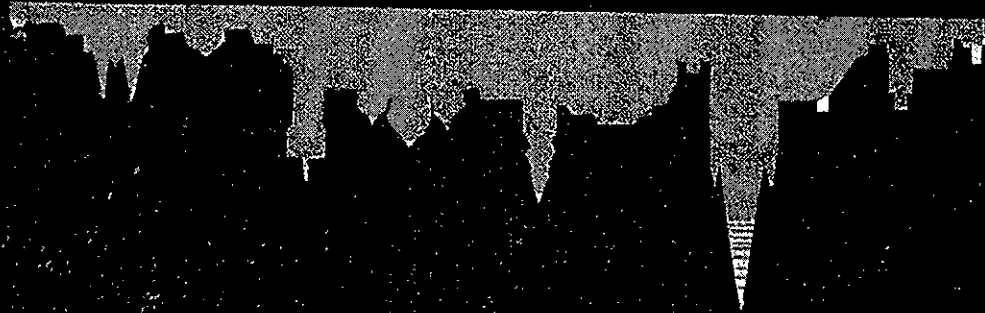
SSSR - MOSKVA

P-box 5110/33 (СССР - МОСКВА № 5110/33)

Meine lieben Bibi und Christa!

3.VI.56

Deine Karte vom 15.V.56 habe ich am 29.V. mit vielen Dank und großer Freude erhalten. Leider habe ich bis zum heutigen Tage die andere Karte von der Du mir geschrieben hast noch nicht erhalten. Du schreibst mir ich soll sofort ein Ausreisegesuch einreichen. Ich würde es gerne tun, nur hat es keinen Erfolg, da ich ja nicht wie Du vielleicht denkst auf freier Fuße bin. Ein solches Gesuch dürfte nur von Deiner Person aus einen Erfolg haben. Ich wäre Dir daher sehr dankbar wenn Du und Mana ein solches Gesuch und mit den Amtlichen Papieren, die meine schwedische Staatsbürgerschaft beweisen an die sowjetischen Dienststellen einreichen würdest. Ich darf Dir leider jeden Monat nur eine solche Karte schreiben. Du kannst mir aber wenn Du möchtest jeden Tag einen Brief mit der Luftpost an die gleiche Anschrift senden. Pakete darf ich hier auch empfangen. Sonst bin ich gesund. Ich freue mich, daß Mana wieder gesund ist. Ich habe großen Sehnsuch nach Dir und Christa. Schicke mir bitte auch in einem Brief Bilder mit. Warum schreibst Du Tanja und nicht Cui?! Viele herzliche Grüße und Küsse an Dich, Christa und Mana. Dein Arthur

1932

QSO

TEST №	KUU- PÄEV	KELL.	WX	INPT WTS	ANT. SIDE	QRG M.	№	VÄLJAKUTSE	QSA	QRK R	TONE T	MÄRKUS	QSA	QRK R
1	4/I	11.45	Vihm soe, sula	35	Kesk	40								
2	8/I	01.10	"	35	"	40								
3	8/I	01.20	"	"	"	"								
4	14/I	22.55	soe, sula	40	Luger	40	1.	EUCSKW	5	7	9		2	4
5	"	23.15	"	"	"	"								
6	"	23.20	"	30	Kesk	"								
7	"	23.30	"	"	"	"								
8	"	23.45	"	35	Luger	"								
9	"	23.50	"	"	"	"								
10	15/I	00.10	"	"	"	40								
11	"	00.20	"	"	"	"								
12	"	00.30	"	"	"	"								
13	"	00.45	"	"	"	"								
14	"	01.05	"	"	"	"								
15	"	01.15	"	"	"	"								
16	20/III	23.45	Külme	30	Kesk	40								
17	"	23.25	"	"	"	"								
18	"	23.35	"	"	"	"								
19	"	23.55	"	"	"	"								

QSL

MARKED

[illegible]

1932

QSO

TEST №	KUU- PÄEV	KELL.	WX	INPT WTS	ANT. SIDE	QRG M.	№	VÄLJAKUTSE	QSA	QRK R	TOINE T	MÄRKUS	QSA W	QRK R
20	21 III	00.20	lumi külm 6°	30	kesem	40								
21	21 III	16.15	lumi külm 3°	30	"	40	2	LA3A	5	8	6		4	7
22	21 III	16.25	"	"	"	"	3	EU2KS	5	6	6		5	6
23	21 III	16.45	"	"	"	"	4	EU3NX	5	8	6		5	8
24	21 III	23.10	külm 6°	"	"	"								
25	"	23.20	külm 8°	"	"	"							5	7
26	22 III	00.55	külm 8°	30	"	"	5	F8TX	4	3	8		5	6
27	"	01.20	"	25	"	"								
28	"	01.35	"	25	"	"								
29	20 III	21.50	sula	30	kesem	40								
30	"	22.10	"	20	"	20								
31	"	22.40	"	30	"	40								
32	"	23.00	"	30	tugev	40	6	GI5ZY	5	6	9		2	1-2
33	"	23.25	"	"	"	"								
34	31 III	ca 16.	"	30	kesem	40	7	LA3B	4	5	8		3	6
35	"	"	"	"	"	"	8	EU2PE	"	"	"		5	7-8
36	1 IV	23.15	"	40	"	40	9	EAR228	3	5	8	QSL from EAR228	4	6
37	21 IV	10.15	külm	40	"	40	10	SP3B	5	7	8		5	2-7
38	"	10.35-50	"	"	tugev	50	11	EU2KLA	4	6	4		5	6

QSL

MARKED

US	QSA W	QRB R	TONE T	QRA	INPT WTS	WX	QRB klm	MARKUS
								CQ
	4	7	7-8					QSL 25
	5 ^{pe}	6	8-9					X
	5	8	9					QSL
								EU2KS (EU3NX EU2NX?) vy tix fr us sky fr wox
								CQ UN8FT
	5	7	9	BERN	QSL from HBR 114			CQ EU2BW, EU2PE, UN7FT
	5	6 ^{pe}	CC	TOULOUSE			QSL 20W	F8TX
								CQ EAR39 QSA4, 23-5, 18
								CQ
								CQ Q2XA
								CQ
								CQ
	2	1-2	CC				QSL	Ei saanud minu väga - GI5ZY kutset ann sidepartid ilma väga
	3							CQ OH6NE, LA39;
	3	6	CC				QSL	h gso EU2KEM QSA5, QRB-7-8- d.4.
	5	7-8	4		QSL from EURKH162 / QSA5 8-6, 1-9			Li vastanud enam
EAR228	4	6	8	VALENCIA	30		QSL	
	5	2-7	8				QSL	QRB R2 oli reita antennita
	5	6	6	MOSKWA			QSL X	Antenniside oli väga lühe

QSO

TEST №	KUU- PÄEV	KELL.	WX	INPT WTS	ANT. SIDE	QRG M.	№	VÄLTAKUTSE	QSA	QRK R	TOONE T	MÄRKUS	QSA	QRK R
39	2. IV	12 15	KUUW	30	hõrk	40	12	ESX5C	5	6	8		5	5
40	2. IV	14 20	üle miste	30	kesk	40	13	D4SKL	3	5	cc	QSL from D4SKL	3	4-1
41	3. IV	14 30	ühm üle	40	-	40								
42	"	14 45	"	"	"	"								
43	"	15 30	"	"	"	"	14	EU2KLA	5	6	6	(II X)	5	7
44	"	17 00	"	40	"	40	15	PA0MU	4	5	8	Kadus ära.	5	7
45	"	17 20	✓	✓	✓	✓	16	ON4GW	5	7	8		2	4
46	"	21 00	✓	✓	✓	✓	17	G5BD	4	5	7	QSL from G5BD	5	6
47	"	22 00	✓	✓	✓	✓	18	G5KQ	3	5	9	Kadus ära		
48	5. IV	01 15	soe	35	"	40	19	ESX5C	5	7	8		5	5
49	7. IV	15 30	✓	35	✓	40	20	EU2KS	3	5	9	(II X)	5	8
50	8. IV	01 00	l. sadu dunne	35	"	40	21	ES3RP	5	8	9		5	5
51	8. IV	14 50	dunne, üle, soe	35	✓	40								
52	8. IV	15 00	"	"	"	"								
53	9. IV	01 15	ühm jäätus	35	kesk	40								
54	9. IV	01 40	"	"	"	"								
55	11. IV	11 45	soe	35	"	40								
56	12. IV	01 10	✓	30	"	40								
57	12. IV	20 20 20 25	✓	35	✓	40								

MARKED

[illegible]

QSO

TEST №	1932 KUU- PÄEV	KELL.	WX	INPT WTS	ANT. SIDE	QRG M.	№	VÄLTAKUTSE	QSA	QRK R	TONE T	MÄRKUS	QSA	QRK R
58	12.IV	20 30	see	35	Kennu	40								
59	12.IV	20 35	"	"	"	"	22	Q2US	5	7	9cc	QSL from Q2US	4	6
60	12.IV	21 35	"	"	"	"	23	EU2KBR	5	7	6	QSL 15/11 ja 26/2	5	7
61	15.IV	15 00	"	40	"	"	24	D4RBP	4	5	84	QSL from D4RBP	4	6
62	15.IV	15 20	"	"	"	"	25	G5PQ	4	5	9cc	QSL from G5PQ	3	3
63	15.IV	15 40	"	"	"	"	26	SP3CD	2-4	3-5	7	Lone ry shirpy		
64	15.IV	16 10	"	"	"	"								
65	15.IV	16 20	"	50	tugis	"								
66	15.IV	23 30	"	25	Kennu	40								
67	19.IV	1500	"	"	"	"	27	LA1K	5	9	9		5	7
68		1545	"	"	"	"						fone		
69	18.IV	23.15	see	30	Kennu	40	28	ESX2C	5	5	5	chirpy	5	8
70	19.IV	00 20	"	"	"	"								
71	19.IV	00 34	"	30	"	"		ESX6C	5	8	5		5	8
72	19.IV	23 55	"	"	"	"								
73	20.IV	00 30	"	"	"	"								
74	20.IV	15 30	"	"	"	"								
75	20.IV	23 00	"	"	"	"								
76	21.IV	15 00	"	"	"	"	29	EU2PX	4	5	6		5	7
								EAR-23	4	6	9		4	6

QSL

MARKED

US	QSA	QRB	TONE	QRA	INPT WTS	WX	QRB klm	MARKUS
								QSL D4GIW - QSA5, R7, +9F6, QRM
								QSL F8AWX - QSA5, R5, +6, little chirping
								QSL F8WK - QSA4, R5, +6, little chirping
	4	6	9cc	LONDON	8			QSL
2 1/2	5	7	9	MOSKWA	20			QSL Kehw mees. buol's tag ja landrodata
4 RDP	4	6	9cc	near BERLIN	2w	758 mm +10°		QSL/DHRD QSL very QRM
5 PQ	3	3	9cc	LONDON	9			QSL QSP2 QRM5
py				and mud - what's tag				odota QSL 1/2
								CQ e. ma. fanned meg.
								CQ
	5	7	9	"				QSL 2 flb QSO es fone
4 1/2	later 4	9		Trondheim				
	5	8	9					
								CQ
	5	8	9					CQ
								CQ
								(EAR 228) EAR 184, QSA5, R5, T4
								CQ EAR 227, QSA5, R4, T8
								CQ; OZ8A/OZ7PH, QSA5, R6, T9
								CQ; G5PQ, QSA5, R4, T9
	5	7	9	MOSKWA				QSL
	4	6	9					QSL

1932		QSO														
TEST	KUU- PÄEV	KELL.	WX	INPT WTS	ANT. SIDE	QRG M.	No	VÄLJAKUTSE	QSA	QRK R	TOPE T	MÄRKUS		QSA		
77	21.IV	15 ³⁰	revad sol	30	KKK	40	30	SEA	5	6	6	SWEDEN AERODROME		-		
78	"	16 ⁰⁰	✓	✓	✓	✓	31	EU2KT	5	8	6			5		
79	"	16 ¹⁵	✓	✓	✓	✓	32	G2NO	5	5	9			4		
80	23.IV	00 ³⁰	✓	✓	✓	✓	33	G5YK	25	4-8	9			-		
81	29.V	15 ⁰⁰	✓	✓	✓	✓	34	EU2K3	5	7	8	(IIIx)		3		
82	2.V	00 ³⁰	✓	✓	✓	✓										
83	3.V	24 ⁰⁰	✓	✓	✓	✓										
84	4.V	00 ¹⁵	✓	✓	✓	✓										
85	9.V	19 ³⁰	✓	✓	✓	✓	35	LA1K	4 ¹ / ₅	5 ¹ / ₄	9	(IIx)		5		
86	9.V	23 ³⁵	✓	✓	✓	✓										
87	10.V	16 ³⁰	✓	✓	✓	✓								QSL via GURK 1862	5	
88	27.V	23 ⁰⁰	solini	30	✓	20										
89	"	23 ¹⁰	✓	✓	✓	✓										
90	"	23 ²²	✓	✓	✓	✓										
91	✓	23 ³⁰	✓	✓	✓	✓										
92	1.VI	23 ⁻	✓	✓	✓	40										
93	2.VI	14 ¹⁵	✓	✓	tuger	20										
94	2.VI	14 ³⁰	✓	✓	✓	40										
95	2.VI	14 ⁴⁵	✓	✓	✓	40										

QSL

MARKED

US	QSA W	QRK R	QRA T	INPT WTS	WX	QRB klm	MARKUS
ROME	-	5	8	MALMOE			QSL
	5	6	8				QSL
	4	3	9	WALSALL	Rain cold		QSL QRM R5
		7					QSL
	3	7	9	MOSKWA			-
							eq
							eq
							eq (anecd. machine)
	5	6	9	TRONDHEIM			-
							eq
<u>nr 1862</u>	5	7	9	Charnof			QSL eq
							eq
							QSL CT2AF QSA4, R5-6 + 6 Fading
							QSL CX1AZ QSA3, R3, + 7
							QSL CT1BG QSA4, R5, + 8
							eq
							eq
							eq
							eq

1932							QSO							QSA	Q
TEST №	KUU- PÄEV	KELL.	WX	INPT WTS	ANT. SIDE	QRG M.	№	VÄLJAKUTSE	QSA	QRT R	TOONE T	MÄRKUS			
96	4.VI	830	see minn	45	tupe	40	36	D4CUL	5-2	4	9.6	ei esitatud.	5	4	
97	9.VI	2220	Wilm	25	"	20									
98	"	2230	"	25	"	20									
99	10.VI	0000	"	25	"	20	37	ON4FM	5	6	8		5	0	
100	"	0010	"	25	"	"									
101	"	0035	"	"	"	"	38	CT1GU	4	6-3	9.00		5		
102	11.VI	2230	ilms ilms	30	kesk	40	39	G5LW	3	4	9		5		
103	13.VI	2235	ilms see	30	"	20									
104	13.VI	2245	"	"	"	"									
105	"	2250	"	"	"	"						QSL from GIRAXW	5		
106	"	2320 2330	"	"	"	"						QSL from HAF 3VM	5		
107	"	2310	"	"	"	"									
108	28.VI	0005	ilms see	30	"	40									
109	"	0020	"	"	"	"	40	OZ7HR	4	4	7	QRM	4	4	
110	"	0105	"	"	"	20									
111	"	2020	"	25	"	40									
112	"	2220	"	"	"	20									
113	"	2240	"	"	"	"									
114	29.VI	2330	see minn	25	tupe	20						QSL from GURK H441	5		

QSL

MARKED

US	QSA W	QRB R	TONE T	QRA	INPT WTS	WX	QRB klm	MARKUS	
id	5	4	9cc	-				QSL	CQ
									CQ
									CQ
	5	6	9ccfb					QRM	QSL
									CQ
	5	5	9ccfb					2 x QSL	
	5	-	9cc					QSL	
									CQ
									Q2BM QSA5, R8, Tcc
	5	7	9					QSL	CQ
F3VM	5	6	9cc					QSL	G50J
									G6IZ
									G2DZ QSA4, R6-T9cc
									CQ
	4	4-6	9cc	Copenhagen				QRM	QSL
									CQ
									CQ
								QSL	G2AI
									CT1BY
									CQ
									ON4GN
uH441	5	6	7	Charcof				QSL	G2GA
									G6US

Sandsted QSL
10, VI. DE 1261 / DE 1253
DE 1506

QSA5 R8 T9
QSA5 R7 T9

QSA4 R4 T9cc
QSA5 R8 T8

QSA4 R6 T7
QSA5 QRB 7

QSL

MARKED

US	QSA W	QRB R	TONE T	QRA	INPT WTS	WX	QRB klm.	MARKUS
----	----------	----------	-----------	-----	-------------	----	-------------	--------

3 6 near 9

5

CQ - G6WN QSA5, R9, T9 fcc

G5NS - QSA 3, R7, T7

15' blok: lali x

AU7DE

CQ

QSL like plouya korras!!

ESX3C

CQ

CQ

CQ ESX3C

G5QC QSA4, R6, T8.

G5WR QSA4, R5, T9 fcc

CQ

CQ

CQ

CQ (amerika)

CQ

QSL

CQ

QSO

1932							QSO							
TEST №	KUU- PÄEV	KELL.	WX	INDT WTS	ANT. SIDE	QRG M.	No	VÄLTAKUTSE	QSA	QRK R	TOINE T	MÄRKUS	QSA W	QRK R
134	29.VII	22 ⁴⁵	soe	30	tug	20								
135	29.VII	22 ¹⁰ ₂₀	"	"	"	"								
136	29.VII	23 ³⁰	"	"	"	40								
137	3.8	14 ¹⁵	soe viihm	"	"	40								
138	3.8	14 ⁵⁵	soe viihm	"	"	40								
139	3.8	20 ⁰⁰	✓	✓	✓	✓								
140	18.8	22 ⁴⁰	✓	✓	✓	20								
141	18.8	22 ⁵⁰	soe viihm	✓	✓	20								
142	"	22 ⁵⁵	"	"	"	20	44	G5VH	5	6	946	QSL via G5VH	3	4
143	✓	23 ³⁰	✓	✓	✓	40								
145	✓	23 ⁴⁰	✓	✓	✓	40								
145	19.8	8 ¹⁵	soe	35	viihm tug	40	45	EU2FY	5	7	8	QSL via Eufy	5	5
146	21.8	15 ⁰⁰	viihm	✓	tug	40								
147	22.8	13 ¹⁵	viihm	✓	✓	40								
148	23.8	01 ⁰⁰	soe	40	viihm	40	46	PAØKT	5	7	946			
149	23.8	01 ³⁵	✓	✓	✓	✓								
150	23.8	01 ⁵⁵	✓	✓	✓	✓								
151	23.8	02 ¹⁰	✓	✓	✓	✓								
152	28.8	16 ⁵⁰	✓	✓	tug	✓						QSL from Det263	5	5

QSL

MARKED

JS	QSA W	QRB R	TONE T	QRA	INPT WTS	WX	QRB km.	MARKUS	
									CQ
									ON4 PA QAS; R8; T7; QSSS
									CQ
									CQ
									CQ
									D4RDF Q1A4 R5 t9 ee
									CQ
									CQ
5VH	3	4							QSL side piri pooleri, lani jalga
									CQ ET ? kine mees
									ZL2BW
									(CQ) G2ZQ Q1A5 R6 t9 fg
ulfy	5	5	8 fg						QSL teekis wigai ei saamed lojetele
									CQ
									CQ
		5							P
									CQ
									D4ABG Q1A5 R5 t9 fg
									katkes D4QR Q1A5 R6 t9 fg
1263	5	7	9	Berlin-Schöneberg					QSL CQ

Ärareisimise tõttu odavalt müüa,

TÄJUSLIK AMATÖÖR

R A A D I O S A A T E J A A M .

(C.O.P.A.) Nelja astmeline, Kristall kontrolliga.

Amatöör band. (Laine pikkus 42,225 mtr ja 21,1125 mtr)

30 watti. Ulatavus: kõik EUROOPA, L.AMEERIKA, jne.

Töötamis korras, ühes vastuvõtte aparaadi ja teiste juu

Lihtne töötamis viis. Täielik käsitamis õpetus. ja

juurekuuluvate osadega.

Loa saamise võimalus.

Kumlayall

84,45

ANT ZEPD

42,225

~~PL~~ PLATE 500V

INP 30 WTS

21.1125

MYQRH 42,225m.

VALVE PHILIPS QC 05/15

VY TNX FER RPRT DR OB.

ANT 40 FULL WAVE

PSE UR CALL ^{DE ESX4C} K

PSE RPT

CQ de ESX4C (3X) ... K

~~~~ de ESX4C ... ~~~~ de ESX4C ... K

~~~~ de ESX4C _{3x} ... RR OK ^{GE} GM (DR) OB _{GD}

VY TNX FR CALL _{2x} UR SIGS QSA 1-5 _{onusaadevus}

QRK R ⁷ 1-9 TONE T 1-9 ... OK? ...

_{kuuldaavus}

(PSE) HW? ... ~~~~ de ESX4C KK

~~~~ de ESX4C _{2x} RR OK (ALL)

(ERE QRA TALLINN) PSE QSL ^{kindlat} (SURE) ...

NW QRU ... BEST 73 ES DX (DR) OB

HPE CUAGN (SN) ... GB (DR) OB _{GN}

~~~~ de ESX4C ~~SK~~

VY QRM - segavus

QRN - atmosfääs

QSSS - CHIRPY

PSE QRS - aeglasiem

NAIDE

PSE MY. QRG ehk QRH ?

NO EXACT WAVEMTR

HR SRI (SORRY)

Kin mbe padele pei

VY TNX FR QSO! SRY OB BUT I
LOST / U IN VY BD QRM!
HPE CUAGN SN!

Ei naan naha kutent an

SRY THAT MY QRK. WAS SOLITTLE!
MY CALL WAS ESX4C. VY TNX FER
UR RPT ES CALL! HPE CUAGN!

Karjurs ei saanud Teie
QSO lõpetada.
Kristall ei töötanud.

3
2

Tänan kaardi eest.
Господину не мог дать
QSO принять по карте
Кристалль определялся.
Пирогарь ^{даст} за карточку об!

EESTI RAADIO AMATÖÖRIDE ÜHING
ESTONIAN RADIO AMATEUR UNION
TALLINN, POSTKAST 220, ESTONIA

N.a.

Mra Arhur Samvelius

Lutri 16

Tallinn

EESTI RAADIO AMATÖÖRIDE ÜHING

ESTONIAN RADIO AMATEUR UNION

JUHATUS:
SEKRETARIAAT: } TALLINN,
Q. S. L. BÜROO: } POSTKAST 220.

HEAD OFFICE
SECRETARY } TALLINN, ESTONIA
QSL BUREAU } POST BOX 220.

26.06.37.

Hra Arthur Samvelius.
dubri ju 16.
Tallinn

N.a. Hra Samvelius.

Teatame, et juhatuselt korraldatud lühike seria
R. Ringhäälingus lõpeb 30 sap kull 1900-1930 kpt. Jotamine
loenguga.

Olemasolevat andmeid on Teie teadaühingu liikmetes
nr 10. - suurenes.

7-16 augustil toimunud näitusel on otsustatud esineda.
juhatus oleks Teie teadlik, saades Teie välgapanekuid seadmete,
te fotode näol, et teapanekute näol näituse korralduse arjuse.

73's A. Wedren
 Secretary.

EESTI RAADIO AMATÖÖRIDE ÜHING
E. R. A. U.
ESTONIAN RADIO AMATEUR UNION

Dear Sirs,

The E.R.A.U. of Estonia has the pleasure to inform you that QSL cards for Estonia should be sent to the following address:

E.R.A.U.

Box 220

Tallinn, Estonia

QSL cards can be distributed only to licensed ES amateurs.

We remain, Dear Sirs,

Yours faithfully

A. Isotamm, Captain
President.

L. Wedru ES2C
Secretary.

STATION ROAD, WROXHAM, NORFOLK, ENGLAND.
TO RADIO ESX4C [UNLICENSED.
FROM

G6VO

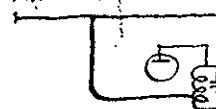
Dr. OM,
MNI TNX UR CARD. SRI HR
NO PRINTED CARDS BUT U UNDERSTAND!
I SHALL BE VY PSD TO GIVE U A CALL
AT 11 PM. BRITISH SUMMER TIME $\equiv$
2200 GMT $\equiv$ 0000 OEZ? ON 24th
SEPTEMBER (SATURDAY).

I MUST GIVE UP THIS CALL-SIGN AS
OTHER PIRATES ARE USING IT!! BUT
PERHAPS I SHALL USE G5PZ??

MY FRIEND IN NORWICH WHO IS
ALSO UNLICENSED WILL ALSO BE ON THE
AIR. HE MAY USE G2KL??

TX: CC
3 valves 7wts

AERIAL:

RX: O-V-1

Hope Cul om.
Wm. Alan Notes
28YB.

Tänken väga. Teie vastavõtte eest.

DANKE FÜR IHRE ANTWORT

DANKE FÜR IHRE

HPE SOMEDAY QSO PROB!
GLD TO CALL SOMEDAY ^{OR} OB!

Kurama

4. IV 33
well 1140

(41)
40m

300-500

44 IV 33
EQ 2343

ESX4E de

Pa 05an

PAO HAN

923 R.3+8

Sri J. L. S. U.
in vy bad gram
hyn chagn en

LAKMOTRSEINDOL

5. IV 83

all 0048 eq c9 de

all 0058 eq 91

~~ct 19A. 01, 25~~

~~9sa 3 23 48~~

1311 / uolem

d 4 lmp

1 3dk

I HEARED YOU WORKING WITH
MY FRIEND ESX3C . HPE QSO OB!

Õhtu õli	50,0	90s.
Õõsalu	50,0	80s.
Jooksev puud.	50,0	140s.
Honani ^{keele} keele ^{keele} keele	50,0	1.60s.
Puna makede	50,0	1.10s.
Foris Soap	50,0	2.00s.
Urtu Balsam	50,0	4.60
Foris Emulsion	50,0	3.60
Massi k.m.	50,0	2.80
Massi ka reime	50,0	3.60
Minerale	250,0	5.50
Therapie nro	—	6.00
" murale	1/2 kg	3 1/2 kg
Puhtu marm k.m.	50,0	75s.
Vinide päle.	50,0	1.50
Puhtu marm	50,0	1.35
Läikva narko	50,0	1.60
Calor cream	50,0	1.10
Citri päeva cream	20,0	1. —
Fiat soap	50,0	50s.
Märisi naine I	—	12.50
"	—	9.50

Arvestamine kogu
odavalt müüa amatööri
radio soatejaam

(COPA) 4 astmeline, kristall
kontrolliga (amatööri bandide kogu
42 20-100 kHz, 21,11-11,5 MHz) 30 Watt. in
amatööri kogu kogu L. Ameerika
töötamiseks kogu, mis / vastavalt
operatiivse ja seaduse kohaselt
seaduse, kogu töötamiseks.
Arvestamine kogu, mis
ja kogu seaduse kohaselt

Arvestamine kogu, mis

ESX?